

NAUCZANIE ZINTEGROWANE

PROGRAM

REALISTYCZNO-CZYNNOŚCIOWEGO KSZTAŁCENIA
W KLASACH I-III SZKOŁY PODSTAWOWEJ

ZATWIERDZONY PRZEZ MEN NR DECYZJI DKW-4014-199/99

PL

Z-35

(1,99)

Wydawnictwo
KLEKS

tęczowa szkoła

Szanowni Państwo

W

- a w

MEN

Pr

go Na

Na ba

wszys

na kol

Pr

pozna

tania,

Na

snosz

PL Z-35(1,99)

Program zintegrowanego kształcenia i wychowania w klasach I - III :
"Cztery pory roku" / Jerzy Handzlik. Helena Wilk-Siwiek ; Ludwika Walkowicz. -
Bielsko-Biala : Wydawn. Kleks, 1999. - 63 S. : Tab. - (Teczowa Szkoła)
Einheitssacht.: Lehrplan <Polska> / Integrationsunterricht / 1999
ISBN 83-7194-179-X
Nr w wyk. DKW-4014-199/99

2000/3457

zową szkołę

rdzony przez

nych.

rynnościowe-

podręczników.

cy wiedzę ze

ę nauczania

ę, są źródłem

tenia się czy-

ometryczną.

zania wcze-

BS78

1 203 816 4

Georg-Eckert-Institut

P.S. Pisemne lub telefoniczne zamówienia złożone w Wydawnictwie KLEKS realizowane są drogą pocztową. Oferujemy atrakcyjne ceny, pokrywamy koszty wysyłki. Nauczycielom zamawiającym podręczniki bezpośrednio w Wydawnictwie KLEKS oferujemy bezpłatne zestawy podręczników, programy i przewodniki metodyczne dla nauczycieli.

redaktor naczelny

Jerzy Handzlik

Wydawnictwo KLEKS
Jerzy Handzlik
ul. Olszówka 62, 43-309 Bielsko-Biała,
tel./fax (0 33) 812 34 09, 812 29 59, 812 29 62

Helena Wilk-Siwek
Ludwika Walkowicz

TĘCZOWA SZKOŁA

Program zintegrowanego kształcenia i wychowania
w klasach I-III

„Cztery pory roku”

ISBN 83-7194-179-X

Bielsko-Biała 1999

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
-Schulbuchbibliothek -
2009/3457

PL
2-35
(1,99)

Spis treści

1. Wprowadzenie	4	5. Wiodące strategie realizacji programu	47
2. Ogólne założenia programu	6	5.1 Strategia kształcenia bezpośredniego.....	47
3. Szczegółowe cele kształcenia i wychowania	9	5.2 Strategia kształcenia pośredniego.....	48
4. Treści kształcenia i wychowania	12	5.3 Tok nauczania.....	50
4.1 Lista głównych i szczegółowych tematów realistycznych w klasie I.....	12	5.3.1 Planowanie tematu realistycznego.....	50
4.2 Treści tematów realistycznych w klasie I.....	13	5.3.2 Planowanie lekcji.....	52
4.3 Wykaz proponowanych lektur w klasie I.....	24	5.4 Kontrola i ocena.....	53
4.4 Lista głównych i szczegółowych tematów realistycznych w klasie II.....	25	6. Wyniki wychowania i kształcenia	55
4.5 Treści tematów realistycznych w klasie II.....	26	Klasa I. Wyniki po kolejnych działach programu.....	55
4.6 Wykaz proponowanych lektur w klasie II.....	34	Klasa II. Wyniki po kolejnych działach programu.....	57
4.7 Lista głównych i szczegółowych tematów realistycznych w klasie III.....	35	Klasa III. Wyniki po kolejnych działach programu.....	60
4.8 Treści tematów realistycznych w klasie III.....	36		
4.9 Wykaz proponowanych lektur w klasie III.....	46		

1. Wprowadzenie

Tęczowa Szkoła symbolizuje całościowe, zintegrowane, wielowątkowe, a przez to optymistyczne i zarazem piękne odzwierciedlenie rzeczywistości w programie, a zwłaszcza w procesie kształcenia. Jak w tęczy występuje w nim powiązanie treści w jedną, choć wielokolorową i wewnętrznie zróżnicowaną całość. Tym samym wyraża tendencję w kierunku przezwyciężenia ostrego podziału na dyscypliny, przedmioty, opisujące jedynie fragmenty rzeczywistości i zazwyczaj ignorujące jej łączny, jednolity charakter.

Jednak termin *Tęczowa Szkoła* sygnalizuje nie tylko potrzebę łącznego odzwierciedlania rzeczywistości, zwłaszcza w programie adresowanym do dzieci w młodszym wieku szkolnym. Siedem kolorów tęczy (czerwony, pomarańczowy, żółty, zielony, niebieski, indygowy, fioletowy) przywołuje do myśli siedem przedmiotów nauczania (język polski, matematykę, środowisko, plastykę, technikę, muzykę, kulturę fizyczną), które w wyodrębnionej postaci wypełniały dotychczas program kształcenia w klasach I-III. Oznacza to, że program *Tęczowej Szkoły*, zrywając z kształceniem przedmiotowym, nie eliminuje materiału uznanego dotąd za ważny a zatem nie słyca wiedzy pojęciowej i umiejętności dziecka. Przeciwnie, dzięki wydzieleniu z różnych dyscyplin naukowych, dziedzin sztuki i techniki treści bliskich sobie lub wzajemnie uwarunkowanych, program ten nadaje przekazywanym informacjom o świecie zintegrowany charakter i w konsekwencji kształtuje względnie globalny wizerunek tego świata w świadomości dziecka.

Integracja kształcenia jest więc strategią dydaktyczną polegającą na tworzeniu w świadomości ucznia całościowego obrazu świata poprzez zespalanie elementarnych informacji o tym świecie, promowanie postrzegania fragmentów tego świata w kontekście całości, ukazywanie miejsca i roli człowieka w świecie, który obecnie przyjmuje postać globalną, wreszcie – poprzez gromadzenie doświadczeń w zakresie

współzależnych od siebie możliwości i granic przekształcania tego świata. Integracja kształcenia posiada więc wymiar teoretyczny, gdy zmierzamy do realizowania rozproszonych w różnych dyscyplinach składników wiedzy i umiejętności; instrumentalny, gdy akcentujemy potrzebę tworzenia całościowego obrazu świata w świadomości ucznia; normatywny, gdy uznajemy za nieodzowne wartościowanie wiedzy i umiejętności z punktu widzenia ich szkolnej przydatności.

Mimo niewątpliwiej atrakcyjności kształcenia zintegrowanego, postulowanego od wielu dziesiątków lat w teorii pedagogicznej, właściwie nigdy nie zostało ono w pełni zaaprobowane w praktyce szkolnej. Barierą dla jego wprowadzenia i ugruntowania była i nadal jest daleko idąca specjalizacja nauki, sztuki i techniki, szczególnie zaś nieuzasadnione albo wręcz fałszywe przekonanie o tym, że przedmioty nauczania w szkole są prostą rekapitulacją dorobku teoretycznego i aplikacyjnego dyscyplin stanowiących ich podstawę. Równie istotnej przeszkody należy upatrywać w ciągle dominującym w systemie szkolnym encyklopedyzmie z jego nieodłącznymi komponentami – „akademickością” programu i systemem przedmiotowo-lekcyjnym.

Trudno by dziś oczekiwać natychmiastowego przezwyciężenia tych bardzo zakorzenionych w świadomości społecznej, a zwłaszcza w środowiskach akademickich, symptomów „prawdziwego” powołania szkoły, jako że w myśl niemal powszechnego przekonania powinna ona nadal przekazywać jak najwięcej informacji z różnych dziedzin wyspecjalizowanej wiedzy bez względu na ich służebną rolę w wychowaniu człowieka. Ale trudno by również zamiechać prób integrowania procesu kształcenia z uwagi na wielką potrzebę całościowego postrzegania rzeczywistości we współczesnym świecie, który już dziś jest „globalną wioską”, a w przyszłości stanie się nią w coraz to nowych i szerszych zakresach egzystencji jednostek i społeczeństw.

Toteż tradycyjne ograniczenia z jednej strony i współczesne potrzeby z drugiej nakazują traktować integrację nie tylko jako strategię interdyscy-

Wprowadzenie

plinarne go doboru i układu treści kształcenia, ale także jako wykładnię organizowanego przez nauczyciela procesu dydaktycznego i innowacyjnie pojmowanego toku jego postępowania metodycznego. To bowiem od niego zależy, czy integracja nie stanie się mieszaniną treści z pozoru pokrewnych, ale w gruncie rzeczy nie powiązanych ze sobą i nie obrazujących istoty związków, jakie zachodzą pomiędzy elementarnymi składnikami rzeczywistości. To nauczyciel realizuje zasadę korelacji w procesie zintegrowanego kształcenia, czyli synchronizuje w czasie realizowane treści i nadaje im postać wiedzy całościowej. Do niego również należy organizowanie różnorodnych aktywności dziecka, ponieważ proces kształcenia zintegrowanego spełnia się przede wszystkim dzięki czynnościom i wielostronnej aktywności dziecka, dzięki jego działaniu indywidualnemu i grupowemu. Program i podręczniki *Tęczowej Szkoły* mają mu w tym pomóc, ale przecież nie zastąpią one jego inicjatywy i pomysłowości.

Kształcenie zintegrowane może, a nawet powinno być najpełniej realizowane na poziomie klas początkowych. Dziecko w młodszym wieku szkolnym postrzega świat całościowo, uczy się nie tyle przez przyswajanie, ile przez działanie, a przejawy analitycznego podejścia do fragmentów postrzeganej rzeczywistości przyrodniczej i społecznej są niemal zawsze usytuowane w kontekstach większych całości. Stąd kształcenie zintegrowane jest tu czymś naturalnym, bo wiąże swoisty entuzjizm poznawczy dziecka, jego spontaniczność fizyczną, emocjonalną i intelektualną z otaczającą je rzeczywistością, która z definicji swojej jest przecież całością. Program *Tęczowej Szkoły* czyni zadość temu związkowi, integrując w całości kształcenie na tym poziomie szkoły. Nosi on tytuł *Cztery pory roku*, co bezpośrednio wyraża środowiskową orientację kształcenia i przywodzi na myśl obowiązującą od dawna regułę podążania poznania dziecka za zmieniającymi się okresami aktywności przyrody i człowieka w ciągu roku.

Zakłada się, że czas realizacji programu „Tęczowej Szkoły” powinien

być zgodny z przewidzianymi limitami godzin w ramowym planie nauczania dla poszczególnych klas.

Nie tylko jednak aktywność przyrody stanowi kryterium doboru treści w zintegrowanym programie kształcenia wczesnoszkolnego. Ważne są tutaj uniwersalne kompetencje człowieka, tak istotne dla jego działalności i miejsca zajmowanego w świecie przyrody i społeczeństwie. Należą do nich między innymi: duchowość, pojęcie ojczyzny bliższej i dalszej, europejskość, obywatelstwo świata, dalej – pojęcie kultury komunikowania się, uczenia się i zdobywania informacji, ekonomiki myślenia i praktycznej orientacji w działaniu. Stąd program kładzie nacisk na treści służące kształtowaniu tych pojęć. Ich specjalne znaczenie zaznacza się w poszczególnych jednostkach tematycznych za pomocą następujących symboli:

duchowość,

ojczyzna,

integracja z Europą,

integracja ze światem,

środowisko lokalne,

kultura komunikowania się,

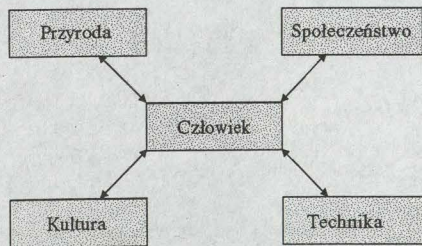
techniki uczenia się i zdobywania informacji,

ekonomika myślenia, orientacja zawodowa.

2. Ogólne założenia programu

Program *Tęczowej Szkoły*, umożliwiając całościowe poznanie świata przez dzieci w młodszym wieku szkolnym, akcentuje potrzebę twórczej postawy zarówno nauczyciela, jak i uczniów w toku realizacji. Zakłada więc tworzenie sprzyjających warunków poznania dziecka bez względu na środowisko, w jakim poznanie to występuje. Tym samym odwołuje się do uniwersalnych relacji człowieka z otaczającą go rzeczywistością, uwypuklając jego związki z przyrodą, społeczeństwem, kulturą i techniką. Wzajemne relacje między treściami poszczególnych sfer poznania można by zilustrować schematem, w którego centrum znajduje się człowiek (dziecko) powiązany wielokierunkowo z różnymi dziedzinami rzeczywistości. Czerpie on z nich wiedzę, ale nie jedynie po to, aby zaspokoić ciekawość, lecz po to, aby wpłynąć na ogólny kierunek zmian, aby – innymi słowy – znaleźć uzasadnienie dla działań zmierzających do przekształcenia tej rzeczywistości. Jest sprawą oczywistą, że owo centrum, czyli człowiek (dziecko), będzie również przedmiotem poznania, jako że stanowi on (ono) zasób wielu interesujących i wartościowych tematów do opracowania.

Wydobyte z tych czterech zasadniczych obszarów poznania tematy realistyczne mają dostarczyć dziecku interesujących i pożytecznych wia-

domości i umiejętności oraz stanowić kanwę dla jego pięknych przeżyć. W konsekwencji mają wpłynąć na jego rozwój fizyczny i duchowy. Należy podkreślić, że rozwój fizyczny, wyrażający się przede wszystkim w dbałości o zachowanie własnego zdrowia i przejawiający się w ukształtowanych nawykach higienicznych, jest zdeterminowany nie tylko naturalnymi prawidłami wzrostu człowieka, ale także czynnikami kulturowymi, których podstawową oznaką są zachowania sprzyjające zdrowiu i bezpieczeństwu. Przez to wiąże się integralnie z rozwojem duchowym, w tym zwłaszcza z rozwojem intelektualnym, emocjonalnym, moralnym i estetycznym.

Integralne rozumienie rozwoju wszystkich składników osobowości dziecka w młodszym wieku szkolnym implikuje potrzebę takiego doboru i układu treści programowych, aby sam proces kształcenia i wychowania odbywał się w harmonii z otaczającym dziecko światem i opierał się na jego naturalnej ciekawości. Ponadto nakazuje jak najściślej osadzenie treści kształcenia i wychowania na zasobie wiedzy i doświadczeń, jakie dziecko już posiadało i z jakimi przychodzi do szkoły. Tu właśnie ważna jest głęboka świadomość potrzeby wykorzystania dotychczasowej wiedzy i doświadczeń dziecka oraz odczucie konieczności ich bogacenia i ewentualnie korygowania. Świadomość ta ujawnia się w takim organizowaniu procesu dydaktycznego, aby uczeń bezpośrednio postrzegał przedmioty, fakty i zjawiska i na tej podstawie podejmował czynności zmierzające do „odkryć” prawidłowości ich występowania, dalej – manipulował przedmiotami, analizował fakty i zjawiska, stwierdzał ich prawdziwość oraz zauważał genetyczne związki pomiędzy nimi. Program *Tęczowej Szkoły* spełnia ten postulat, kierując poznanie dziecka w stronę pogłębiania rozumienia jego relacji z przyrodą, społeczeństwem, kulturą i techniką.

Zrozumieniu relacji człowieka z przyrodą służy wiedza programowa na temat świata roślin i zwierząt, problemów ochrony przyrody przed dewastacją ze strony człowieka i zagadnień bezpieczeństwa dziecka

Ogólne założenia programu

w środowisku. Program podkreśla potrzebę obserwowania, mierzenia, eksperymentowania i modelowania naturalnych zjawisk i procesów. Wiedza dziecka o człowieku w jego naturalnym środowisku jest wiązana z umiejętnością rozpoznawania składników tego środowiska i dostrzegania możliwości wykorzystania jego walorów. Ponadto program akcentuje potrzebę porównywania, klasyfikowania i systematyzowania obiektów naturalnego środowiska, co pociąga za sobą konieczność zapoznania się z jednostkami długości, masy, pola, objętości, czasu oraz przyswojenia umiejętności posługiwania się nimi w codziennym życiu. Program zakłada również ukształtowanie elementarnych umiejętności słownego, pisemnego i graficznego przedstawienia własnych doświadczeń z obiektami natury żywej i martwej, a także wzajemnych zależności i zmian zachodzących w bezpośrednim sąsiedztwie i szerszym środowisku.

Uzyskanie przez dziecko ogólnej orientacji w środowisku społecznym i elementarnej wiedzy na temat jego miejsca w życiu klasy, szkoły, miejscowości, regionu, kraju, kontynentu i świata jest ważną powinnością kształcenia i wychowania w młodszych wiekach szkolnym. Program *Tęczowej Szkoły* przykłada do tej sfery poznania dużą wagę, uwypatniając emocjonalne i moralne konteksty przyswajanych przez dzieci informacji o faktach z życia społecznego. Na podstawie tych informacji zostaną mu przybliżone pojęcia dobra i zła, co jest fundamentem rozwijania pożądanych zachowań w rodzinie, szkole, wśród przyjaciół i w kręgu ludzi spoza najbliższego środowiska, wobec rówieśników, dorosłych, starych, chorych, ułomnych itd. Dzięki temu zrozumie dlaczego zachowania człowieka powinny być zgodne z powszechnie uznawanymi normami, dlaczego należy wystrzegać się konfliktów, a jeśli się pojawiają, jak należy postępować w celu ich przezwyciężenia. Wreszcie – dlaczego warto w sobie nosić gotowość do udzielania pomocy tym, którzy jej potrzebują i jak tej pomocy udzielać, aby nie urazić godności osobistej człowieka, który oczekuje wsparcia innych. Program kładzie nacisk na właściwe pojmowanie przez ucznia okresów ludzkiego życia, jak i powinności

spełnianych przez człowieka na różnych etapach jego aktywności społecznej. Uwypatnia też zasadę pełnej zależności pomiędzy stylem życia i zdrowiem psychofizycznym człowieka, a także regułę poszanowania wytworów pracy ludzkiej, która jest wielką wartością w życiu każdego człowieka i najważniejszym czynnikiem zadowolenia z życia.

Ważne miejsce zajmuje w programie *Tęczowej Szkoły* obszar poznania związany z kulturą duchową człowieka, wyrażaną najpełniej za pośrednictwem języka, literatury i sztuki, które w procesie kształcenia i wychowania wczesnoszkolnego stanowią środek wyrażania samego siebie, a nie materiał do przyswojenia i pamięciowej reprodukcji. Stąd też kontakt z dziełem sztuki, czy literatury ma wyzwalać twórczą ekspresję, wyobraźnię i ewentualne uzdolnienia artystyczne dziecka, a dopiero na drugim planie kształtować umiejętność rozpoznawania, odczuwania i przeżywania fragmentów dorobku kultury duchowej, tak lokalnej, regionalnej, polskiej, jak i zagranicznej. Szczególne znaczenie program przywiązuje do łączenia mowy, muzyki, śpiewu, ruchu w tańcu, dramie, inscenizacji. Towarzyszy temu przekonanie o potrzebie uczenia dzieci podstawowych znaczeń artystycznego wyrazu w tańcu i inscenizacji, jak i kształtowaniu postawy pewności i śmiałości w odgrywaniu ról i występowaniu wobec grupy. Ważna jest przy tym improwizacja i naturalny temperament dziecka, pojawiające się w toku symulowania codziennych sytuacji życiowych, jak również w trakcie odtwarzania zaobserwowanych cech przedmiotów i zjawisk w postaci rysunku, linii, kolorowej plamy czy rzeźby. Jest to bowiem istotny składnik systemu komunikowania się dziecka z otaczającą je rzeczywistością, a zatem ważki budulec jego informacyjnej otwartości.

Silna zależność współczesnego człowieka od techniki wymaga, jak nigdy dotąd, wczesnego wprowadzania dziecka w świat technologii i jej znaczenia w życiu jednostek, społeczności, społeczeństw i całej ludzkości. Praktyczna wiedza z zakresu techniki jest jednym z najważniejszych „kolorów” programu *Tęczowej Szkoły*, bo współczesne dziecko

fascynuje się techniką i na ogół rozumie jej wpływ na codzienne życie. Szkoła ma to pogłębić, tworząc z intuicyjnych dotąd wiadomości technicznych dziecka wiedzę bardziej racjonalną, usystematyzowaną i opartą na własnym, już wzbogaconym jego doświadczeniu. Na etapie nauczania początkowego dziecko powinno odkryć wzajemne związki środowiska lokalnego i techniki w realnych sytuacjach, zaobserwować zależności istniejące pomiędzy elementami składnikami tego systemu i na tej podstawie wykonać proste modele funkcjonowania różnych urządzeń technicznych w domu, środowisku lokalnym, szkole. Wykonując je, poznaje ono nie tylko sam system zależności pomiędzy środowiskiem, techniką i życiem człowieka, ale także uczy się podejmowania decyzji, planowania pracy, przestrzegania ładu i porządku, systematyczności i gospodarności. To z kolei wspomaga racjonalne określanie własnego miejsca w rodzinie, klasie szkolnej i społeczności lokalnej oraz przybliża ekonomiczny kontekst egzystencji człowieka. Uczeń zdobywa bowiem pewną orientację w budźcie rodzinnym, zapoznaje się z podstawowymi pojęciami ekonomicznymi, na przykład z pojęciami przychodu, rozchodu, oszczędności, rynku, importu, eksportu itp. Może w tym odegrać istotną rolę kalkulator i komputer, przy pomocy których pojęcia te stają się bardziej ostre. Przedstawione w postaci wymiernej, łatwiej przemówią do wyobraźni dziecka.

W programie *Tęczywej Szkoły* otaczająca dziecko rzeczywistość jest tworzywem przekazywania informacji o ludziach, przedmiotach i faktach. Ale przecież nie informacje same w sobie decydują o właściwym tej rzeczywistości odbiorze. Jest ona bowiem opisywana przy pomocy pojęć, które – budowane na gruncie zasobu informacyjnego programu – stanowią najważniejszy element szczegółowych celów kształcenia i wychowania w klasach początkowych.

3. Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Zakładane cele kształcenia i wychowania ściśle korespondują z ideą integracji przyjętą na tym etapie szkoły. Wyrażają one zatem potrzebę wspomagania dziecka w całościowym postrzeganiu świata i konieczność ukazywania jego w tym świecie miejsca jako jednostki biologicznej, twórczej i moralnej. Choć obejmują wiedzę i umiejętności z zakresu języka polskiego i literatury, matematyki, nauki o społeczeństwie, nauki o przyrodzie, muzyki, plastyki, techniki i wychowania fizycznego, to jednak nie zostały sformułowane według kryterium przedmiotowego. Zgrupowano je wokół pięciu kardynalnych potrzeb i powinności człowieka, w których spełnianiu wczesnoszkolny etap kształcenia odgrywa istotną, żeby nie powiedzieć, decydującą rolę. Są to wiedza i umiejętności w zakresie: zdrowia i higieny, komunikacji ze środowiskiem przyrodniczym i społecznym, duchowości i emocji, myślenia logicznego i praktycznej orientacji w działaniu.

Zdrowie i higiena

W zakresie zdrowia i higieny kształcenie i wychowanie dzieci we wczesnym wieku szkolnym zmierza do:

- poznania głównych cech (wysokość, waga, wymiary kończyn, proporcje poszczególnych części ciała) i potrzeb (ruch, pożywienie, oddychanie, odpoczynek) organizmu dziecka w wieku 7-10 lat, jak również typowych wskaźników jego funkcji fizjologicznych (puls, temperatura ciała);
- ukształtowania umiejętności obserwacji własnego organizmu, zmian zachodzących w nim pod wpływem czynników zewnętrznych, jak i stanów chorobowych;
- uzyskania elementarnej wiedzy z zakresu reguł zdrowego żywienia, ubierania się i stosowania racjonalnej organizacji dnia, jak i na temat

walorów aktywności fizycznej człowieka i zalet częstego pobytu na świeżym powietrzu;

– opanowania podstawowych typów ćwiczeń z zakresu różnych aktywności fizycznych (gimnastyka, marsze i biegi, podskoki i skoki, rzuty, zwisy i ćwiczenia równoważne, ćwiczenia z piłką, w tym elementy najbardziej popularnych gier zespołowych, elementarne ćwiczenia sportów walki, pływanie) i reguł bezpieczeństwa podczas uprawiania tych ćwiczeń;

– poznania elementarnych zachowań w sytuacjach, które zagrażają życiu bądź zdrowiu dziecka podczas zabawy, spędzania wolnego czasu, w drodze do i ze szkoły itp.;

– formowania nawyków higienicznych, zapobiegających najbardziej powszechnym wśród dzieci chorobom i wadom rozwojowym przez zwracanie uwagi na konieczność zachowania właściwej postawy, utrzymania ciała w należytej czystości, szczególnej ochrony i pielęgnacji narządów percepcji;

– przyswojenia popularnych sposobów zachowania zdrowia i w razie poważniejszej choroby racjonalnego korzystania z pomocy służby zdrowia.

Komunikacja ze środowiskiem przyrodniczym i społecznym

W zakresie komunikacji ze środowiskiem przyrodniczym i społecznym kształcenie i wychowanie dzieci we wczesnym wieku szkolnym zmierza do:

– przekazania elementarnej wiedzy o integralnym charakterze rzeczywistości społecznej i przyrodniczej, czyli o jedności świata ludzi, zwierząt, roślin i przyrody nieożywionej oraz zrozumienia podstawowych interakcji pomiędzy elementarnymi składnikami tej rzeczywistości;

– ukształtowania przekonania o specyficznych dla różnych fragmentów rzeczywistości kodów porozumiewania się oraz o tym, że język czło-

wieka jest jednym, ale nie jedynym środkiem jego orientacji w świecie; – osiągnięcia poprawności i elementarnej płynności w posługiwaniu się językiem ojczystym jako środkiem integracji społecznej i podstawowym nośnikiem informacji o świecie oraz symbolicznym wyrazem myślenia, kultury i wartości – stosownie do możliwości dziecka w młodszym wieku szkolnym; szczególnie obejmują one wymowę (głosek, słów, zdań, tekstów), słownictwo (znaczenie wyrazów, rozumienie informacji, zadawanie pytań i formułowanie odpowiedzi), ortografię (pisownia nazw, imion własnych, prostych dat, liczb, stosowanie wielkich i małych liter w zdaniu), czytanie i rozumienie tekstu (ciche, głośne – tempo, akcent, intonacja, kontakt ze słuchaczami – analiza i wyjaśnianie znaczenia wyrazów, zdań i całości tekstu), pisanie (technika, kopiowanie, pisanie ze słuchu, aranżowanie prostych tekstów, samokontrola i korekta popełnianych błędów), literaturę (rozumienie fragmentów prozy i poezji polskiej i obcej, elementarne rozróżnianie typów piśmiennictwa, rozgraniczanie książek i czasopism dla dzieci, uczestnictwo w inscenizacji fragmentów literatury pięknej);

– opanowania elementarnych technik okazjonalnej i systematycznej obserwacji zjawisk przyrodniczych i społecznych wraz z osiągnięciem gotowości do ich prostego opisu (słownego, graficznego, rysunkowego lub pisemnego), porównywania tych zjawisk, klasyfikacji i pomiaru wzajemnych pomiędzy nimi zależności;

– poznania podstawowych elementów komunikacji niewerbalnej, języka wizualnego (linia, kolor, dwuwymiarowa plama, obiekt formy przestrzennej), mimiki, ruchu, gestu oraz osiągnięcia zdolności do ich werbalizowania;

– przyswojenia podstawowych zasad ilościowego i jakościowego opisu rzeczywistości przyrodniczej i społecznej przez porównywanie, klasyfikowanie, porządkowanie, mierzenie, konstruowanie i modelowanie ich elementarnych fragmentów.

Duchowość i emocje

W zakresie duchowości i emocji kształcenie i wychowanie dzieci we wczesnym wieku szkolnym zmierza do:

- elementarnego rozpoznawania miejsca człowieka w świecie istot żywych i prostego wyróżniania fizycznej, duchowej, społecznej i intelektualnej jego swoistości;
- ukształtowania umiejętności samodzielnego dostrzegania uczuciowej atmosfery czytanych fragmentów tekstów literackich, oglądanych reprodukcji dzieł sztuki i architektury, słuchanych fragmentów muzyki oraz podejmowania prób wyrażania własnych uczuć za pośrednictwem słowa, mimiki, gestu, wytworu plastycznego, miniaturowej konstrukcyjnej itp.;
- przyswojenia ogólnych kryteriów przynależności człowieka do różnych grup formalnych i nieformalnych, zwłaszcza rodziny, szkoły, kościoła, kręgu przyjaciół, co implikuje konieczność zaakceptowania celów i tradycji tej grupy, manifestowania emocjonalnego stosunku do jej członków, aktywnego udziału w jej pracach i poświęcenia na rzecz realizacji jej celów;
- selektywnego poznania naturalnego i kulturalnego dziedzictwa Polski i jej związków z dorobkiem kulturalnym różnych kręgów cywilizacji zachodniej na świecie, zwłaszcza z dorobkiem kultury europejskiej, a także ukształtowania podstaw emocjonalnego przymierza z zabytkami środowiska naturalnego (parki narodowe i pomniki przyrody) i świadectwami przynależności Polski do świata cywilizacji zachodniej (słynne budowle, pomniki pamięci narodowej, zabytki kultury chrześcijańskiej, wybitni uczeni, pisarze, artyści i ich wkład do powszechnej kultury Europy i świata);
- formowania gotowości do zrozumienia i zarazem wczuwania się w stany zagrożenia najbliższego środowiska przyrodniczego i społecznego, w tym zwłaszcza wczuwania się w trudne położenie ludzi cierpiących, niepełnosprawnych i starych oraz wewnętrznego pragnienia niesienia im pomocy;

– uświadomienia doniosłości spędzania wolnego czasu, pojmowanego nie tylko jako bierny wypoczynek czy rozrywka, ale także jako okazja do duchowego doskonalenia się, odkrywania własnych upodobań, spełniania pragnień i marzeń oraz kultywowania tradycji, obyczajów bliższego i dalszego środowiska.

Logiczne myślenie

W zakresie logicznego myślenia kształcenie i wychowanie dzieci we wczesnym wieku szkolnym zmierza do:

- elementarnego zrozumienia istoty łańcucha przyczyn i skutków występujących tak w środowisku przyrodniczym, jak i społecznym, a zarazem logiki zmian zachodzących w jednym pod wpływem drugiego;
- umiejętności gromadzenia oraz elementarnego przetwarzania danych i dostrzegania zmiennych w rozwiązywaniu prostych problemów, formułowaniu hipotez i wnioskowaniu, których przedmiotem są rozmaite sytuacje osobiste, najbliższego środowiska, jak też środowisk postrzeganych pośrednio;
- biegłości w pewnym stosowaniu wyuczonych już i właściwie zrozumianych pojęć z różnych sfer postrzeganego świata jako narzędzi tworzenia indywidualnego, „osobistego” wizerunku rzeczywistości i prostej określenia własnego w niej miejsca;
- rozwijania krytycznego myślenia i racjonalizowania poglądów, przekonań i postaw wobec faktów, ludzi i zjawisk z bezpośredniego otoczenia;
- uformowania analitycznego podejścia do przekazywanych, względnie gromadzonych w drodze osobistego doświadczenia wiadomości i umiejętności (proste wyróżnianie i porównywanie rzeczy, faktów oraz zewnętrznych i wewnętrznych cech ludzi, dostrzeganie związków i zależności między nimi), a także tendencji zmierzających ku ich elementarnemu wartościowaniu (wyrażanie opinii, argumentacja, osądzanie).
- elementarnego rozróżniania języka codziennego od języka naukowego

i dostrzegania podobieństw i różnic pomiędzy zakresami znaczeniowymi używanych terminów i określeń – tak w sensie ich werbalnego (definicyjnego), jak i niewerbalnego (intuicyjnego) rozumienia;

- ukierunkowania aktywności poznawczej zgodnej z indywidualnymi upodobaniami, co ma stanowić podstawę kształtowania zainteresowań, pozytywnej motywacji w dalszym uczeniu się, zamiłowań i pasji badawczej.

Praktyczna orientacja w działaniu

W zakresie praktycznej orientacji w działaniu kształcenie i wychowanie dzieci we wczesnym wieku szkolnym zmierza do:

- rozpoznawania użytecznego charakteru minerałów, roślin i zwierząt najbliższego środowiska oraz postrzegania związku pomiędzy typowymi cechami tych elementów przyrody ożywionej i nieożywionej z budową i funkcją przedmiotów wytwarzanych i wykorzystywanych przez człowieka;
- uświadomienia potrzeby nabywania wiedzy i umiejętności z zakresu wykorzystania współczesnej techniki w codziennym życiu indywidualnym i zbiorowym, jak również zrozumienia jej decydującego wpływu na pracę człowieka i zawody uprawiane w dobie obecnej;
- kształtowania umiejętności planowania i realizowania rutynowych zadań i codziennych czynności, jak i przewidywania toku rozwiązywania prostych problemów praktycznych związanych z próbami jakościowego i ilościowego opisu bezpośredniego otoczenia przyrodniczego i społecznego;
- ugruntowania przekonania o potrzebie stosowania zdobytej wiedzy i umiejętności w codziennych sytuacjach życiowych, a tym samym uznania konieczności stałego weryfikowania w praktyce własnych postępów w nauce szkolnej;
- gromadzenia doświadczeń z zakresu stosowania reguł praktycznego i ekonomicznego działania w spełnianiu powinności względem samego siebie, rodziny, szkoły i społeczności lokalnej.

4. Treści kształcenia i wychowania

Podstawa programowa kształcenia ogólnego narzuca potrzebę takiego doboru i układu treści nauczania w klasach początkowych, który zrywa z encyklopedyzmem i zarazem zmierza do integracji wiedzy i umiejętności dzieci w młodszym wieku szkolnym. Stąd cele kształcenia i wychowania w programie *Cztery pory roku* realizuje się w naturalnych sytuacjach, poprzez **tematy realistyczne**. Treści nauczania skupione są wokół tematów z bliskiego otoczenia dziecka i wyrażają tendencję rozszerzających się kręgów poznania w kolejnych klasach, zgodnie z zasadą stopniowania trudności.

Ważną cechą tej koncepcji jest to, aby zaczynać od wycieczek, konkretnych czynności i doświadczeń dziecka, które najpierw mają stanowić podstawę obrazowego odzwierciedlenia rzeczy i zjawisk, a następnie wywoływać potrzebę przedstawień słownych, werbalno-symbolicznych. Dziecko w naturalnych sytuacjach ma wyrażać siebie, swoje myśli i uczucia, a przede wszystkim stosować na co dzień różne formy wypowiedzania się: rozmowę, opowiadanie, dialog, opis, sprawozdanie. W programie nie nazywa się tych form przy każdym temacie realistycznym, bo sam temat formy te wyzwała. Podobnie jest z treściami matematycznymi. Ukazując stosunki liczbowe, przestrzenne i metryczne w różnych sytuacjach, nie podkreśla się, że tu jest prawo przemienności, tu prawo łączności, a tu system dziesiątkowy. Te pojęcia i prawa występują codziennie odkąd pojawiają się liczby i działania. To one towarzyszą czynnościom najpierw w związku z przygotowaniem intuicji danego pojęcia, a później jako cząstka operatywnej wiedzy – stosowanej w konkretnych sytuacjach, bez definicji, regułek, symbolicznych zapisów.

4. Treści kształcenia i wychowania

4.1 Lista głównych i szczegółowych tematów realistycznych w klasie I

12

I. Wspomnienie lata – wakacje w mieście i na wsi (wrzesień)	II. Owoce jesieni w świecie roślin, zwierząt i ludzi (październik)	III. Przygotowanie do zimy (listopad)	IV. Uroki zimowej pory (grudzień, styczeń)
1. Widokówki z wakacji	1. Owoce roślin uprawnych w gospodarstwie, na działce i w ogródku	1. Odloty ptaków	1. Pierwszy śnieg, mróz, kuligi, ślizgawka
2. Czym podróżujemy w czasie wakacji	2. Dzień Nauczyciela, święto szkoły	2. Zwierzęta gromadzą zapasy	2. Koledzy i przyjaciele. Święty Mikołaj
3. Droga na wsi	3. Sad jesienią	3. Ludzie przygotowują domy i mieszkania na zimę	3. Higiena osobista. Racjonalne odżywianie
4. W zagrodzie	4. Zwierzęta hodowane w gospodarstwie	4. Ubrania na jesień i zimę	4. Sporty zimowe uprawiane w mojej okolicy
5. Las jesienią	5. Owoce drzew w parku i w lesie	5. Ogrzewanie mieszkań dawniej i dziś	5. Boże Narodzenie – choinka
6. Ulica w mieście	6. Co to ludzie zbudowali tego lata?	6. Zwierzęta w górach i w wodzie – życie w zimie	6. Zwierzęta mówią ludzkim głosem
7. Mieszkanie w bloku	7. Święto Zmarłych – Wszystkich Świętych		7. Czarownice, wiedźmy i dziwy w zamkach
8. W szkole			8. Przetwory w gospodarstwie domowym
			9. Dzień Babci i Dzień Dziadka
			10. Wyjeżdżamy na ferie zimowe

V. Oczekiwanie wiosny wśród roślin, zwierząt i ludzi (luty, marzec)	VI. Obserwacja nowego życia na wiosnę wśród roślin, zwierząt i ludzi (kwiecień)	VII. Majówka dzieci z miasta i ze wsi – wycieczki i spacer (maj)	VIII. Praca i wypoczynek w świecie przyrody i wśród ludzi (czerwiec)
1. Teatr, kino, filharmonia w zimowe dni i wieczory	1. Kwiaty leśne chronione – ozdoba naszych lasów	1. Wycieczki rowerowe – znaki drogowe	1. Dzień Dziecka. Ulubione zabawki, maskotki
2. Zegar odmierza czas. Plan dnia	2. Przygotowanie pól uprawnych, działek, ogrodów	2. Podróż pociągiem	2. Poznajemy pracę różnych ludzi
3. Ptaki domowe grzebiące i pływające	3. Kwitnienie drzew owocowych i kwiatów w ogródku	3. Podróż samolotem i podróż statkiem	3. W barze, restauracji, motelu i hotelu
4. Zakupy w różnych sklepach – pieniądze	4. Parki, łąki i stawy wiosną	4. Moja miejscowość i okolice	4. Dzień Ojca
5. Rośliny hodowane w inspektach i cieplarniach	5. Święta Wielkanocne – zwyczaje i sposoby ich spędzania	5. Polska – moja Ojczyzna	5. Planujemy wakacje i wypoczynek letni
6. Zwierzęta żyjące w zoo	6. Rzeka, zwierzęta wodne, łowienie ryb	6. Chata wiejska i willa. Zabytkowe skanseny	
	7. Porządki wiosenne w domu	7. Zabytkowe zamki, kościoły, muzea	
	8. Życie owadów na wiosnę	8. Dzień Matki	

4.2 Treści tematów realistycznych

1. Wspomnienie lata – wakacje w mieście i na wsi (wrzesień)*

1. Widokówki z wakacji

 Formułowanie odpowiedzi, w postaci zdań, na pytania związane potrzebą odpoczynku – urlopu i wakacji w lecie – dla zdrowia fizycznego i psychicznego. Spędzanie wolnego czasu z rodziną, zwiedzanie ciekawych miejscowości, spotkania z krewnymi, uroczystości rodzinne itp.

 Oglądanie widokówek i rysowanie lub malowanie obrazków z wakacji. Porządkowanie i klasyfikowanie widokówek i rysunków wg treści: np.: o tematyce przyrodniczej lub przedstawiające osoby, z gór lub znad morza, przedstawiające dzień lub noc. Przeliczanie, porównywanie ilości elementów w poszczególnych zbiorach, określanie kształtu widokówek. Budowanie przez dzieci w grupach wież z widokówek. Porównywanie ich wysokości. Imiona dzieci w naszej klasie, rozpoznawanie imion własnych na przygotowanych wcześniej np.: samoprzylepnych kartkach (wizytówkach).

 Wyróżnianie w imionach sylab i głosek. Klasyfikacja dzieci na zbiory uczniów, którzy spędzali wakacje na wsi lub w mieście, nad morzem lub w górach itp. Porównywanie liczebności tych zbiorów. Śpiewanie piosenek o tematyce wakacyjnej połączone z zabawą ruchową. Określanie położenia dzieci oraz położenia przedmiotów względem siebie w różnych sytuacjach (na lewo, na prawo, przed, za, nad, pod itp.). Zabawy z piłką plażową – rzucanie w przód, bok, itp., porównywanie długości rzutów.

* Jest to pierwszy z ośmiu głównych działów programu występujących w klasie I i związanych z porami roku. Każdy dział zawiera kilka tematów szczegółowych. Na przykład pierwszy z nich składa się z ośmiu tematów realistycznych, które mają postać szczegółowych konspektów, obrazujących w miarę dokładnie ideę integracji. Następne tematy, zarówno w klasie I, jak II i III, są przedstawione w programie zwięźle, hasłowo.

Oglądanie z taśmy wideo lub na planszach typowych obrazów z wakacji w różnych regionach Polski. Układanie pytań do obrazów. Porównywanie wielkości i położenia różnych elementów.

Czytanie tekstu listu, opowiadania lub wspomnień z wakacji przez nauczyciela. Wyróżnianie przez dzieci kolejności zdarzeń w usłyszanym tekście, określanie co było przed, po, następnie, dalej itp. Rozmowa na temat porozumiewania się w czasie wakacji – poczta (listy, karty pocztowe, telegramy, telefon, faks, poczta elektroniczna, radio, telewizja).

Kodowanie i rozkodowywanie informacji zaszyfrowanych, np: rysunkowo. Rozwiązywanie zagadek z wakacji.

Wypowiedzi dzieci na temat: za kim tęskniły w czasie wakacji, kogo poлюбиły, z kim chciałyby się jeszcze spotkać itp.

2. Czym podróżujemy w czasie wakacji?

Poprawne i wyraziste wybrzmiewanie nazw typowych środków lokomocji przedstawionych na ilustracjach: rower, samochód, autobus, pociąg, statek, samolot. Formułowanie przez dzieci pytań i odpowiedzi na temat zachowania się w podróży – modlitwy przed podróżą, bezpieczeństwa, stosunku do osób starszych, niepełnosprawnych itp. Rozwijanie głosu: oddech w czasie mówienia i śpiewania, poprawna wymowa samogłosek, właściwa intonacja poznanych dźwięków.

Kreślenie linii i figur literopodobnych obrazujących kształt koła (np.: roweru), skręt drogi w lewo, w prawo, laski blokującej kierownicę samochodu, dróg równoległych, prostopadłych (skrzyżowanie) itp., jako przygotowanie do nauki pisania. Porównywanie za pomocą przyporządkowywania (strzałek), w której linii jest więcej, mniej lub tyle samo znaków.

Konstruowanie (lepienie, rzeźbienie lub tp.) modeli samochodów lub samolotów. Zabawy ruchowe na boisku naśladowujące różne pojazdy – drogę, szybkość, dźwięk.

Przeliczanie i porównywanie ilości głosek oraz liter w modelach budowy

dźwiękowej wyrazów określających podstawowe środki lokomocji i przyporządkowanie nazw ilustracjom. Porównywanie pojazdów – modeli z plastiku – pod względem wielkości (długości, szerokości, wysokości, liczby kół). Porządkowanie innych przedmiotów, np.: od najkrótszego do najdłuższego, od najcieńszego do najgrubszego itp. Bezpieczeństwo w czasie podróży – poznanie podstawowych zasad. Przekraczanie przejazdów kolejowych. Ilustrowanie ważnych zasad za pomocą plakatów. Wystawa plakatów i odczytywanie ich treści przez inne dzieci. Objaśnianie ich treści przez autora plakatu. Dyskusja i uzupełnianie plakatów tak, aby były czytelniejsze, aby ściślej i bardziej jednoznacznie oddawały treść zasady.

3. Droga na wsi

Wyróżnianie zbiorów osób (wędrowców), przedmiotów, zwierząt przedstawionych na obrazku drogi wiejskiej i określanie ich wzajemnego usytuowania w przestrzeni (użycie słów: nad, pod, obok itp.). Przeliczanie elementów poszczególnych zbiorów, porównywanie liczebności. Wyróżnianie w wybranych wyrazach: droga, Olek, Ola, pole, proso, żyto, owies – głoski i litery *o*. Rytmizacja słów (klaskanie). Ćwiczenia w pisaniu litery *o*.

Rysowanie kół różnej wielkości. Kolorowanie kół w zbiorze różnych figur. Nazwy barw i ich odcieni (np.: czerwona, ciemnoczerwona, zielona, jasnozielona itp.).

Opowiadanie o zniwach dawniej i dziś. Obserwacja wyglądu zbóż: żyta, jęczmienia, pszenicy, owsa i prosa – wyróżnianie korzeni, łodygi, liści i kłosów (w naturze i na rysunkach). Porównywanie co jest wyższe, niższe. Ustawianie dzieci od najniższego do najwyższego, poszukiwanie dzieci równych, wyższych od wybranej rośliny. Ustawianie dzieci w szeregu i dwuszeregu. Biegi z podnoszeniem kolan. Znaczenie słów: dużo, mało, duży, mały – budowanie zdań z tymi wyrazami. Rozkruszanie kłosów i liczenie ziarenek poszczególnych zbóż, porówny-

wanie, w których kłosach jest więcej ziaren. Rozmowa na temat: co się robi z mąki żytniej, pszennej, kaszy jęczmiennej, płatków owsianych. Porównywanie masy – kilogram mąki, kilogram kaszy, kilogram ryżu. Wiersze i piosenki związane z wędrowką po wsi.

Wypowiadanie się dzieci na temat ilustracji przedstawiającej dom wiejski. Próby konstruowania kilkudzaniowej, uporządkowanej wypowiedzi. Znaczenie słów: wysoko, nisko, wysoki, niski.

Wycieczka na wieś, obserwacja i porównanie różnych domów na wsi. Mierzenie długości i szerokości domów krokami. Sprawdzanie długości kroków poszczególnych uczniów w stosunku do metra. Pokaz metra.

Marsz z piosenką. Biegi do wyznaczonego miejsca, mierzenie czasu w minutach.

Wyróżnianie w wybranych wyrazach: mama, Marta, Adam, dom, miś, motyl, malina, modrzew, mysz – głoski i litery *m*. Ćwiczenia w pisaniu litery *m* oraz jej połączeń z poznanymi samogłoskami. Rytmizacja słów, wyróżnianie sylab.

Rysowanie i kolorowanie domów. Użycie trójkątów, prostokątów, kwadratów i kół. Rozróżnianie i nazywanie prostych figur geometrycznych.

Recytowanie wiersza z pamięci.

4. W zagrodzie

Wycieczka do zagrody z domem drewnianym lub murowanym, stajnią, chlewem, oborą, budą dla psa (ewentualnie oglądanie atrapy z plastiku lub kolorowej ilustracji). Rozmowa z gospodarzem (lub odgrywanie ról – drama) na temat przeznaczenia poszczególnych obiektów dla zwierząt oraz wielkości, pożywienia i funkcji, jakie spełniają zwierzęta w zagrodzie. Cechy wielkościowe – gruba, cienka, krótka, długa.

Wyróżnianie w wyrazach: kura, Arek, Ala, adres, buda, stajnia, tata, Teresa, Tomek, stodoła, taras, kaczka, zwierzęta liter *a* i *t*, uczenie poprawnej pisowni tych liter oraz ich połączeń z innymi literami. Porównywanie

liczebności zbiorów liter w wyrazach i zapisanych przez dziecko w liniach jego zeszytu. Zwierzęta w bajkach, baśniach lub wierszach – opowiadanie, recytowanie z pamięci.

Wycinanie nożyczkami z papieru modeli zwierząt, porównywanie ich wysokości i długości. Naśladowanie głosów zwierząt. Granie na instrumentach perkusyjnych w takt piosenek o zwierzętach. Określenia: bliżej, dalej, wewnątrz, na zewnątrz – zabawy ruchowe w kole, w podawanie lub zbijanie piłką. Tworzenie wyrazów z liter: *o, m, a, t*, pisanie wyrazów z zachowaniem poprawnych kształtów liter i ich połączeń w wyrazie.

5. Las jesienią

Obserwacja lasu – piętra roślinności w lesie, nazwy typowych drzew, krzewów, roślin runa, wygląd liści, owoców, kwiaty w lesie, drzewa iglaste i liściaste, podszyt, runo leśne. Zwierzęta roślinożerne i mięsożerne. Klasyfikacja zbiorów roślin i zwierząt leśnych wg cech – nadawanie nazw ogólnych grupom wyróżniającym się wspólną cechą. Ochrona roślin i zwierząt. Powtarzanie w formie echa głosów niektórych zwierząt. Określanie położenia – na wprost, po lewej, po prawej stronie, za, przed, obok – inscenizacja bajki, np.: Czerwony Kapturek, Jaś i Małgosia lub t.p.

Nauka pisowni liter *i* oraz *l* w oparciu o analizę wyrazów: lis, wilk, Iza, Irek, imieniny, igła, oraz odpowiednio – las, jeleni, latarka, motyl, Ludwik, Lena. Porównywanie liczebności liter i głosek w analizowanych wyrazach. Biegi z terenowymi przeszkodami – skok przez rów, przez zwalone drzewo itp., śpiewanie piosenek, rytmizacja z klaskaniem.

Czytanie i tworzenie wyrazów, a następnie zdań z dotychczas poznanych liter: *o, m, a, t, i, l*. Przepisywanie pod kierunkiem nauczyciela wyrazów i zdań z części elementarnej z tekstu drukowanego i tablicy.

6. Ulica w mieście

Wygląd ulicy w małym i dużym mieście – domy, sklepy, kluby, kioski. Spacer i obserwacja ulicy – jezdnia, chodnik, przejście dla pieszych –

zebra, światła na skrzyżowaniu, przystanki autobusowe, tramwajowe, taxi. Znaki drogowe, ich znaczenie i kształty.

Przygotowanie znaków drogowych, rysowanie wg szablonu, użycie linijki, nożyczek, kleju, taśmy klejącej itp. Pisanie liter *e, d* oraz *u*, wyróżnianie ich podczas analizy słuchowo-wzrokowej w wyrazach sklep, Edek, Ela, Darek, rower, jeden, zebra, jezdnia i odpowiednio: ulica, mur, klub, buty, Ula, dom, Lutek, arbus, gruszka itp.

Przeliczanie przedmiotów na wycieczce i przedstawionych na ilustracjach. Znaczenie słów jeden, dużo, wiele, na wprost, po lewej, po prawej stronie. Pisanie cyfry *1*. Podpisywanie ilości elementów na obrazkach zawierających jeden przedmiot do pytań typu: ile lał? ile uli? ile? Rozpoznawanie znaku zapytania i czytanie prostych zdań pytających z odpowiednią intonacją.

Koło, trójkąt, kwadrat i prostokąt jako szczególne figury geometryczne. Czytanie zdań – długość wyrazów i długość zdania.

Zabawy połączone z rzutem piłką, marszem, biegiem, skokami.

Zasady przechodzenia przez jezdnię, droga hamowania pojazdów, przekraczanie skrzyżowań.

7. Mieszkanie w bloku

Wygląd i przeznaczenie bloku mieszkalnego – piwnice, parter, piętra, strych, klatka schodowa, winda, balkony. Przeliczanie, zbiory równoliczne. Przyciski w windzie – góra, dół, stój, piętro szóste, ósme. Analiza słuchowa i wzrokowa wyrazów zawierających *ó* oraz ćwiczenia w pisaniu tej litery i połączeń z innymi literami.

Psy i rasy psów hodowanych w domu. Koty i rasy kotów. Liczba 2, pisanie cyfry 2 oraz zapis równości $1 + 1 = 2$. Inne zwierzęta hodowane w bloku w mieście – chomiki, papugi, kanarki, rybki, świnki morskie. Nauka pisania litery *k, r* w oparciu o analizę słuchowo-wzrokową wyrazów: kot, chomik, kanarek, rybka, Klara, okno, akwarium, Kamila.

Mieszkanie w bloku – plan mieszkania, ustawienie mebli (prostokątów,

kół, kwadratów), planowanie posadzek i flizowania ścianek w łazience. Skakanie po szachownicy. Zabawy rytmiczne na kratownicy – chodzenie wg zakodowanych dróg – w lewo, w prawo, w górę, w tył.

Dobieranie podpisów do ilustracji. Tworzenie zdań z rozsypanki wyrazowej. Wielka litera na początku zdania.

Wspólna część i złączenie zbiorów – zabawy klockami logicznymi i kartami „Koty” oraz „Psy”. Układanie historyjki o psie lub kocie w oparciu o ilustracje obrazowe. Rozcinanie pudełka z herbaty i następnie robienie akwarium z prostokątnych kawałków tektury (z wykorzystaniem taśmy klejącej). Wyróżnianie prostokątów równych (przystających).

Opowiadania o wakacjach dzieci, które zostały w mieście i w czasie wakacji spotykały się w klubie harcerza, klubie miłośników książki, w ogródku zabaw na podwórku, w wesołym miasteczku (kasa, bilety).

Pieniądże – 1 złoty, 2 złote – co można kupić za 2 złote.

8. W szkole

Nagranie na taśmie wideo lub ilustracja szkoły na wsi. Różne drogi do szkoły – droga polna, ścieżka przez łąkę, wąwóz. Dzieci idące ścieżką, górą i dołem wąwozu. W otoczeniu szkoły drzewa: dąb, wierzbą płacząca, topola, brzoza. W sąsiedztwie widać kościół.

Rozmowy o usytuowaniu względem siebie różnych elementów. Wyróżnienie litery *q* w wyrazach: dąb, wąwóz, łąka, sąsiad, ksiądz, idą, i ćwiczenia w pisaniu tej litery.

Liczba i cyfra 3. Dodawanie i odejmowanie w zakresie 3.

Szkoła w mieście – sekretariat, dyrekcja, pokój nauczycielski, świetlica, biblioteka, stołówka, sanitariaty – zachowanie się, formy grzecznościowe. Odpowiadanie na pytania pełnym zdaniem.

Planowanie kącika higienicznego w klasie – ścianki w kształcie różnych wielokątów – liczenie boków i kątów w figurach geometrycznych. Porównywanie długości boków i rozwartości kątów.

Opowiadania i rozmowy na tematy szkolne. Patron szkoły. Śpiewanie

piosenki i zaznaczanie rytmu 3/4. Ćwiczenia ruchowe na podwórku lub sali – odcieranie krokami, skokami, łokciami i stopami wybranych odległości. Chodzenie na czworaka – zawody. Śpiewanie piosenki na powitanie szkoły. Rozpoznawanie dźwięków wysokich i niskich. Uczenie się wiersza na pamięć z okazji święta szkoły i pasowania na ucznia. Przygotowanie do uroczystości. Zachowanie się ucznia na wypadek pożaru lub innego zagrożenia.

II. Owoce jesieni w świecie roślin, zwierząt i ludzi (październik)

1. Owoce roślin uprawnych w gospodarstwie, na działce, w ogródku. Rozpoznawanie przez ucznia warzyw: dyni, buraków, kapusty, marchewki, pietruszki, selera, chrzanu w naturze lub na ilustracjach. Litera *e* i *y*. Zadania tekstowe na dodawanie i odejmowanie w zakresie 3. Układanie zadań do ilustracji. Interpretowanie ruchem piosenek i utworów instrumentalnych o owocach. Wspinięcie się na drzewa lub po drabinie.

2. Dzień Nauczyciela, święto szkoły

 Szkoła dawniej i dziś. Genialni uczniowie i niezwykli nauczyciele – opowiadanie fragmentu przeczytanego utworu. Wygląd klasy. Patron szkoły. Przygotowanie bukietu dla nauczyciela – nazwy kwiatów w kwiaciarni i w ogródku. Liczba i cyfra 4, dodawanie i odejmowanie w zakresie 4. Piosenka z refrenem. Uczenie się wiersza na pamięć. Własności fizyczne materiałów – miękkie, twarde, gładkie, chropowate, lśniące, matowe. Zabawy ruchowe z piosenką i przy instrumencie perkusyjnym, niemelodycznym.

3. Sad jesienią

Drzewa i krzewy owocowe. Wygląd kwiatów, liści, owoców: jabłka, gruszki, śliwki, orzechy. Poznanie nazw ogólnych – drzewa, krzewy, owoce. Budowa drzewa – korzenie, pień, gałęzie, liście, owoce. Przymiotniki

określające rodzaj powierzchni: szorstka, gładka, chropowata. Plan sadu – sieć trójkątna, kwadratowa, prostokątna. Drzewa wysokie i karłowate. Nauka pisania liter *s* i *t* oraz ich połączeń z innymi literami. Zabezpieczenie drzew przed zimą, kształty i barwy liści oraz owoców. Zadania rachunkowe w zakresie 4. Równania z okienkiem. Przeliczanie, ile jabłek składa się na 1 kg. Piosenka, wykonywanie tematów rytmicznych na instrumentach perkusyjnych, niemelodycznych. Rzuty do przedmiotów w ruchu.

4. Zwierzęta hodowane w gospodarstwie

Ptaki i ssaki domowe. Rodzice i ich dzieci – koń, klacz, źrebię; byk, krowa, cielę; knur, świnia, prosię. Kształt i barwa zwierząt, podobieństwa i różnice. Mleko i jego przetwory, pojemność 1 litra. Nauka pisania litery *b* i *j* oraz ich połączeń z innymi literami. Zadania tekstowe na dodawanie i odejmowanie w zakresie 4. Intuicje pola powierzchni. Piosenka – swobodne improwizowanie melodii na temat zwierząt domowych. Ćwiczenia gimnastyczne, marszobieg i podskoki.

5. Owoce drzew w parku i w lesie

Wycieczka do parku lub lasu; zbieranie owoców: żołądź, kasztanów, szyszek, orzechów laskowych, jeżyn, grzybów. Nauka pisania litery *c* i jej połączeń z innymi literami. Znak zapytania i rozpoznawanie zdań pytających. Poznanie liczby i cyfry 5. Łańcuszki liczbowe. Monografia liczby 5. Dodawanie i odejmowanie w zakresie 5. Liczba 0 w dodawaniu i odejmowaniu. Użycie kleju, nożyczek, noża, modeliny do tworzenia postaci zwierząt i ludzi z żołądź, kasztanów i innych materiałów. Materiały giętkie i łamliwe. Rytmiczny marsz z piosenką. Szybki bieg z ominięciem przedmiotów.

6. Co ludzie zbudowali tego lata?

Rozmowa z dziećmi na temat budowy w porze letniej domów, dróg,

mostów, gazociągów itp. Nauka pisania litery *g* i jej połączeń z innymi literami. Praca architekta, firmy budowlanej. Figury geometryczne. Dodawanie i odejmowanie w zakresie 5. Różne zapisy formuł matematycznych. Zadania tekstowe. Przygotowanie pojęcia osi liczbowej. Określanie układów przedmiotów i zjawisk – rytm jako powtarzalność i miarowość tych samych elementów. Plan mieszkania – odczytywanie schematycznego rysunku. Śpiewanie piosenek o domu. Skoki obunóż w miejscu i w ruchu.

7. Dzień Zmarłych – Wszystkich Świętych

 Porządki na grobach, narzędzia. Wspomnienie o życiu wybitnych twórców. Groby słynnych ludzi. Wiązanki, znicze, świece. Przygotowanie pojęcia osi liczbowej, kierunki równoległe i prostopadłe alejek. Kupowanie zniczy – złote i grosze. Rozkład liczby 5 na różne składniki. Wyrażanie za pomocą ruchu ilustrowanego muzyką postaci lub utworów sławnych, nieżyjących kompozytorów.

III. Przygotowanie do zimy (listopad)

1. Odloty ptaków

Ptaki wędrowne – odlatujące do ciepłych krajów i przylatujące z zimnych krajów do Polski. Ptaki osiadłe. Nauka pisania liter *n* i *f* oraz ich połączeń z innymi literami. Czytanie wyrazów i krótkich zdań. Wypowiedzi na temat ilustracji. Przepisywanie wyrazów i krótkich zdań. Monografia liczby 6. Aspekt miarowy liczby 6. Dodawanie i odejmowanie w zakresie 6. Przeliczanie do 20. Zabawy ze śpiewem. Dźwięki wysokie i niskie. Sopran i bas. Rzuty kółkiem w przód prawą i lewą ręką (jak najdalej).

2. Zwierzęta gromadzą zapasy

Wycieczka rowerowa do pobliskiego lasu lub wsi. Zapasy na zimę, zasypanie i zapadanie w odrętwienie niektórych zwierząt. Przygotowanie

domków dla ptaków. Nauka pisania litery *z* i *p* oraz ich połączeń z innymi literami. Równania i nierówności, znaki $<$ i $>$. Porównywanie liczb.

Mierzenie długości w cm. Rozwiązywanie zadań tekstowych przez inscenizację, symulację i rachunkowo. Rozmowy na temat treści czytanek i baśni – bohaterowie, ich zachowanie, stosunek emocjonalny do bohatera.

Układanie i pisanie wyrazów oraz prostych zdań. Rozpoznawanie i naśladowanie głosów zwierząt. Jazda po linii prostej i falistej na rowerze.

3. Ludzie przygotowują domy i mieszkania na zimę

Materiały, z których zbudowane są domy w mieście i na wsi. Naprawy dachów, ocieplanie, wymiana lub uszczelnianie okien. Wyodrębnianie zdarzeń i określanie miejsca w treści utworów literackich. Nauka pisania litery *w* i dwuznaku *sz*. Monograficzne opracowanie liczby 7. Układanie zadań tekstowych do konkretnej sytuacji. Dni tygodnia. Swobodne wypowiedzi na temat różnych ilustracji. Rozpoznawanie brzmienia instrumentów perkusyjnych i zabawy ruchowe z piosenką.

4. Ubrania na jesień i zimę

Ubrania dawniej i dzisiaj. Przędzenie wełny, darcie pierza, wieczorne opowieści – wróżby, baśnie, śpiewanie pieśni. Pisownia *cz* i *ż*. Pisanie z pamięci wyrazów i zdań. Zadania rachunkowe w zakresie 7. Mierzenie długości w cm. Paseczki liczbowe i półoś liczbową.

Przedstawianie wydarzeń realnych i fantastycznych z uwzględnieniem odpowiednich strojów. Zabawa w pokaz mody. Rozwiązywanie zadań tekstowych na dodawanie i odejmowanie w zakresie 7. Urządzenia techniczne używane w domu, zasady bezpieczeństwa przy korzystaniu, np.: z żelazka, suszarki. Instrumenty klawiszowe.

5. Ogrzewanie mieszkań dawniej i dziś

Swobodne wypowiedzi na temat zmian pogody, temperatury, przeziębień i chorób. Palenie ogniska, piece kuchenne, kaflowe, kominki.

Poznanie pisowni *rz*. Monograficzne opracowanie liczby 8. Wyrabianie intuicji pojęcia pola i objętości. Piecyki, grzałki, kaloryfery – funkcjonowanie oraz sposoby włączania i wyłączania. Bezpieczne używanie urządzeń grzewczych elektrycznych i gazowych. Ćwiczenia gimnastyczne głowy, szyi, rąk i nóg. Chodzenie po linii prostej, zygzakowatej, falistej itp.

6. Zwierzęta w górach i w wodzie – życie w zimie

Piętra roślinności w górach. Warunki życia zwierząt, odżywianie się. Zadania rachunkowe w zakresie 8. Dodawanie różnych składników jako przygotowanie do mnożenia. Intuicje pola i objętości. Przemienność dodawania. Uczenie się na pamięć wiersza. Szlaki górskie – oznakowania. Czytanie prostych planów. Granie na dzwoneczkach, ksylofonie i metalofonie fragmentów piosenek lub całych prostych melodii. Ćwiczenia gimnastyczne, biegi, skoki.

IV. Uroki zimowej pory (grudzień, styczeń)

1. Pierwszy śnieg, mróz, kulig, ślizgawka

Czytanie wyrazów i zdań zapisanych literami drukowanymi i pisanymi. Swobodne wypowiedzi na temat zabaw na śniegu. Wyróżnianie zdań w opowiadaniu. Litera *ś*, zmiękczenie *śi*. Różne zapisy sum i różnic w zakresie 8. Piosenki o zimie, granie akompaniamentów do piosenek. Uczenie się śpiewania kolęd, zabawy ruchowe na śniegu.

2. Koledzy i przyjaciele. Święty Mikołaj

Rozmowy i opowiadania o kolegach i przyjaciółach. Zuchy i harcerze, zajęcia w grupie zuchowej. Wielka litera w pisowni imion i nazwisk. Nauka pisania *h* i *dz*. Piosenki z ruchem reagującym na zmiany tempa, dynamiki, wysokości dźwięków. Układanie zadań do konkretnej sytuacji, do rysunku lub do działania arytmetycznego w zakresie 8. Ćwiczenia gimnastyczne ze zwróceniem uwagi na kształtowanie sprawności ramion i stóp.

3. Higiena osobista. Racjonalne odżywianie

Przyczyny chorób. Opieka lekarska. Placówki służby zdrowia. Lekarz internista i pediatra. Nauka pisania *ch*. Wdrażanie do formułowania pytań i odpowiedzi na podstawie ilustracji, opowiadania, wycieczki. Wielka litera na początku zdania. Monografia liczby 9. Ćwiczenia tułowia, zabawy ruchowe z piosenką.

4. Sporty zimowe uprawiane w mojej okolicy

Swobodne wypowiedzi na temat sportów zimowych. Sanki, narty, łyżwy. Złamania kończyn. Lekarz chirurg. Nauka pisania *ć* i zmiękczenia *ci*. Rozpoznawanie zdań oznajmujących, pytających i rozkazujących. Piosenki o tematyce sportowej. Rozpoznawanie tempa i dynamiki w piosenkach. Zadania rachunkowe i tekstowe w zakresie 9. Aspekt miarowy liczby 9. Terminy – suma, składniki. Zabawy na śniegu i jazda na sankach.

5. Boże Narodzenie – choinka

Zbiorowe pisanie listów i życzeń, adresowanie listów. Uczenie się śpiewania kołęd, słuchanie kołęd; rozpoznawanie sopranu i basu. Pisanie *ń* i zmiękczenia *ni*. Pisanie z pamięci wyrazów i zdań. Zadania tekstowe na dodawanie i odejmowanie w zakresie 9. Przygotowanie ozdób na choinkę z papieru, folii aluminiowej itp.

6. Zwierzęta mówią ludzkim głosem

Przedstawianie scen i sytuacji uwzględniających nastroj, inspirowanych przez opowiadania i legendy. Słuchanie utworów muzycznych. Pisanie *ź* i zmiękczenia *zi*. Porządkowanie wyrazów w zdaniu, układanie zdań z wyrazów. Monografia liczby 10. Odmierzanie czasu klepsydrą. Zabawy w mini koszykówkę, podawanie piłki po okręgu.

7. Czarownice, dziwy i wiedźmy w zamkach

Doskonalenie techniki głośnego czytania. Wiązanie treści utworów z różnymi formami ekspresji dziecka (słowną, ruchową, plastyczną). Pisanie dwuznaków *dź* i zmiękczenia *dzi*. Dodawanie i odejmowanie w zakresie 10. Rozkład liczby 10 na składniki. Terminy – różnica, odjemna, odjemnik. Zabawy ruchowe, bieg na czas.

8. Przetwory w gospodarstwie domowym

Urządzenia techniczne ułatwiające pracę w gospodarstwie domowym.

Ukazywanie zdań w tekście. Pisownia *dź*. Spostrzeganie i określanie efektów dźwiękowych pochodzących z jednego lub z kilku źródeł dźwięku. Zadania tekstowe jednozdaniowe w zakresie 10. Intuicje pola i objętości. Wykorzystanie prostych urządzeń technicznych w gospodarstwie domowym, czas gotowania. Zabawy ruchowe, skoki w dal.

9. Dzień Babci i Dzień Dziadka

Zbiorowe układanie i zapisywanie wypowiedzi utworzonej z 2-3 zdań. Uczenie się wierszyków na pamięć. Okresy w życiu człowieka. Uwzględnianie na obrazkach proporcji w przedstawianiu wielkości różnych osób należących do rodziny. Równania z niewiadomą *x*. Ćwiczenia ruchowe, w szczególności na ławeczce i na równoważni.

10. Wyjeżdżamy na ferie zimowe

Swobodne wypowiedzi na temat planów wyjazdów na ferie. Próby czytania tekstów z podziałem na role. Adresowanie listów. Rozwiązywanie zadań tekstowych w zakresie 10. Zastosowanie równań. Zabawy ruchowe, m.in.: podawanie i chwywanie piłki, woreczków z grochem.

V. Oczekiwanie wiosny wśród roślin, zwierząt i ludzi (lut, marzec)

1. Teatr, kino, filharmonia w zimowe dni i wieczory

Wyodrębnianie bohaterów głównych zdarzeń, miejsca oraz określanie nastroju sztuki teatralnej. Przygotowanie bukietu z kolorowych serc.

Rozmowa na temat Walentynek. Improwizowanie dalszych losów bohaterów do przerwanych opowiadań. Próby czytania z podziałem na role, ekspresja słowna, ruchowa i plastyczna. Monografia 11. Przeliczanie do 30. Mierzenie długości, cm, m. Koncerty w filharmonii, orkiestry, instrumenty muzyczne. Teatr Wielki w Warszawie. Pacynki z rękawiczek, drama wg pomysłu uczniów, akompaniowanie piosenek. Obserwowanie linii melodycznej i pokazywanie jej kierunku ręką lub całym ciałem. Zabawy ruchowe w rytmie i przy muzyce.

2. Zegar odmierza czas – plan dnia

Czytanie prostych tekstów drukowanych i pisanych. Formułowanie pytań i odpowiedzi do tekstów i sytuacji. Monografia liczby 12. Odczytywanie godzin na zegarze. Pełne godziny do 12. Omawianie kolejności etapów pracy własnej dziecka, planu dnia. Kilkudzaniowe, samodzielne wypowiedzi ustne dzieci. Oświetlenie pokoju, biurka wieczorem. Lampka, a w szczególności wymiana żarówki (rodzaje lampek, kinkietów). Koło, podział koła na części. Wykonanie tarczy zegarowej. Powtarzanie ze słuchu głosem dźwięków, motywów lub fraz muzycznych. Odmierzanie czasu biegu w minutach.

3. Ptaki domowe grzebiące i pływające

Uczenie się na pamięć wiersza i wygłaszanie go z odpowiednią intonacją, tempem i pauzami. Indywidualne i zbiorowe podpisywanie rysunków

oraz ilustracji. Monografia 13. Przeliczanie do 50. Równania i zadania tekstowe. Realizowanie ruchem wartości rytmicznych półnut i ćwierćnut oraz złożonych z tych wartości tematów rytmicznych z zastosowaniem zmian tempa i dynamiki. Zawody w chodzeniu na czworakach. Zabawy ruchowe, naśladowujące zachowanie ptaków.

4. Zakupy w różnych sklepach – pieniądze

Wypowiedzi na temat ilustracji, odniesienia do doświadczeń i przeżyć dziecka. Płacenie żetonami, imitacjami pieniędzy. Zabawa w sklep – dodawanie, odejmowanie, różnica, wydawanie reszty. Podział wyrazu na sylaby i przenoszenie części wyrazów.

Księgarnia i biblioteka. Książka – autor, ilustrator, strony. Monografia liczby 14. Porównywanie liczb, znaki $<$, $>$, $=$. Ważenie za pomocą wagi szalkowej. Przeliczanie do 50. Rozmowa na temat zachowania się w sklepie i pracy sprzedawcy. Sklep muzyczny. Rodzaje utworów do słuchania, rodzaje taśm i płyt kompaktowych. Zabawy ruchowe z muzyką.

5. Rośliny hodowane w inspektach i cieplarniach

Obserwacja kiełkowania (np. fasoli). Słuchanie opowiadań tekstów czytanych, wdrażanie do cichego czytania ze zrozumieniem. Ilustrowanie treści przeczytanych utworów. Monografia 15. Oś liczbowa. Rysowanie odcinków równoległych i prostopadłych (bez nazwy), odróżnianie pionu i poziomu. Reagowanie ruchem na akcent metryczny w taktach dwu- i trzymiarowych. Ćwiczenia ruchowe, rzuty na odległość piłką lekarską.

6. Zwierzęta żyjące w zoo

Opowiadanie fragmentu utworu przeczytanego przez nauczyciela. Zbiorowe układanie i zapisywanie 3-4-zdaniowych wypowiedzi. Przecinek przy wyliczaniu. Monografia liczby 16. Przekraczanie progu dziesiętowego. Budowanie akwarium – kształt prostopadłościanu. Rzeźbienie

ulubionego zwierzęcia. Realizowanie ruchem wartości rytmicznych, ćwierćnut, ósemek i pauzy ćwierćnutowej oraz złożonych z tych wartości tematów rytmicznych z zastosowaniem zmian tempa i dynamiki. Zabawy ruchowe, skoki, marsze.

VI. Obserwacja nowego życia na wiosnę wśród roślin, zwierząt i ludzi (kwiecień)

1. Kwiaty leśne chronione – ozdoba naszych lasów
Rozmowa z dziećmi na temat ochrony naturalnego środowiska. Rośliny ozdobne w klasie i w domu – rozpoznawanie roślin. Doskonalenie techniki głośnego czytania. Próby porządkowania kilku wyrazów wg pierwszej litery alfabetu. Monografia liczby 17. Rozkład liczby dwucyfrowej na dziesiątkę i jedność. Mierzenie długości w cm. Przeliczanie do 100. Porównywanie liczb. Zabawy z alfabetem ruchowym. Spacerzy i marsze.

2. Przygotowanie pól uprawnych, działek, ogrodów
Narzędzia rolnicze i ogrodnicze – orka, przekopywanie, sadzenie ziemniaków. Czynniki warunkujące rozwój roślin: światło, powietrze, temperatura, wilgotność. Pisanie ze słuchu wyrazów i zdań. Mierzenie pola powierzchni działek. Planowanie rzędów, plantacji sadzonek. Stosowanie w rozmowie równoważników zdań (bez nazwy). Monografia liczby 18. Zadania rachunkowe na dodawanie i odejmowanie w zakresie 18. Szkolniki pól uprawnych. Robienie składanek z papieru i kolorowanie rysunków. Realizowanie ruchem przebiegów rytmicznych piosenek lub ich fragmentów. Biegi, pełzanie z przyborami.

3. Kwitnienie drzew owocowych i kwiatów w ogródku
Czytanie opowiadań na temat zmian – od kwiatu do owocu. Rzeczoniki jako wyrazy oznaczające ludzi, zwierzęta, rośliny i rzeczy. Monografia 19. Zadania tekstowe – układanie, rozwiązywanie. Porównywanie

wysokości – m i cm. Przygotowywanie bukietów naturalnych i z kolorowego papieru – ikebany. Ilustracja ruchowa wiersza lub piosenki.

4. Parki, łąki i stawy wiosną
Omawianie treści obrazów, ilustracji, fotografii. Zapisywanie zdań oznajmujących do obrazków. Liczba pojedyncza i mnoga rzeczowników. Kwiaty kwitnące wiosną na łące. Monografia liczby 20. Oś liczbowa, ilustracja dodawania i odejmowania. Baśnie o życiu krasnoludków, zabawy w przygotowanie przyjęcia dla krasnoludków. Śpiewanie piosenek o tematyce wiosennej. Zabawy w mini siatkówkę, odbijanie piłki.

5. Święta Wielkanocne – zwyczaje i sposoby ich spędzania
Gry dramowe związane z Wielkanocą. Zbiorowe pisanie listów i życzeń, adresowanie listów, skróty: ul., dn. Różne rozkłady liczby dwucyfrowej na składniki (na piątki, dziesiątki, itp.) Malowanie pisanek, robienie kurcząt i baranków z waty i wełny. Pieśni wielkanocne. Rozpoznawanie brzmienia fortepianu i skrzypiec. Poznanie ich budowy. Zabawy piętęką, rzuty do celu, przed siebie, za siebie itp.

6. Rzeka, zwierzęta wodne, łowienie ryb
Rozmowa na temat znanych dzieciom rzek w Polsce – Wisła, Odra. Stosowanie przyimków w wypowiedziach ustnych i pisemnych, takich jak: do, przy, od, z, na. Prawo przemienności dodawania. Zadania z przekraczaniem progu dziesiątkowego. Ilustracja smoka wawelskiego. Sporządzanie ilustracji smoka – np.: kolorowa wydzieranka. Modelowanie rybki, żabki, kaczki z plasteliny lub modeliny, lub składanie z części kartonowych w formie ilustracji do baśni. Zabawy ruchowe z piosenką.

7. Porządki wiosenne w domu
Zajęcia członków rodziny w domu. Obowiązki dziecka. Pisownia często spotykanych wyrazów z ó i rz wymiennymi. Zamiana liczby

uzasadniająca pisownię. Zadania tekstowe na przekraczanie progu dziesiątkowego. Kwadraty magiczne. Rodzaje tkanin, w szczególności tkaniny absorbujące wilgoć. Rozmowa na temat przyborów do sprzątania. Marszobiegi, tor przeszkód.

8. Życie owadów na wiosnę

Stadia rozwoju i odżywiania. Kształty motyli, poczwarek, jajek. Improvizacja i zabawy ruchowe naśladujące zachowanie się owadów. Kształty geometryczne. Kolorowanie obrazków z owadami, porównywanie ich kształtów i wielkości. Poprawne stosowanie związków frazeologicznych. Zadania arytmetyczno-geometryczne. Powiększanie rysunków, swobodne improwizowanie muzyczne na temat życia i pracy mrówek, pszczół itp.

VII. Majówka dzieci z miasta i ze wsi – wycieczki i spacer (maj)

1. Wycieczki rowerowe – znaki drogowe

Rajd rowerowy. Wprowadzenie km. Rozmowy na temat 1 Maja – Święta Pracy i Święta Konstytucji 3 Maja. Rozwijanie zdań pojedynczych. Przygotowanie piosenek o 1 i 3 Maja, śpiewanie piosenek przy ognisku. Rozpoznawanie i określanie w melodii i rytmie powtórzeń, zmian, kontrastów. Reagowanie ruchem na takt cztermiarowy. Sytuacje prowadzące do mnożenia liczb, zapis iloczynu. Przygotowanie makiety przejścia ulicznego ze znakami drogowymi. Rozmowy na temat przestrzegania porządku na drogach.

2. Podróż pociągiem

Wycieczka pociągiem do Warszawy – dworzec, Starówka, trasa W-Z.

 Rozmowy na temat: rodzaje pociągów, kl. I i kl. II, konduktor, maszynista, kierownik pociągu. Przygotowanie kanapek do podróży. Pisow-

nia wyrazów z rz i ó niewymiennymi. Mnożenie jako dodawanie jednokowych składników oraz jako moc iloczynu kartezjańskiego dwóch zbiorów. Mapa kolejowa Polski, linie proste i krzywe, równej długości, krótsze, dłuższe, itp. Konkursy w biegach z toczeniem piłki.

3. Podróż samolotem i podróż statkiem

Części samolotu i statku. Rodzaje samolotów i statków. Poznanie nazwy ogólnej – środki transportu. Pisanie ze słuchu wyrazów i zdań o pisowni zgodnej z brzmieniem. Czasowniki jako wyrazy oznaczające czynności. Ilustracja na konkretnych przedmiotach iloczynu, mieszczona i podziału. Zadania tekstowe. Improwizowanie melodii do tekstu o warkocie samolotu, szumie fal itp. Wspinanie się po linie, chwyty, zwisy.

4. Moja miejscowość i okolice

Wędrówki i spacer po okolicy. Miejsca zabaw ruchowych i spotkań ludzi. Pisanie z pamięci wyrazów i zdań. Wdrażanie do poprawnego stosowania w mowie zdań złożonych współrzędnie i podrzędnie (bez terminów). Ilustrowanie obiektów lub scen związanych z najbliższą okolicą. Opowiadanie co przedstawia obraz. Kiosk i czasopisma dla dzieci. Interpretacja iloczynu na paskach liczbowych, na geoplanie, kratownicy. Prostopadłościan – intuicje jego pola. Porównywanie różnicowe i ilorazowe. Pieśni własnego regionu. Tańce regionalne. Jazda na rowerze po linii, po kole i jazda na wrotkach.

5. Polska – moja Ojczyzna

Swobodne wypowiedzi dzieci na temat Warszawy, Krakowa, Wisty, Morza Bałtyckiego. Piosenki o Warszawie i Krakowie, herby miast, godło, flaga państwowa, hymn narodowy. Pisownia wyrazów z h. Liczenie dziesiątkami do 100 oraz kolejno od wskazanej liczby. Układanie

zadań z rozsypanki zdań. Przemienność mnożenia. Odczytywanie planów Warszawy, Krakowa – określanie kierunków – wprost, na lewo, na prawo. Zabawy w mini piłkę ręczną. Rzuty do celu piłką.

6. Chata wiejska i willa. Zabytkowe skanseny

Dramy obrazujące życie dawniej w chacie wiejskiej i obecnie w willi na wsi. Liczba pojedyncza i mnoga czasowników. Zapisywanie i odczytywanie liczb dwucyfrowych – ilustrowanie ich na liczydło i kratownicy. Dzielenie jako działania odwrotne do mnożenia. Rytm jako powtarzalność i miarowość tych samych elementów na malowidłach ścian, ganków, mebli, obrusów itp. Zabawy w mini piłkę ręczną, podawanie piłki między partnerami.

7. Zabytkowe zamki, kościoły, muzea

Wzbogacanie słownika dzieci – baszta, fosa, wieża, mur obronny. Omawianie ilustracji – Wawel, Zamek Królewski, kościół Mariacki, Muzeum Narodowe. Zbiorowe i indywidualne czytanie książeczek dla dzieci o zabytkach. Liczby dwucyfrowe – jedności i dziesiątki. Porównywanie liczb. Zegar, hejnał mariacki, pełne godziny na zegarze, doba. Improwizowanie śpiewanych odpowiedzi na zadane śpiewem krótkie pytania (np.: księżniczki uwięzionej w wieży). Chodzenie śladami, przechodzenie na czworaka przez otwory, pełzanie.

8. Dzień Matki

Układanie wiersza z życzeniami, wyrażającymi miłość i przywiązanie do mamy. Zbiorowe podpisywanie laurek dla matek śpiewanie piosenek i recytowanie wierszy. Liczby dwucyfrowe – interpretacja na paskach liczbowych i osi liczbowej. Wzbogacanie słownika dzieci – malarstwo, malarz, obraz. Obrazy Matki Boskiej Częstochowskiej i Ostrobramskiej.

VIII. Praca i wypoczynek w świecie przyrody i wśród ludzi (czerwiec)

1. Dzień Dziecka. Ulubione zabawki, maskotki

Opowiadanie o zabawkach i ich czynnościach – prawdziwych i wymyślonych. Piosenki na Dzień Dziecka. Zabawa jako jeden ze sposobów spędzania wolnego czasu. Zabawy dzieci w innych krajach i na innych kontynentach. Działania w zakresie 100, łatwe przypadki dodawania, odejmowania i mnożenia. Szycie zabawki „przytulanki” (fastygowanie, ścieg za igłą).

2. Poznajemy pracę różnych ludzi

Poznanie podziału na surowce, półfabrykaty, wyroby gotowe. Prace związane z uzyskaniem gotowego produktu. Zgodność form czasownika i rzeczownika w liczbie pojedynczej i liczbie mnogiej. Mierzenie taśmą studentymetrową – metr. Porównywanie pomiarów przedmiotów z najbliższego otoczenia. Piosenki o pracy ludzi rozmaitych zawodów. Zabawy symulujące grę w piłkę nożną, odbijanie piłki różnymi sposobami (stopą, kolaniem).

3. W barze, restauracji, motelu i hotelu

Formy grzecznościowe w stosunku do obsługi i ludzi z otoczenia.

Przestrzeganie bezpieczeństwa w hotelu. Zadania tekstowe na mnożenie. Układanie zadań tekstowych. Godzina jako 60 minut. Rozpoznawanie dźwięków wysokich, niskich, wyższych, niższych na podstawie brzmienia różnych instrumentów i głosów ludzkich. Zabawy naśladowujące piłkę ręczną.

4. Dzień Ojca

Przygotowanie prezentu dla ojca. Układanie życzeń wyrażających miłość

i szacunek dla ojca. Figury geometryczne płaskie i przestrzenne. Budowle z klocków i papieru. Sławne rzeźby, rzeźbiarstwo, rzeźbiarz, rzeźba (rozwijanie słownictwa dzieci). Zawody techniczne wykonywane najczęściej przez mężczyzn. Marsze, biegi, zabawy ze skakanką, gra w klasy.

5. Planujemy wakacje i odpoczynek letni

Odpoczynek na kolonii, w domu czasowym, w kraju lub zagranicą, u krewnych i znajomych na wsi. Autobusy i pociągi kolonijne. Piosenki na zakończenie roku szkolnego. Zadania tekstowe na mnożenie i porównywanie liczb w zakresie 100. Jedności i dziesiątki w liczbie dwucyfrowej. Ilustrowanie ruchem i muzyką specjalnych możliwości przebywania drogi – na osiołku, koniu, wielbłądzie, stoniu. Zabawy ruchowe z piosenką, dziecięce wylizanki, marszobiegi, gra w piłkę.

4.3 Wykaz proponowanych lektur w klasie I

Uwaga: spośród wykazanych powyżej książek należałoby wybrać co najmniej cztery, pięć do przeczytania w klasie przez nauczyciela, tyle samo do przeczytania przez uczniów w klasie i co najmniej dwie do przeczytania przez dziecko w domu. Wykaz uwzględnia wydania nowsze i najnowsze, co nie oznacza, że wydania poprzednie nie mogą być wykorzystywane.

Adam Bahdaj, *Pilot i ja*. Siedmiogród, Wrocław 1995.

Władysław Betza, *Kto ty jesteś?* /il. Tadeusz Sobkowiak. GMP, Poznań 1992.

Jan Brzechwa, *Brzechwa dzieciom* /il. Jan Marcin Szancer. Nasza Księgarnia, Warszawa 1994.

Mieczysława Buczkówna, *Szarczek* /il. Paulina Kopestyńska. Nasza

Księgarnia, Warszawa 1997.

Wanda Chotomska, *Od rzeczy–do rzeczy* /il. Janusz Obłucki. Nasza Księgarnia, Warszawa 1992.

Julia Duszyńska, *Cudaczek–Wyśmiewaczek* /il. Jarosław Żukowski. Siedmiogród, Wrocław 1997.

Jan Grabowski, *Czarna owieczka* /il. Maria Orłowska-Gabryś. Nasza Księgarnia, Warszawa 1998.

Hanna Januszewska, *Kopciuszek* /wg Charlesa Perraulta; il. Zuzanna Lipińska. Siedmiogród, Wrocław 1997.

Czesław Janczarski, *Jak Wojtek został strażakiem* /il. Bogusław Orliński. Nasza Księgarnia, Warszawa 1997.

Mira Jaworzakowa, *Jacek, Wacek i Pankracek* /il. Mieczysław Kwacz. Nasza Księgarnia, Warszawa 1997.

Maria Konopnicka, *Szkolne przygody Pimpusia Sadełko; Na jagody; O Janku Wędrowniczku* /il. Paweł Głodek. Philip Wilson, cop., Warszawa 1996.

Maria Kownacka, *Plastusiowy pamiętnik* /il. Jarosław Żukowski. Siedmiogród, Wrocław 1997.

Tadeusz Kubiak, *Gdy miasto śpi* /il. Jacek Skrzydlewski. Siedmiogród, Wrocław 1997.

Joanna Papuzińska, *Nasza mama czarodziejka* /il. Andrzej Gosik. Nasza Księgarnia, Warszawa 1996.

Joanna Porazińska, *Psotki i śmieszki* /il. Jarosław Żukowski. Siedmiogród, Wrocław 1997.

Ewa Szelburg-Zarembina, *Najmilsi* /il. i oprac. graf. Tadeusz Gajl. Krajowa Agencja Wydawnicza-B, Białystok 1996.

Julian Tuwim, *Lokomotywa i inne wiersze* /il. Joanna Zimowska-Kwak. Świat Książki, Warszawa 1995.

4.4 Lista głównych i szczegółowych tematów realistycznych w klasie II

I. Lipiec i sierpień – czas wakacji i urlopów (wrzesień)	II. Zbieramy plony (październik)	III. Nadchodzi zima. My się zimy nie boimy (listopad)	IV. Przyroda w bieli (grudzień, styczeń)
1. Pierwsze kolonie letnie w mieście i na wsi	1. Jak powstaje chleb – od siewu zboża do chleba	1. Wędrowki ptaków na północ i na południe	1. Zmiany pogody, temperatura, opady, wiatry
2. Pogoda w czasie wakacji	2. Rośliny warzywne, wartości odżywcze warzyw	2. Zwierzęta zasypiające na zimę	2. Książka dobrym prezentem
3. Kalendarz, pory roku	3. Dzień Nauczyciela	3. Zmiany w przyrodzie	3. Koleżeństwo i przyjaźń
4. Nasze podróże w czasie wakacji	4. Efekty pracy rolnika i ogrodnika	4. Jesienne prace polowe	4. Obowiązki względem rodziny
5. Wakacyjne pamiętki	5. Narzędzia i maszyny rolnicze dawniej i dziś	5. Zakupy odzieży i sprzętu sportowego na zimę	5. Boże Narodzenie – pasterka i kołędowanie
6. Sprzątanie podwórka szkolnego, sprzątanie świata	6. Przechowywanie owoców dawniej i dziś	6. Jesienne porządki w mieszkaniu	6. Popularne sporty zimowe w Polsce
	7. Pamięć o zmarłych		7. Najważniejsze budynki w mojej miejscowości
			8. Dzień Babci i Dzień Dziadka – pokolenia w mojej rodzinie
			9. Planowanie wyjazdu na ferie zimowe

V. Od zimy do przedwiośnia (luty, marzec)	VI. Zaświeciło słońce i przyszła wiosna (kwiecień)	VII. Majowa wycieczka do lasu, na łąkę, w pole i do ogrodu (maj)	VIII. Oczekiwanie na świadectwo szkolne (czerwiec)
1. Teatrzyk dziecięcy, teatr dla dzieci i teatr	1. Psoty i figle prima-aprilisowe	1. Las wiosną i latem	1. I.VI – święto wszystkich dzieci
2. Izby pamięci lokalnej tradycji, pomniki, tablice pamiątkowe	2. Zwiastuny wiosny wśród roślin i zwierząt	2. Wyprawa samochodem na wieś, spacer na łąkę	2. Obiad w stołówce, w barze lub w restauracji
3. Godziny, minuty, sekundy w życiu człowieka	3. Topnienie śniegu i lodu. Gleba i jej uprawa	3. Plan miejscowości i najbliższej okolicy	3. Pocztą – wysyłanie listów i informacji
4. Znaczenie hodowli ptaków domowych	4. Chwasty i szkodniki na polach uprawnych	4. Elementy krajobrazu mojej miejscowości	4. Przygotowanie do wakacji z moim Tatą
5. Znaczenie hodowli ssaków	5. Rola owadów w zapylaniu kwiatów	5. Ludzie mojej miejscowości i ich zajęcia	5. Wyjazd na wakacje, nad morze, jeziora, na wieś, w góry
6. Choroby w okresie zimy i przedwiośnia	6. Rośliny i zwierzęta stawów, jezior i rzek	6. Dzień Matki – kwiaty dla mamy	
7. Leczenie w domu, przychodni i szpitalu	7. Święta Wielkanocne w różnych częściach kraju	7. Lokalne instytucje społeczne i kulturalne	
8. Pierwsza pomoc w razie choroby	8. Powitanie wiosny w mieście		

4.5 Treści tematów realistycznych w klasie II

I. Lipiec i sierpień – czas wakacji i urlopów (wrzesień)

1. Pierwsze kolonie letnie w mieście i na wsi

Swobodne wypowiadanie się uczniów, słuchanie wypowiedzi nauczyciela, przepisywanie krótkich zdań, głośne czytanie tekstów przez uczniów.

Wygłaszanie wierszy. Wielka litera na początku zdania. Kropka, znak zapytania, wykrzyknik. Zapisywanie liczb do 20, przeliczanie do 100, przykłady prostych figur geometrycznych. Zapisywanie liczebników (bez nazwy). Części składowe całości, kształty złożone z 2-3 części składowych. Recytowanie rytmiczne słów, zdań, wierszy. Biegi po prostej, po obwodzie koła, prostokąta, trójkąta. Sprawne ustawianie się w szereg, pary itp. Śpiewanie piosenek o wakacjach.

2. Pogoda w czasie wakacji

Omawianie treści ilustracji, głośne czytanie opowiadania lub artykułu z czasopisma. Pisanie z pamięci i ze słuchu z przestrzeganiem znanych z klasy I zasad ortografii. Głoski i sylaby w wyrazach, alfabet. Porównywanie liczb do 100. Znaki > i <. Liczenie po 2, 5, 10, 20. Barwy ciepłe i zimne, rysowanie lub malowanie obrazka z wakacji. Śpiewanie piosenki, wydłużanie oddechu, poprawna wymowa. Rozpoznawanie sopranu i basu. Sztafety z kozłowaniem piłki.

3. Kalendarz, pory roku

Słuchanie przez uczniów wzorowo czytanego tekstu, formułowanie odpowiedzi do pytań związanych z tekstem, układanie i staranne zapisywanie zdań. Spółgłoski i samogłoski. Przecinek przy wyliczaniu, skrót – itd. Cyfry rzymskie i arabskie. Zegar – odczytywanie pełnych godzin na zegarze. Ocenianie wielkości – największy, średni, najmniejszy. Rozpoznawanie altu i tenoru. Zabawy i gry skoczne, mierzenie długości i wy-

sokości skoków. Rzuty piłeczką palantową do różnie położonego celu. Wycieczka – zasady ruchu drogowego. Śpiewanie piosenek.

4. Nasze podróże w czasie wakacji

Ciche czytanie ze zrozumieniem, rozmowa na temat tekstu. Indywidualne zapisanie kilku zdań o miastach, jeziorach, górach itp. zwiedzanych w czasie wakacji. Wyjaśnianie niezrozumiałych wyrazów i zwrotów. Wielka litera w nazwach miast, rzek, jezior. Mierzenie długości w cm. Pomiar obwodu klatki piersiowej przy wdechu i wydechu. Pomniejszanie na planie i mapie. Dodawanie i odejmowanie w zakresie 20 bez przekraczania progu dziesiętkowego. Równanie. Improwizowanie następników do poprzedników rytmicznych. Rzuty małymi przedmiotami lewą i prawą ręką z miejsca i rozbiegu.

5. Wakacyjne pamiętki

Opisywanie przedmiotów i zdarzeń, wspólne redagowanie kilku zdań z równoczesnym ich zapisywaniem. Przestrzeganie zasad ortografii. Założenie kroniki klasowej. Grupowanie wyrazów wokół określonych tematów. Odcinki, szacowanie i mierzenie długości. Oś liczbowa, dodawanie i odejmowanie na osi. Symbol odcinka. Kreślenie odcinków, kwadratów, prostokątów za pomocą linijki po kratkach. Kontrast i podobieństwo faktur. Ćwiczenia różnych pozycji ciała. Bieg wolny z wysokim unoszeniem kolan, zabawy w mini siatkówkę. Śpiewanie piosenek.

6. Sprzątanie podwórka szkolnego; sprzątanie świata

Rozmowa na temat planu kolejnych czynności. Samodzielne, głośne czytanie opowiadania o sprzątaniu świata z książki lub czasopisma. Wyróżnianie zdań, wyrazów, sylab w wybranych wyrazach. Porządkowanie zdań w rozsypance. Rzeczowniki, liczba rzeczownika. Przenoszenie wyrazów. Linie cienkie, grube, jasne, ciemne. Oś liczbowa. Zapisywanie

słowne liczb. Dni tygodnia, miesiące. Piosenka o szkole. Rozpoznawanie barwy fletu prostego, fortepianu i skrzypiec. Określanie i zaznaczanie na osi rytmu pracy serca w spoczynku i po wysiłku. Zabawy i gry z elementami wspinania i dźwigania, marsz parami.

II. Zbieramy plony (październik)

1. Jak powstaje chleb – od siewu zboża do chleba
 Próby pisania swobodnych tekstów. Uczenie formułowania pytań i odpowiedzi na podstawie ilustracji i tekstu. Przygotowanie z tektury talerzyków i koszyczków na pieczywo. Utrwalanie pisowni wyrazów z *q* i *ę* w różnych pozycjach. Słownik ortograficzny. Kalendarz – liczenie dni w miesiącu, kwartale, roku. Zapisywanie dat. Dodawanie i odejmowanie w zakresie 20. Tworzenie prostych tematów rytmicznych. Ocenianie grubości – najgrubszy, średni, najcieńszy. Zabawy na czworaka.

2. Rośliny warzywne, wartości odżywcze warzyw
 Przygotowanie sałatki warzywnej. Opisywanie wyglądu i smaku warzyw surowych i gotowanych. Wyrazy o znaczeniu podobnym. Przekraczanie progu dziesiątkowego (na konkretach i modelach). Prawo przemienności dodawania. Figury położone symetrycznie. Akompaniowanie do piosenek na instrumentach perkusyjnych, niemelodycznych. Konkursy rzutów do celu i na odległość.

3. Dzień Nauczyciela

Słuchanie przez uczniów wzorowo czytanych lub nagranych utworów literackich o sławnych nauczycielach lub uczniach. Tworzenie ich życiorysu, improwizowanie przebiegu dalszych zdarzeń. Utrwalanie pisowni dużą literą w korespondencji. Odczytywanie wskazań zegara. Godziny, minuty, kwadrans. Rysowanie okręgu za pomocą sznurka i patyczka. Model zegara.

Portret nauczyciela, pieśni lub wiersze o szkole i uczeniu się. Biegi po prostej 30-40 m ze zmianą kierunku na sygnał po upływie określonej ilości sekund.

4. Efekty pracy rolnika i ogrodnika

Wyodrębnianie w opowiadaniu postaci, zdarzeń, miejsca i czasu. Tworzenie obrazów dalszych losów bohatera. Czasowniki, liczba czasownika. Przecinek, skrót – itp. Dziesiątki i jedności w liczbie dwucyfrowej. Pociągi towarowe i liczbowe. Obliczanie obwodów wielokątów na geoplanie i kratownicach, ścian pudełek za pomocą sznurka. Zbiory owoców, obliczanie ile kg daje jedno drzewo, ile cały sad. Ochrona przed szkodnikami. Temperatura barw: cieplejsza od ..., zimniejsza od ..., najcieplejsza, najzimniejsza. Rozpoznawanie barwy trąbki i gitary. Wysoki dośiędne do przedmiotów zawieszonych na określonej wysokości (m i cm).

5. Narzędzia i maszyny rolnicze dawniej i dziś

Opisywanie przedmiotów przedstawionych na obrazkach. Rozmowa na temat ich wykorzystania, przestrzeganie znanych zasad ortografii w zapisanych zdaniach. Zgodność form czasownika i rzeczownika w liczbie. Związek dodawania z mnożeniem. Suma, składniki, iloczyn, czynniki. Konstruowanie pług lub brony. Tworzenie melodii do tekstu. Rzuty oburącz w przód znad głowy i oburącz dołem.

6. Przechowywanie owoców dawniej i dziś

Układanie i zapisywanie zdań o owocach i przetworach owocowych. Przygotowanie sałatki owocowej. Utrwalanie pisowni wyrazów ze spółgłoskami miękkimi. Mnożenie i dzielenie w zakresie 20. Ilustracja na geoplanie i kratownicach mnożenia i dzielenia. Kompozycja – logiczne układanie różnych elementów. Figury regularne mające oś symetrii. Ćwiczenia szyi i głowy. Ćwiczenia przygotowujące do gry w ringo – rzuty i chwyt kółka jednorącz.

7. Pamięć o zmarłych

Układanie twórczych opowiadań, dotyczących przebiegu życia sławnego bohatera (np.: poległego w czasie wojny).   Pisownia wyrazów z ó i rz wymiennymi. Przemienność mnożenia. Równania. Rozpoznawanie odcinków równoległych i prostopadłych na schematycznym planie zabytkowego cmentarza. Przygotowanie kompozycji kwiatowych na groby. Ćwiczenia ramion i pasa barkowego.

III. Nadchodzi zima. My się zimy nie boimy (listopad)

1. Wędrowki ptaków na północ i południe

Czytanie opowiadań o ptakach osiadłych oraz o przylotach i odlotach ptaków. Ciche czytanie ze zrozumieniem. Rozmowa o ptakach, inscenizacja narady ptaków przed odlotem. Wielka litera w nazwach państw i kontynentów.   Utrwalanie pisowni przyimka oddzielnie od rzeczownika. Liczenie dziesiątkami do 100. Zapisywanie liczb dwucyfrowych. Określanie oddalenia – najdalej, pośrednio, najbliżej; najwyżej, pośrednio, najniżej. Granie na dzwonek. Ćwiczenia stóp i nóg. Wycieczka terenowa, rozpoznawanie ptaków i dźwięków charakterystycznych dla otoczenia.

2. Zwierzęta zasypiające na zimę

Czytanie utworu z podziałem na role. Opis zwierząt zasypiających na zimę. Wielka litera, kropka, przecinek w zdaniu. Porównywanie liczb, tabelki dziesiątkowe. Wykonanie kukielki. Rzuty piłkami do piramid utworzonych z różnych przedmiotów.

3. Zmiany w przyrodzie

Rozmowa na temat opadania liści, deszczów, mgieł, przymrozków, wiatrów. Słuchanie nagrań wierszy. Określanie nastroju. Prace plastyczne z suchych

owoców – ludziki, zwierzęta, korale. Wyrazy pokrewne oraz podstawowe i pochodne. Mierzenie długości odcinków w cm. Termometr. Określanie położenia – na brzegu, na środku, przy brzegu. Granie na ksylofonie i metalofonie. Ćwiczenia ramion i pasa barkowego z wykorzystaniem drabinek, liny itp. Konkurs rzutów, np.: piłeczką, szyszkami, żółędziami – mierzenie odległości.

4. Jesienne roboty polowe

Sianie zbóż ozimych. Omawianie ilustracji. Głośne czytanie tekstu. Zwracanie uwagi na pauzy, tempo, siłę głosu i intonację. Czasowniki, liczba czasownika. Przenoszenie wyrazów. Porównywanie liczb dwucyfrowych, liczenie do 100. Intuicje pola. Określenie ruchu i zmian położenia ciała w zależności od wykonywanych czynności. Śpiewanie piosenek jednogłosowych. Ćwiczenia równoważne na ławce.

5. Zakupy odzieży i sprzętu sportowego na zimę

Zbiorowe opisywanie garderoby i sprzętu z przestrzeganiem zasad ortografii. Omawianie ilustracji. Wyrazy o znaczeniu przeciwnym, kontrastowym. Dodawanie i odejmowanie bez przekraczania progu w zakresie 100. Pociągi liczbowe. Oceniwanie kontrastu i podobieństwa faktur. Próby tworzenia opowiadania – w kogo chciałbym być zaczarowany, jaki chciałbym mieć strój. Rzuty piłkami i woreczkami do ruchomego celu.

6. Jesienne porządki w mieszkaniu

Omawianie treści ilustracji na temat zabezpieczeń przed zimą i szkodnikami. Podpisywanie obrazków. Czytanie ze zrozumieniem instrukcji umieszczonej na płynach trujących. Wyrazy i związki wyrazowe stosowane do określania tematów. Oś liczbowa. Porządkowanie i porównywanie liczb. Termometr i odczytywanie temperatury. Użycie określeń: na górze, na dole, w górze, w dole, opisujących ilustracje. Stosowanie różnych sygnałów muzycznych – kształcenie szybkiej orientacji i zawody w bieganiu na czas.

IV. Przyroda w bieli (grudzień, styczeń)

1. Zmiany pogody, temperatura, opady, wiatry

Sporządzanie przez uczniów kalendarzyka pogody. Opowiadanie o przebiegu wydarzeń w utworze literackim lub przedstawionych na filmie. Związki znaczeniowe między wyrazami. Dodawanie liczb dwucyfrowych, zapis w słupku. Symetrie w gwiazdkach śniegu, czołganie się na wprost pod przeszkodami w określonym czasie.

2. Książka dobrym prezentem

Ciche czytanie fragmentu książki – autor, tytuł, skróty: s., nr, pt., cdn. Alfabet. Zasady korzystania z księgozbioru. Wyróżnianie rzeczowników w zdaniu. Dodawanie z przekraczaniem progu dziesiątkowego na paskach liczbowych. Zegar – godziny, minuty, sekundy. Mierzenie oddechu głębokiego, długiego i powierzchownego, krótkiego. Zabawy i gry skoczne ze śpiewem i muzyką.

3. Koleżeństwo i przyjaźń

Opowiadanie przebiegu wydarzeń w utworze. Obrazy literackie na temat opieki uczniów nad dziećmi młodszymi, niepełnosprawnymi, osobami starszymi. Tworzenie obrazów: „w czym ja mogę pomóc”. Rozwijanie zdań pojedynczych. Zadania tekstowe na dodawanie i odejmowanie w zakresie 100 (na jedno działanie). Przygotowanie maskotki dla przyjaciela lub kolegi. Planowanie ruchu w przestrzeni krokami w czasie wyznaczonym przez rytm. Rzuty łotkami do celu pionowego – stałego. Zabawy improwizowane przez dzieci z wykorzystaniem kółka ringo.

4. Obowiązki względem rodziny

Przygotowanie sprawozdania głównych obowiązków i powinności. Prze-

strzeganie znanych zasad ortografii, utrwalanie pisowni z ó niewymienionym. Uczenie się przyszywania guzików. Odejmowanie liczb dwucyfrowych od liczb dwucyfrowych na konkretach. Mierzenie wyników konkurencji lekkoatletycznych. Obliczanie różnic między wynikami zawodników. Ćwiczenia nóg z przyborem (skakanką, szarfą, krążkiem, tarczą).

5. Boże Narodzenie – pasterka i kołędowanie

Zbiorowe i indywidualne pisanie życzeń. Adresowanie koperty. Redagowanie karty świątecznej. Sporządzanie słownika tematycznego. Obsługa magnetowidu. Włączanie i wyłączanie urządzeń elektrycznych, oświetlenia choinki. Kalendarz, dni miesiąca, ważne święta. Dodawanie i odejmowanie w zakresie 100. Wykonanie ozdób choinkowych z papieru i folii aluminiowej. Symetria wielosiowa w ozdobach choinkowych. Reagowanie ruchem na zmiany tempa, dynamiki, wysokości dźwięków, artykulacji. Skoki zamienne – lewą i prawą nogą, na przyrząd i na pas równoległy itp.

6. Popularne sporty zimowe w Polsce

Wyjazd w Tatry i Beskidy lub opowiadanie o wycieczce i oglądanie albumów. Wyciągi narciarskie. Ubrania sportowe. Odróżnianie tkaniny od dzianiny. Czytanie głośne, wzorowe na temat przygód w górach. Pisanie listu, adresowanie kopert. Pisownia wyrazów z *h*, *ch*. Odejmowanie z przekraczaniem progu dziesiątkowego, interpretacja na konkretach. Zadania tekstowe na porównywanie różnicowe. Porównywanie położenia i oddalenia – wyżej niż..., głębiej niż..., dalej niż... Ćwiczenia tułowia w rytmie i z piosenką. Saneczkowanie, jazda na nartach, korzystanie z wyciągów.

7. Najważniejsze budynki w mojej miejscowości

Próba sprawozdania na temat funkcji i wykorzystania najważniejszych

budynków w danej miejscowości. Układanie zdań z wyrazów i porządkowanie wyrazów w zdaniu. Zadania tekstowe na dodawanie i odejmowanie w zakresie 100 (na dwa działania). Proste figury geometryczne – mierzenie obwodów, intuicje pola. Malowanie obrazów z zamkiem dla dzieci, wymarzonym budynkiem, placem zabaw. Sztafety z kożłowaniem piłki, zabawy w mini koszykówkę.

8. Dzień Babci i Dzień Dziadka – pokolenia w mojej rodzinie

Opowiadanie o pracy babci i dziadka oraz ich rodziców. Wypisanie imion i nazwisk, ustalanie kolejności. Różnice w wysokości i wieku oraz w datach urodzenia wybranych członków rodziny. Równania z niewiadomą x , zadania tekstowe. Wykonanie obrazu z barwnych plam. Realizowanie ruchem wartości nut wypełniających takty na dwa, trzy i cztery (półnuta, półnuta z kropką, cała nuta), paazy półnutowej. Jazda na tyżwach lub zabawy symulujące taką jazdę.

9. Planowanie wyjazdu na ferie zimowe

Tworzenie i zapisywanie planu ferii dla grupy uczniów lub wybranego ucznia. Obliczanie kosztów przejazdu, czasu podróży i odległości.

Równoważniki zdań w redakcji planu. Zadania tekstowe – układanie. Metr jako 100 cm. Realizowanie ruchem przebiegów rytmicznych piosenek lub ich fragmentów. Ćwiczenia na ławce (równoważne) z jednoczesnym odbijaniem piłki.

V. Od zimy do przedwiośnia (luty, marzec)

1. Teatrzyk dziecięcy, teatr dla dzieci i teatr

Sporządzanie słownika tematycznego związanego z teatrem. Wartościowanie postaci w wybranej sztuce dla dzieci. Wiersze, recytowanie z pamięci. Pisownia wyrazów z *rz* i *ż* niewymiennymi. Mnożenie jako doda-

wanie jednakowych składników. Porównywanie ilorazowe. Znaczenie słów: scenografia, scenograf, rysunek (projekt). Ćwiczenia szyi i głowy, jazda na nartach lub zabawy naśladowujące taką jazdę.

2. Izby pamięci lokalnej tradycji, pomniki, tablice pamiątkowe

Czytanie treści tablic. Szukanie w bibliotece książek na temat sławnych ludzi. Rzeźbienie popiersia wybranego twórcy. Wielka litera w imionach i nazwiskach. Rozwiązywanie zadań tekstowych. Obliczanie iloczynów, wprowadzenie terminów iloczyn i czynniki. Improwizowanie śpiewanych odpowiedzi na zadane śpiewem krótkie pytanie. Urozmaicone ćwiczenia równoważne.

3. Przybywanie dnia. Godziny, minuty, sekundy w życiu człowieka

Dramy, w których sekundy zadecydowały o losie człowieka. Kalendarz. Zgodność form czasownika i rzeczownika w liczbie. Rozkład liczby naturalnej w zakresie 20 na czynniki. Przeliczanie godzin i ułamków godzin na minuty i sekundy. Rozwijanie wyczucia rytmu, stosowanie zmian tempa i dynamiki. Przewroty na materacu. Ćwiczenia gimnastyczne w określonym czasie.

4. Znaczenie hodowli ptaków domowych

Dialogi między ptakami. Czytanie głośne i ciche opowiadań. Budowanie modelu budki dla ptaków. Improwizowanie pytań, jakie chciałoby sobie zadać nawzajem ptaki. Przemienność mnożenia – ilustrowanie prawa na konkretach i na kratownicy. Malowanie krajobrazu z kurą i kurczętami. Jajorodność ptaków. Bieg po prostej ze zmianą kierunku na określony sygnał i czas.

5. Znaczenie hodowli ssaków

Czytanie ciche i głośne opowiadań. Wyodrębnianie części utworu odpowiadających głównym bohaterom, miejscu, czasowi i kolejności zdarzeń.

Zdania oznajmujące i pytające. Budowanie modelu akwarium z tektury. Żyworodność ssaków. Para, liczby parzyste i nieparzyste, iloczyny 2. Interpretowanie ruchem tematów rytmicznych. Zabawy w mini koszykówkę, rzuty piłką do kosza lub zastępnika kosza.

6. Choroby w okresie zimy i przedwiośnia

Sluchanie nagrania lub czytanie przez nauczyciela opowiadania o chorobie, nastroju, lęku. Znaczenie lekarzy, lekarstw, apteki. Profilaktyka. Zdania wykrzyknikowe. Mnożenie jako iloczyn kartezjański zbiorów. Rozpoznawanie różnicy wysokości i długości trwania dźwięków. Zeskokki z małych wysokości ok. 1 m na miękkie podłoże.

7. Leczenie w domu, przychodni i szpitalu

Zbiorowe układanie i zapisywanie ważnych zasad do przestrzegania w czasie choroby. Niebezpieczeństwa wynikające z niewłaściwego zażywania lekarstw. Słownik tematyczny. Dzielenie jako działanie odwrotne do mnożenia. Malowanie lub rzeźbienie postaci lekarza. Śpiewanie piosenek jednogłosowych. Odczytywanie wzorów melodii.

8. Pierwsza pomoc w razie choroby

Rozmowa na temat leczenia domowym sposobem, popularne lekarstwa, kupowanie lekarstw w aptecce bez recepty. Opieka nad chorym bratem, przyjacielem. List do kolegi w szpitalu. Adresowanie koperty, skróty. Przenoszenie części wyrazów. Mnożenie i dzielenie w zakresie 30. Dzielnia, dzielnik, iloraz. Tabliczka mnożenia do 20. Zabawy z dźwięgiem, np.: przenoszenie chorego kolegi, ciągnięcie na kocyku.

VI. Zaświeciło słońce i przyszła wiosna (kwiecień)

1. Psoty i figle prima aprilisowe

Swobodne wypowiedzianie się dzieci, wywiad z rodzicami na temat zabaw

prima aprilisowych. Utrwalanie pisowni przymyka oddzielnie od rzeczownika. Odcinki prostopadłe i równoległe. Boki prostopadłe i równoległe w figurach geometrycznych. Grupowa praca nad obrazem pt.: „wiosna”. Zabawy skoczne na kratownicach, po prostopadłych, po równoległych. Skoki obunóż, jednońóż, ze zmianą tempa, kierunku, pozycji ciała.

2. Zwiastuny wiosny wśród roślin i zwierząt

Czytanie z podziałem na role. Plan kolejnych zdarzeń. Równoważniki zdań. Kolejność wykonywania działań, rola nawiasów. Rozpoznawanie i określanie powtórzeń, podobieństw i kontrastów w melodii i rytmie. Skok w dal z rozbiegu – próby odbicia z belki.

3. Topnienie śniegu i lodu. Gleba i jej uprawa

Omawianie treści ilustracji różnych skał i rodzajów gleby. Narzędzia rolnicze. Sporządzanie modelu traktora z półfabrykatów. Wyjaśnianie znaczenia wyrazów i związków frazeologicznych. Proste ułamki; połowa, ćwiartka. Rozwijanie wycucia fazy dwu-, trzy- i czterotaktowej w taktach 2/4, 3/4, 4/4. Skoki przez przybory w ruchu.

4. Chwasty i szkodniki na polach uprawnych

Opisywanie wyglądu różnych chwastów, formułowanie pytań i odpowiedzi. Zapisywanie podstawowych informacji o chwastach i szkodnikach. Pisownia wyrazów z *h* i *ch*. Mierzenie długości, jednostki: m, cm, mm. Powtórzenie tabliczki mnożenia. Śpiewanie nazwami solmizacyjnymi wzorów – melodii zaczynających się od różnych dźwięków. Skoki i przeskoki przez przeszkody.

5. Rola owadów w zapylaniu kwiatów

Dramy ilustrujące życie owadów. Zgodność form czasownika i rzeczownika w liczbie. Rozdzielność mnożenia względem dodawania. Przygotowanie dywanu z wydzieranek – wiosennych kwiatów. Wspinanie się po skośno ustawionej ławce, drzewie itp

6. Rośliny i zwierzęta stawów, jezior i rzek

Słuchanie wzorowo czytanego tekstu. Analiza przystosowania się zwierząt przybrzeżnych, pływających, zanurzonych. Przecinek przy wyliczaniu. Zadania tekstowe na mnożenie i dzielenie. Określanie położenia na obrazku – na brzegu, na środku, przy brzegu. Podstawy techniki gry na flecie prostym. Wysoki dostęp do różnych przedmiotów zawieszonych nad podłożem.

7. Święta Wielkanocne w różnych częściach kraju

Czytanie listów z różnych miejscowości. Ilustrowanie ruchem i obrazem tekstów opowiadań, pisanie życzeń świątecznych, skróty – s., pt., dn.

Ważenie – kg, dag. Moja waga (masa), a waga średnia, ważenie się i porównywanie. Czas – godzina, minuta, kwadrans. Powtarzanie ze słuchu, głosem dźwięków, motywów i fraz muzycznych. Skoki w dal, wwyż, zabawy w mini piłkę ręczną.

8. Powitanie wiosny w mieście

Opowiadania o największych polskich miastach i ich ciekawych zabytkach. Herby miast. Recytowanie wiersza z pamięci, z właściwą intonacją, tempem, pauzami. Budowanie obelisku z tektury, kształtowanie popiersia sławnego twórcy z folii aluminiowej. Słownik tematyczny. Korzystanie z encyklopedii. Pomniejszanie i powiększanie. Mnożenie i dzielenie. Plany miast, określanie drogi do jakiegoś obiektu przy użyciu zwrotów: na prawo od, na lewo od itp. Malowanie obrazu pt. „Jak sobie wyobrażam miasto samych dzieci?” Zabawy ze śpiewem, inscenizacje. Schodzenie z określonej wysokości z ewentualnym wykorzystaniem liny.

VII. Majowa wycieczka do lasu, na łąkę, w pole i do ogrodu (maj)

1. Las wiosną i latem

Liczba drzew liściastych i iglastych, budowa drzewa, znaczenie korzeni, pnia, kory i liści, wysokość drzew, wielkość liści. Szkodniki i przyjaciele lasu, lasy w prehistorii, dinozaury i inne wielkie zwierzęta leśne dawniej i dziś. Czytanie głośne i ciche utworów o świątach majowych. Pisanie planu wycieczki. Rozmowy na temat higienicznego pakowania produktów spożywczych, przygotowania kanapek. Utrwalanie wiadomości o rzeczownikach. Mnożenie i dodawanie jednakowych składników. Iluczyny 5. Powtarzanie ze słuchu na instrumentach dźwięków, motywów i fraz muzycznych. Marsze z przedmiotami na głowie – ćwiczenie postawy.

2. Wyprawa samochodem na wieś, spacer na łąkę

Zasady poruszania się po jezdni osób i grup. Znaki drogowe, układanie wspólnego sprawozdania z wycieczki, pisanie krótkich zdań, omawianie ortografii. Wyrazy należące do tej samej rodziny. Grupowe przygotowanie obrazu łąki z naklejonymi elementami z kolorowego papieru. Układanie zadań tekstowych. Równania. Ważenie – kg, dag. Jednocześnie wykonywanie przez kilka grup dzieci dwóch lub trzech tematów rytmicznych. Przenoszenie przedmiotów oburącz.

3. Plan miejscowości i najbliższej okolicy

Opisywanie ilustracji, wzajemnych relacji między obiektami. Wskazywanie głównych kierunków. Redagowanie wskazówki jak trafić do określonego miejsca. Zdania pojedyncze i złożone. Monety i banknoty. Zadania tekstowe na temat zakupów. Wykonanie planu drogi z domu do szkoły (rysunek). Chodzenie na czworakach po podwyższonej powierzchni.

4. Elementy krajobrazu mojej miejscowości

Czytanie głośne z odpowiednią intonacją opisu jakiegoś krajobrazu

w utworze literackim, porównanie tego opisu z krajobrazem miejscowości, w której jest szkoła. Wspólne przygotowanie makiety tej miejscowości. Przecinek przy wyliczaniu. Iloczyn 6. Związek dzielenia z mnożeniem. Tańce regionalne, poznanie kroku polki. Zabawy w mini piłkę ręczną.

5. Ludzie mojej miejscowości i ich zajęcia

Przygotowanie inscenizacji o zajęciach ludzi, odgrywanie różnych ról. Ludzie i ich zajęcia za granicą – historia życia i odkryć Marii Curie-Skłodowskiej.   Pisownia wyrazów z *ó* i *rz* wymiennymi. Pojęcie ilorazu, dzielenie jako działanie odwrotne do mnożenia. Iloczyn 7. Mierzenie pojemności – litr, 1/2 l, 1/4 l. Portret wybranej osoby. Jazda na wrotkach lub zabawy symulujące tę jazdę.

6. Dzień Matki – kwiaty dla mamy

Czytanie utworów literackich z podziałem na role. Redagowanie życzeń dla mamy. Zaproszenie matek na podwieczorek z programem o Krakowie – przygotowanie kanapek i napojów. Poznanie kroku i melodii krakowiaka. Gazetka z tematyką rodzinną – rodzice i dzieci. Zasady pisania wielkich liter. Dzielenie wyrazów przy przenoszeniu. Iloczyn 8 i 9. Zadania tekstowe. Zabawy w mini piłkę nożną, odbijanie piłki nogą, trafiać do bramki.

7. Lokalne instytucje społeczne i kulturalne

Układanie pytań i odpowiedzi na temat funkcji lokalnych instytucji. Poprawianie błędów ortograficznych wspólnie z grupą. Wyrazy o znaczeniu podobnym i przeciwnym. Iloczyn 10. Pieniądze, banknoty i monety; złoty to 100 gr. Kompozycja kwiatów o ciepłych barwach. Obserwowanie w utworach wokalnych związku akompaniamentu z tekstem. Kon-

kursy rzutów do celu i na odległość.

VIII. Oczekiwanie na świadectwo i wakacje (czerwiec)

1. 1.VI – święto wszystkich dzieci

Wycieczka do wesołego miasteczka. Zabawy w wesołym miasteczku, rozmowa na temat obiektów w miasteczku, układanie zdań z ich nazwami. Pisanie zaproszenia do dzieci z sąsiedniej szkoły. Pisownia wyrazów z *h*. Przemienność mnożenia. Tabliczka mnożenia do 30 (na pamięć). Rozdzielność mnożenia względem dodawania. Szycie ubranka dla lalki. Zabawy z piosenką. Inscenizacje, zabawy piłką, celowanie w ruch.

2. Obiad w stołówce, w barze lub restauracji

Wyjaśnianie znaczenia podstawowych wyrazów z jadłospisu, menu, karty obiadowej. Samodzielne redagowanie wypracowania na temat: co lubię najbardziej i dlaczego? Pisownia wyrazów z *ó* i *rz* niewymiennymi. Rozdzielność mnożenia względem odejmowania. Dzielenie z resztą. Pieniądze. Wykonanie serwetki wielosymetrycznej z kolorowej bibułki. Pełzanie z przyborami lub bez przyborów na czas.

3. Poczta – wysyłanie listów i informacji

Redagowanie telegramu. Skróty na kopercie. Przygotowanie koperty z kolorowego papieru lub kolorowych gazet. Przygotowanie naklejki z adresem. Równoważniki zdań (bez nazwy). Porównywanie różnicowe i ilorazowe. Zadania tekstowe. Rozpoznawanie i określanie w utworze: rytmu, tempa, dynamiki, nastroju. Wycieczka turystyczna wg planu miejscowości; kod poczty, kościoła, hotelu.

4. Przygotowanie do wakacji z moim tatą

Stuchanie opowiadań o wakacjach i przygodach z tatą. Rozmowy na temat wakacji. Laurka na Dzień Ojca. Szukanie na mapie miejscowości, do której chciałbym pojechać z tatą. Utrwalanie pisowni i skrótów. Powiększanie i pomniejszanie figur. Zastosowanie tabliczki mnożenia. Porównywanie różnicowe i ilorazowe. Jazda na rowerze. Przypomnienie znaków drogowych.

5. Wyjazd w wakacje nad morze, jeziora, na wieś, w góry

Wypowiedzi dzieci na temat ilustracji lub widokówek charakterystycznych dla różnych regionów wakacyjnych. Wyrazy i związki wyrazowe do określonych tematów. Szycie maskotek dla przyjaciela na wakacje. Zadania arytmetyczno-geometryczne. Koło, intuicje pola i obwodu. Figury przestrzenne. Zastosowanie mnożenia i dzielenia w obliczaniu ilości kostek w prostych figurach przestrzennych (intuicje objętości). Pływanie, zasady bezpieczeństwa w wodzie. Zabawy ruchowe z piosenką.

4.6 Wykaz proponowanych lektur w klasie II

Uwaga: Spośród wykazanych powyżej książek należałoby wybrać co najmniej pięć do przeczytania w klasie przez nauczyciela; trzy, cztery do przeczytania przez uczniów w klasie i co najmniej dwie do przeczytania przez dziecko w domu. Wykaz uwzględnia wydania nowsze i najnowsze, co nie oznacza, że wydania poprzednie nie mogą być wykorzystywane.

Hans Christian Andersen, *Calineczka - dziecię elfów* /il. Ewa Salomon [tł. z ang. Anita Zuchora]. Kama, Warszawa 1997.

Jan Brzechwa, *O rycerzu Szalawile* /oprac. graf. Monika i Dariusz Stolarczykowie. Kama, Warszawa 1993.

Alina i Czesław Centkiewiczowie, *Zaczarowana zagroda*. Nasza Księgarnia, Warszawa 1997.

Jan Grabowski, *Reksio i Pucek i inne opowiadania* /il. Stanisław Rozwadowski. Nasza Księgarnia, Warszawa 1997.

Maria Kownacka, *Księga bajek Marii Kownackiej* /il. Sławomir Mokrzycki. Siedmiogród, Wrocław 1998.

Maria Krüger, *Karolcia* /il. Anna Zyndwalewicz, Artur Łobuś. Siedmiogród, Wrocław 1998.

Gösta Knutsson, *Przygody Filonka Bezogonka* /przeł. Zygmunt Łanowski; il. Jadwiga Abramowicz. Nasza Księgarnia, Warszawa 1998.

Hugh Lofting, *Doktor Dolittle i jego zwierzęta* /przeł. z ang. Wanda Kragen. PPW, Warszawa 1998.

Sergej Vladimirovič Michalkov, *Nie płacz koziołku* /przeł. z ros. Maria Górską; il. Małgorzata Sawicka. Nasza Księgarnia, Warszawa 1998.

Alan Alexander Milne, *Kubuś Puchatek; Chatka Puchatka* /przeł. Irena Tuwim; il. Ernest H. Shepard. Nasza Księgarnia, Warszawa 1998.

Charles Perrault, *Bajki* /oprac. Hanna Januszewska; il. Jan Marcin Szancer. Nasza Księgarnia, Warszawa 1998.

Janina Porazińska, *Szewczyk Dratewka* /il. Jarosław Żukowski. Siedmiogród, Wrocław 1997.

Józef Ratajczak, *Ziarenka maku* /il. Aleksander Karcz. Siedmiogród, Wrocław 1997.

Ewa Szelburg-Zarembina, *Idzie niebo ciemną nocą* /oprac. graf. Tadeusz Gajl. Krajowa Agencja Wydawnicza-B, Białystok 1997.

Julian Tuwim, *Słoń Trąbalski i inne wiersze* /il. Joanna Sedlaczek. Nasza Księgarnia, Warszawa 1998.

4.7 Lista głównych i szczegółowych tematów realistycznych w klasie III

I. Wakacje – czas odpoczynku i pracy (wrzesień)	II. Zagospodarowanie pólów lata (październik)	III. Kto jest przewidujący nie boi się zimy (listopad)	IV. Przyjemności i niedogodności zimy (grudzień, styczeń)
1. Podróże uczniów w kraju i za granicą	1. Pogoda i plony	1. Szlaki ptaków wędrownych, zachowania ptaków osiadłych	1. Prognoza pogody dla różnych regionów Polski
2. Wakacje w gospodarstwie agroturystycznym	2. Dzień Nauczyciela	2. Przystosowania zwierząt do klimatu i środowiska	2. Św. Barbara i Św. Mikołaj w rodzinie, w lokalnej społeczności, w kraju
3. Wakacje w mieście	3. Zboża, rośliny okopowe i oleiste w Polsce	3. Krajobraz jesienny w różnych regionach Polski	3. Spotkania z przyjaciółmi, powinności gospodarza i gościa
4. Hotele, motele, domy turystyczne	4. Efekty pracy sadownika i hodowcy	4. Zmiany w funkcjonowaniu organizmu człowieka pod wpływem jesiennej pogody	4. Kultuwanie tradycji rodzinnych
5. Pola namiotowe i kempingi	5. Mechanizacja zbiorów w sadzie	5. Ciepła odzież na zimę	5. Boże Narodzenie – szopka betlejemka
6. Turystyka piesza, rowerowa, samochodowa, autobusowa	6. Specjalistyczne gospodarstwa hodowlane	6. Remontujemy mieszkanie	6. Sporty zimowe. Konkurencje olimpijskie
7. Dbajmy o czyste środowisko. Sprzątanie świata	7. Sklep spożywczy, przemysł spożywczy		7. Ważne budynki w głównych miastach Polski
	8. Zwiedzamy zabytkowe groby i tablice pamiątkowe		8. Dzień Babci i Dzień Dziadka – drzewo genealogiczne
			9. Las w zimie

V. Na pograniczu zimy i wiosny (lutyc, marzec)	VI. Najpiękniejsza pora roku – wiosna (kwiecień)	VII. Majowe krajobrazy (maj)	VIII. Solidna praca i zasłużony odpoczynek (czerwiec)
1. Kino, filmy dla dzieci. Operetka, opera	1. Wiosna w parkach narodowych i rezerwach przyrody	1. Wycieczki rowerowe	1. Nagrody na Dzień Dziecka – bilety do cyrku
2. Muzea i wystawy	2. Stany skupienia wody	2. Wycieczki autobusowe	2. Piknik z rodziną i znajomymi przy ognisku
3. Odmierzamy czas wg pór roku, miesięcy, znaków zodiaku	3. Zioła i ich znaczenie w leczeniu chorób	3. Pociągi pasażerskie, towarowe i poduszkowce	3. Planujemy podróż za granicą i w kosmos
4. Życie i budowa ptaków domowych	4. Wiosenne ożywienie owadów, ptaków i ssaków	4. Majowy krajobraz mojej miejscowości, powiatu i województwa	4. Życzenia i prezent na wakacje dla mojego taty
5. Życie i budowa ssaków domowych	5. Rośliny i zwierzęta mórz i oceanów	5. Główne zawody ludzi w mieście i na wsi	5. Sposoby informowania o sobie podczas wakacji
6. Przeciwdziałanie chorobom w okresie zimy i przedwiośnia	6. Wielkanoc u ludzi różnych wyznań	6. Dzień Matki – upominek dla mamy	
7. Praca w pogotowiu ratunkowym, sanatorium, prewentorium	7. Zwyczajy związane z pożegnaniem zimy i powitaniem wiosny	7. Lokalny samorząd i jego władze	
8. Zachowanie się w razie wypadku	8. Przesadzanie kwiatów, sadzenie drzew		

4.8 Treści tematów realistycznych w klasie III

I. Wakacje – czas odpoczynku i pracy (wrzesień)

1. Podróże uczniów w kraju i za granicą

Wypowiedzi na temat zdarzeń i przeżyć. Poprawne, płynne i wyraziste, głośne czytanie tekstu. Poszerzenie pojęcia rzeczownika o nazwy zjawisk. Znaki interpunkcyjne na końcu zdania oraz przecinek przy wylizczaniu. Wpis do kroniki klasy z wydarzeń wakacyjnych. Liczby dwucyfrowe i trzycyfrowe – miesiąc, kwartał, rok. Liczenie do 1000, porównywanie liczb. Malowanie obrazka z wakacji. Dobieranie barw. Śpiewanie piosenek wakacyjnych – postawa podczas śpiewania (oddech, układ ust, jakość dźwięku). Ćwiczenia porządkowe w ustawianiu się – szereg, koło, rząd, rozsypanka, pary. Biegi na czas.

2. Wakacje w gospodarstwie agroturystycznym

Sluchanie wzorowo czytanego tekstu. Opis ilustracji mieszkania w którym są reprodukcje obrazów Jana Matejki.   Pisanie wspólnie redagowanego opowiadania na podstawie rozmowy i ilustracji. Pisanie wyrazów z *q* i *ę*. System dziesiątkowy. Tabliczka mnożenia do 20. Treść i nastroj obrazów J. Matejki, dzieło i reprodukcja, kopia. Śpiewanie motywów melodycznych na różnych zestawach zgłosek. Ćwiczenia ruchowe – marszobiegi, bieg wolny, szybki.

3. Wakacje w mieście

Ciche czytanie ze zrozumieniem opowiadania o wakacjach w Toruniu, mieście Kopernika. Samodzielne przepisywanie tekstu. Charakterystyczne cechy bohaterów opowiadań. Określanie nastroju w utworze. Dramy. Księgarnia – wielka litera w tytułach książek, tytułów rozdziałów, czasopism. System dziesiątkowy – pociągi liczbowe. Zadania

tekstowe i równania. Śpiewanie piosenek różnymi sposobami – mormorando, legato i staccato. Zabawy i gry ruchowe przygotowujące do ringo. Rzuty i chwytaki kółka jednorącz.

4. Hotele, motele, domy turysty

Pisanie z pamięci i ze słuchu krótkich tekstów z poprawnością ortograficzną. Czytanie z podziałem na role. Inscenizacje. Zdania oznajmujące i pytające. Pisownia skrótów: s, dn., itd., itp. Dodawanie liczb dwucyfrowych bez przekraczania progu. Suma, składniki. Obwód prostokąta. Projekt hotelu i jego otoczenia – symetrie i asymetrie. Zabawy, zasady bezpieczeństwa w wodzie podczas pływania.

5. Pola namiotowe i kempingi

Samodzielne czytanie regulaminu i ilustrowanie jego punktów na rysunku. Tworzenie form rzeczownika w liczbie pojedynczej i liczbie mnogiej. Pisownia wyrazów z zanikiem dźwięczności w środku i na końcu wyrazów i jej praktyczne uzasadnienie. Wielokąty – rozkład i składanie różnych figur z części. Przemienność dodawania, łączność dodawania. Tabliczka mnożenia do 30. Konstruowanie modelu namiotu z tektury. Kolorowanie ścian. Nauka piosenek śpiewanych przy ognisku. Zabawy ruchowe przy muzyce. Śpiewanie łatwych kanonów. Jazda na rowerze. Zasady ruchu i znaki drogowe.

6. Turystyka piesza, rowerowa, samochodowa, autobusowa

Czytanie głośne tekstu, wyodrębnianie postaci i zdarzeń. Utrwalanie wiadomości o czasowniku i jego liczbie. Zdania wykrzyknikowe i rozkazujące. Słownik tematyczny. Skorowidz nazw matematycznych. Tabliczka mnożenia w zakresie 50. Zadania tekstowe. Rytmizowanie tekstów piosenek lub szczególnie trudnych fragmentów tekstów piosenki. Chód i bieg ze zmianą kierunku na sygnał. Zasady bezpiecznego poruszania się ludzi po drogach.

7. Dbajmy o czyste środowisko. Sprzątanie świata

Czytanie ciche ze zrozumieniem, relacjonowanie treści tekstu po jednorazowym przeczytaniu. Zdania proste i rozwinięte. Ćwiczenia w poprawnym pisaniu. Obwód i pole powierzchni podwórka, klasy – m i m^2 . Dodawanie liczb trzycyfrowych. Równania. Jednostki masy, waga. Kalkulator. Akompaniowanie do piosenek lub zabaw rytmiczno-ruchowych na instrumentach melodycznych, np.: dzwonkach, ksylofonie i metalofonie. Biegi po obwodzie koła, kwadratu i innych figur – indywidualnie i zespołowo.

II. Zagospodarowanie pól w lata (październik)

1. Pogoda i plony

Rozmowa, pisanie sprawozdania. Czas teraźniejszy, przeszły i przyszły czasowników. Określanie nastroju w utworach. Zaokrąglenie wyników, szacowanie. Pomniejszanie i powiększanie figur. Jednostki długości. Zabawy ruchowe przy muzyce, improwizowanie ruchem treści piosenek. Zabawy i gry skoczne. Skoki przez przybór, konkurs skoków.

2. Dzień Nauczyciela

Jan Paweł II jako kaznodzieja i nauczyciel.

Ciche i głośne czytanie, wyszukiwanie najważniejszych fragmentów tekstu. Wygłaszanie wierszy. Redagowanie życzeń. Zdania pojedyncze i złożone. Zegar, jednostki czasu. Odejmowanie, odjemna, odjemnik, różnica. Pisanie dat. Malowanie portretu nauczyciela lub dyrektora szkoły. Wystawa prac. Słuchanie muzyki żywej (śpiew nauczyciela, gra na instrumentach), rozpoznawanie nastroju utworów oraz dwu- i trzyczęściowej budowy utworów wokalnych i instrumentalnych. Zabawy z piłką – rzuty małymi przedmiotami do celu.

3. Zboża, rośliny okopowe i oleiste w Polsce

Czytanie ciche i głośne. Wyszukiwanie w tekście fragmentów na określony temat. Opisywanie przedmiotów na podstawie ilustracji. Utrwalanie pisowni z $ó$ i rz wymiennymi. Odejmowanie liczb trzycyfrowych. Równania. Odległości na mapie. Rozpoznawanie brzmienia wybranych instrumentów muzycznych, np.: fortepianu, gitary, trąbki, dzwonków, instrumentów perkusyjnych. Chodzenie na czworakach, czołganie się i pełzanie jako formy zabaw ruchowych.

4. Efekty pracy sadownika i hodowcy

Wartość odżywcza owoców i mięsa (kalorie, witaminy). Czytanie tekstu z ustalaniem kolejności zdarzeń, wzajemnej zależności, wyróżnianiem zdarzeń istotnych. Wspólne redagowanie opisów i ich zapisywanie w zeszycie. Soki owocowe – skład, wartości, ceny, porównywanie cen, zaokrąglenia. Zdania proste i rozwinięte. Odcinki prostopadłe i równoległe. Dodawanie liczb trzycyfrowych z przekraczaniem progu dziesiętowego. Brutto, netto, tara. Zadania tekstowe. Przetwory z owoców. Śpiewanie piosenki, wyrażanie ruchem przebiegu rytmicznego i melodycznego. Wspinanie i dźwiganie – poruszanie się po skośnie ustawionej ławeczce. Wspinanie się na drzewa, zabawy ruchowe w terenie.

5. Mechanizacja zbiorów w sadzie

Plany sadów w pomniejszeniu, rozmieszczenie drzew w kwadrat, trójkąt, prostokąt – ekonomia sadzenia drzew. Rozróżnianie utworów wierszowanych od pisanych prozą. Wspólne redagowanie oraz pisanie sprawozdania. Utrwalanie pisowni z $ó$ i rz niewymiennymi. Jedności, dziesiątki, setki w liczbie trzycyfrowej. Przekazy pieniężne, paragony, rachunki. Malowanie sadu jesienią w nocy, w blasku księżyca. Słuchanie pieśni z repertuaru Mazowsza. Zabawy ruchowe – przyjmowanie różnych pozycji w zmiennym rytmie. Rzuty do celu.

6. Specjalistyczne gospodarstwa hodowlane
Ciche czytanie tekstu ze zrozumieniem. Formułowanie pytań i odpowiedzi. Pisownia wyrazów z *h*. Pisanie płynne z poprawnością ortograficzną. Dziesiątkowy system liczenia, tysiące, zapisywanie liczb słownie. Kąt prosty, ostry. Obwód działki prostokątnej. Plan gospodarstwa w skali. Algorytm pisemnego dodawania i odejmowania. Przedstawianie na obrazie zwierząt należących do jednego gatunku, uwzględnianie cech charakterystycznych. Ćwiczenia gimnastyczne, kształtujące wolne i szybkie zmiany pozycji ciała, w miejscu, w marszu, w biegu.

7. Sklep spożywczy, przemysł spożywczy
Domowe sposoby przechowywania owoców i warzyw. Rozmowa na temat robienia zakupów. Drama – dialog osób przypadkowo spotykających się w sklepie. Zgodność form rzeczownika i czasownika w liczbie. Redakcja i zapis kolejnych czynności występujących przy przetwarzaniu zbóż, warzyw i owoców. Dziesiątki i setki tysięcy, porównywanie różnicowe. Skrócony algorytm pisemnego dodawania i odejmowania. Odejmowanie pisemne. Zadania tekstowe. Rzuty piłeczką palantową do celu (wysoko, nisko położonego) górą i dołem. Wysoki dosiężne do różnych przedmiotów.

8. Zwiedzamy zabytkowe groby i tablice pamiątkowe
Wypowiedzi na temat wycieczki lub ilustracji z grobem Mickiewicza na Wawelu. Pomniki Mickiewicza w miastach Polski. Pozdrowienia z wycieczki – redagowanie karty pocztowej.   Porównywanie ilościowe. Własności figur powiększonych. Rozszerzenie numeracji do 2000, a później do 10000. Cechy charakterystyczne poloneza i krakowiaka. Biegi terenowe, marszobiegi.

III. Kto jest przewidujący, nie boi się zimy (listopad)

1. Szlaki ptaków wędrownych, zachowania ptaków osiadłych

Wypowiedzi uczniów na temat fragmentów przeczytanego tekstu z albumu. Zdania pytające i oznajmujące. Opis wędrowki ptaków w oparciu o schematyczne mapy świata. Równania – metoda grafów. Prawo przemienności dodawania. Algorytmy działań. Rozpoznawanie dźwięków, niskich, wyższych, niższych na podstawie brzmienia różnych instrumentów i głosów ludzkich. Biegi indywidualne i grupowe w szybkim tempie (30-40 m).

2. Przystosowania zwierząt do klimatu i środowiska
Rozmowa na temat związku klimatu i przystosowania się zwierząt. Opowiadanie przeczytanych tekstów. Ocena postępowania bohatera utworu. 11 listopada – rocznica odzyskania niepodległości. Nauka i śpiewanie pieśni żołnierskich oraz hymnu państwowego. Słuchanie pieśni patriotycznych. Pisownia wyrazów z zakończeniami -ów, -ówka, -ówna, -unek. Odejmowanie jako działanie odwrotne od dodawania. Algorytmy pisemnych działań. Rysowanie zwierząt w ruchu i spoczynku. Sztafety z pokonywaniem przeszkód.

3. Krajobraz jesienny w różnych regionach Polski
Jesień w Żelazowej Woli – Fryderyk Chopin. Przymiotnik – określenie cech i właściwości przedmiotów z otaczającej rzeczywistości. Układanie opowiadań twórczych na temat spotkania z małym Fryderykiem. Prawo łączności dodawania. Liczba 0 w dodawaniu i odejmowaniu. Zmiany sumy, gdy zmienia się składnik. Instrumenty klawiszowe – fortepian, pianino, organy, akordeon. Cechy charakterystyczne budowy tych instrumentów. Słuchanie mazurków Chopina. Wspinanie i zstępowanie w dół z wysokości 2-3 m. Różnorodne przejścia po drabince ustawionej pionowo, poziomo, skośnie w takt muzyki.

4. Zmiany w funkcjonowaniu organizmu człowieka pod wpływem jesiennego pogody

Opis własnych doświadczeń i sposobów przystosowania się do zmieniającej się pogody. Zdania rozkazujące i wykrzyknikowe. Układanie „dekalogu” na zimne i krótkie dni, niebezpieczne wieczory, jesienną pogodę.

Ważenie – brutto, netto, tara. Odejmowanie pisemne. Zadania tekstowe. Ułamki. Portret koleżanki lub kolegi – grafika. Podstawowe znaki muzyczne: nuta, pięciolinia, zapis na pięciolinii dźwięków w zakresie od c^1 – d^2 (z uwzględnieniem b^1). Gimnastyka kształtująca koordynację ruchów głowy z ruchami kończyn i tułowia.

5. Ciepła odzież na zimą

Odzież pochodzenia naturalnego i syntetycznego, wytwarzanie, ceny, właściwości. Stopniowanie przymiotnika. Czytanie opowiadań o ubiorach prehistorycznych, doby początków państwa polskiego, szlachty i ludzi współczesnych. Twórczy opis na podstawie ilustracji i tekstu na temat: jaki strój najbardziej mi się podoba i dlaczego? Zmiana różnicy, gdy zmienia się odjemnik. Zadania z treścią na porównywanie różnicowe. Wycinanie modelu bluzki i spodni z papieru, sklejanie i ozdabianie kolorowymi aplikacjami. Cechy charakterystyczne tańców – mazura i kujawiaka. Wieloskoki obunóż i jedenóż przez ułożone przybory lub przedmioty.

6. Remontujemy mieszkanie

Praca hydraulika, elektryka, fliziarza, malarza, parkieciarza, stolarza.

Komiczny tekst o przeszkadzaniu sobie kolejnych specjalistów. Rozmowa na temat planu i kolejności w pracy. Zapis planu w postaci równoważników. Alfabet, porządkowanie wyrazów według pierwszej i drugiej litery. Słowniczek tematyczny. Termometr, temperatura w domu.

Kolejność wykonywania działań, rola nawiasów. Śpiewanie lub słuchanie utworów muzycznych połączonych z taktowaniem na 2 i 3 zgodnie z rytmem wykonywanego utworu. Rzuty piłeczką w czasie marszu według ustalonych zasad i rytmu.

IV. Przyjemności i niedogodności zimy (grudzień, styczeń)

1. Prognoza pogody dla różnych regionów Polski

Czytanie prognozy z gazety dla kraju i świata. Sprawozdanie, czy sprawdza się prognoza dotycząca ostatniego tygodnia. List do kolegi ze sprawozdaniem. Stopniowanie przymiotnika. Temperatura i liczby ujemne. Zadania tekstowe. Kalendarz i daty. Sporządzanie mapy pogody z uwzględnieniem kolorów zimnych. Biegi sztafetowe po prostej z przekazywaniem pałeczki.

2. Św. Barbara i Św. Mikołaj w rodzinie, w lokalnej społeczności, w kraju

Odszukiwanie w encyklopedii informacji o św. Barbarze i św. Mikołaju.

Wskazywanie decydujących wydarzeń w ich życiu. Wypowiedzi o tym czego od nich oczekujemy. Tabliczka mnożenia i dzielenia w zakresie 100 – powtórzenie. Pole figur na kratownicach, porównywanie różnicowe i ilorazowe. Przygotowanie wazonu lub kasetki na prezent. Słuchanie pieśni z repertuaru Śląska. Zabawy przygotowujące do gry w ringo – podania i chwyt kółka w lekkim biegu.

3. Spotkania z przyjaciółmi, powinności gospodarza i gościa

Czytanie tekstów o różnych spotkaniach. Odgrywanie ról. Przygotowanie przyjęcia dla kl. I z opłatkiem i programem artystycznym. Związek między rzeczownikiem, przymiotnikiem i czasownikiem w zakresie liczby

i rodzaju. Podział na równe części, ułamki. Mieszczenie i podział. Czeki i przekazy. Improwizowanie melodii do zrytmizowanych wierszy. Tworzenie kanonu rytmicznego. Zabawy i gry skoczne, skoki łączone, wieloskoki i zeskokki na miękkie podłoże.

4. Kultuwanie tradycji rodzinnych

Wypowiedzi dzieci na temat: co najbardziej je ucieszyło w ich rodzinie w ostatnim miesiącu. Opis i samodzielna redakcja tego wydarzenia. Wyrazy o identycznym brzmieniu, ale o innej pisowni i znaczeniu. Wspólne czytanie opisów, konkurs na najlepsze opracowanie, jury konkursu. Związki między dzieleniem i mnożeniem. Przemienność i łączność mnożenia. Przykłady zapisu nutowego i praktyczne jego odczytywanie przez nauczyciela oraz obserwacja słuchowo-wzrokowa zapisu przez uczniów. Chodzenie na czworakach, ćwiczenia rozluźniające i dynamiczne ciała.

5. Boże Narodzenie – szopka betlejemka

Czytanie ciche i głośne tekstu na temat współczesnego Betlejem.

Rozmowa na temat: jak spędzamy święta. Pisownia skrótów przy adresowaniu kopert. Formuły i zwroty grzecznościowe w zaproszeniu i zawiadomieniu. Czytanie listu od koleżanki z USA o świętach. Opis świąt w Polsce. Kreślenie odcinków i prostych równoległych i prostopadłych. Przygotowanie grupowe szopki – lepienie z plasteliny lub modeliny żłobka, postaci Jezusa, zwierząt. Śpiewanie kołęd, odczytywanie zapisu nutowego. Gra na instrumentach. Rzuty śnieżkami w określone sektory. Zjazdy sankami w różnych pozycjach, slalom saneczkowy.

6. Sporty zimowe. Konkurencje olimpijskie

Zakopane – zimowa stolica Polski. Czytanie i opowiadanie o dawnych sportowcach. Określanie nastroju opowiadań. Hym państwowy – Henryk

Dąbrowski. Związek między rzeczownikiem, przymiotnikiem i czasownikiem w zakresie liczby i rodzaju. Słowniczek tematyczny. Zmiany iloczynu, gdy zmienia się czynnik. Rozdzielność mnożenia względem dodawania. Zadania tekstowe. Tkanie wełny. Roboty na drutach, opis swetra. Nauka gry na flecie prostym, granie prostych motywów w nieskomplikowanym rytmie i interesującej melodii. Jazda na łyżwach, zabawy ruchowe przy muzyce.

7. Ważne budynki w głównych miastach Polski

Relacjonowanie treści po jednorazowym przeczytaniu opowiadania. Tworzenie wyrazów pokrewnych. Dopasowywanie opisu różnych budowli do ilustracji (np.: Wawel, Sukiennice, Pałac Królewski, Belweder). Tytułowanie ilustracji. Mnożenie przez liczby dwucyfrowe. Liczby 0 i 1 w mnożeniu. Obliczenia zegarowe. Ułamki jednostek czasu. Dowolne zabawy piłką, podania i chwyt, gra „w dwa ognie”.

8. Dzień Babci i Dzień Dziadka – drzewo genealogiczne

Opowiadanie o mojej rodzinie. Czytanie ciche i głośne o losach rodzin w czasie wojny. Smutek i radość, tragedia i ból rozstania. Życie współczesnej rodziny. Przygotowanie życzeń dla babci i dziadka. Zaproszenie na przedstawienie połączone z herbatką przy świecach. Ćwiczenia rachunkowe na mnożenie i dzielenie. Pieniądze. Prawo rozdzielności dzielenia względem dodawania i odejmowania. Dzielenie przez 1 i przez tą samą liczbę. Przygotowanie maskotek szczęścia dla babci i dziadka. Improwizacja ruchowa w takt zmieniającego się nastroju muzycznego, np.: kołysanka, taniec ludowy.

9. Las w zimie

W oparciu o wycieczkę lub fotografię – rysowanie drzew, krzewów

i zwierząt w zimowej scenerii lasu, rozmowa o tym czemu służy ściółka leśna; pozostałości dawnych lasów – skamieliny, wykopalska; lasy w świecie, egzotyczna roślinność, tajga, tundra, dżungla. Reguły polowania na zwierzęta zimową porą. Wyroby z drewna, budowa domów, zastosowanie półproduktów z drewna. Planowanie ferii zimowych w pobliżu lasu. Przygody roztargnionego podróżnego – czytanie i wyszukiwanie elementów komicznych. Rozmowa na temat planowania podróży pociągiem lub autobusem. List o wrażeniach z podróży. Układanie pytań i odpowiedzi na najważniejsze wydarzenia z podróży. Kolejność wykonywania działań. Drzewka i nawiasy. Zadania tekstowe i rachunkowe. Zadania praktyczne z rozkładem jazdy PKP i PKS. Odległości na mapie Polski, skala. Próby zespołowego muzykowania w klasie. Ćwiczenia przy drabince, różnorodne zabawy ruchowe indywidualne, w parach, w grupach.

V. Na pograniczu zimy i wiosny (luty, marzec)

1. Kino, filmy dla dzieci. Operetka, opera

Wycieczka do kina. Opowiadanie filmu, pisanie opowiadania utworzonego z kilku zdań. Cztery działania arytmetyczne – powtórzenie. Porównywanie różnicowe i ilorazowe. Zadania tekstowe. Słuchanie nagrań znanych utworów. Poznanie niektórych terminów muzycznych – śpiewak, solista, solista instrumentalista, chór, orkiestra, dyrygent, tancerz, balet. Ćwiczenia ramion, szyi, tułowia i nóg przy muzyce.

2. Muzea i wystawy

Oglądanie albumów. Muzea Narodowe w Warszawie i Krakowie. Wystawa malarstwa. Głośne czytanie fragmentów informacji o ekspozycjach muzealnych. Wzbogacanie słownika. Tworzenie własnej encyklopedii – zbioru informacji o ekspozycjach w wybranym muzeum. Pole pro-

stokąta, obwody figur, zadania tekstowe. Kolejność działań w wyrażeniach bez nawiasów. Zaznaczanie wymiarów na materiale, przygotowanie w pomniejszeniu stroju historycznego. Wyklaskiwanie rytmu, np.: poloneza, kujawiaka, mazura. Różne sposoby tworzenia dwuszeregu, kolumny trójkowej, czwórkowej. Zabawy ruchowe z muzyką.

3. Odmierzamy czas według pór roku, miesięcy, znaków zodiaku

Historia zegara, zegary słoneczne, mechaniczne i elektroniczne. Oglądanie i omawianie ilustracji z zabytkowymi zegarami. Liczebnik jako część mowy oznaczająca liczbę i kolejność. Pisanie liczebników. Spacer na podwórko i konstruowanie własnego zegara (w dzień słoneczny). Uczenie się na pamięć wiersza o zegarze. Zapisywanie liczb trzycyfrowych – wypełnianie przekazów, czeków. Ćwiczenia z kolejnością działań. Zabawy piłką – rzuty do kosza, podania piłki jednorącz, chwyt piłki, rzuty do kosza w biegu i po kozłowaniu. Jazda na nartach, przestrzeganie zasad bezpieczeństwa.

4. Życie i budowa ptaków domowych

Czytanie lektury na temat przygód ptaka. Zdania oznajmujące i pytające. Układanie zdań i poprawny ich zapis. Zadania tekstowe – równania. Metoda grafów, rozwiązywanie równań. Mnożenie i dzielenie liczb. Ułamki. Realizowanie ruchem szesnastek, pauzy ćwierćnotowej i grup rytmicznych. Biegi z pokonywaniem niskich przeszkód, konkursy biegów na czas. Zabawy w mini hokej, prowadzenie krążka lub piłeczki kijem hokejowym, strzały w bramkę.

5. Życie i budowa ssaków domowych

Rozmowa na temat zwierząt, które lubią się ze sobą, które się nie lubią, które są wrogami. Słowniczek tematyczny. Wzbogacanie słownictwa. Zwierzęta domowe w Polsce i innych krajach.

Zdania rozkazujące i wykrzyknikowe. Prawo przemienności mnożenia. Zadania arytmetyczno-geometryczne. Piosenki lub utwory muzyczne o ulubionych zwierzętach. Czworakowanie, czołganie, pełzanie (również naśladowujące zwierzęta, z przyborem lub bez przyboru, tory przeszkód, konkursy na czas).

6. Przeciwdziałanie chorobom w okresie zimy i przedwiośnia

Czytanie wskazań z książki medycznej o odżywianiu, witaminach, spacerach, szczepieniach. Wypracowanie własne na temat: czego powinniśmy przestrzegać, aby być zdrowym. List do chorego kolegi – formuły grzecznościowe. Opis sześcienu. Modele sześcienu (kostka Rubika). Budowanie figur z kostek. Intuicja objętości. Przygotowanie sałatki owocowej. Łączenie owoców patyczkami – kompozycje. Improwizowanie melodii do reklamy zdrowej żywności. Skoki wwyż, skoki w dal ponad przeszkodą. Mierzenie skoków.

7. Praca w pogotowiu ratunkowym, sanatorium, prewentorium

Czytanie wiersza o pracy lekarzy w pogotowiu. Opowiadania dzieci o ich doświadczeniach z pogotowia, sanatorium lub prewentorium. Wyrazy o znaczeniu podobnym. Rozmowa na temat: jak zachowują się kierowcy samochodów, gdy jedzie karetka na sygnale. Dziesiątkowy system liczenia, liczby czterocyfrowe. Zadania praktyczne – czas. Słuchanie nagrań – rozróżnianie sopranu, altu, basu i barytonu. Ćwiczenia rąk i nóg. Rehabilitacja powypadkowa, np.: usprawnianie stawów.

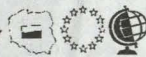
8. Zachowanie się w razie wypadku

Ciche czytanie tekstu ze zrozumieniem celem wyodrębnienia ważnych informacji. Zawiadomienie o wypadku, telefon na policję, straż, pogotowie. Zasady pierwszej pomocy i przyjmowania leków. Dziesiątkowy system liczenia. Ułamki. Zadania tekstowe z pieniędzmi. Rozwijanie wyczu-

cia frazy dwu-, trzy- i czterotaktowej w poznanych taktach, zmiana kierunku lub układu przestrzennego przy wykonywaniu poszczególnych fraz. Rzuty piłeczką palantową, konkurs – mierzenie, zapis czasu i odległości.

VI. Najpiękniejsza pora roku – wiosna (kwiecień)

1. Wiosna w parkach narodowych i rezerwach przyrody

Czytanie tekstu i logiczne wiązanie opisu życia roślin i zwierząt w parku z odpowiednimi ilustracjami. Przymiotniki. Dziesiątkowy system liczenia – ułamki dziesiętne. Zadania tekstowe. Zabawy ze śpiewem i inscenizacje. Zabawy ze skakanką, rzuty do celu na odległość.

2. Stany skupienia wody

Temperatura topnienia lodu, wrzenia i zamarzania wody. Rzeczowniki jako nazwy zjawisk. Drama pt. „Jestem wodą”. Tworzenie i pisanie swobodnych tekstów o dobrodziejstwach i zagrożeniach związanych z wodą. Porównywanie ilorazowe. Prawo łączności mnożenia. Zadania tekstowe i rachunkowe. Improwizowanie zdań i okresów muzycznych głosem lub na instrumencie. Toczenie piłek, obręczy, różne sposoby rzutów i chwytów.

3. Zioła i ich znaczenie w leczeniu chorób

Baśnie i prawdziwe zdarzenia na temat leczenia ziołami. Zioła w leczeniu zwierząt. Czytanie tekstu, rozmowy, uzasadnianie swojego zdania. Wyrazy o znaczeniu przeciwnym. Mierzenie odcinków, porównywanie ilorazowe. Mnożenie przez 10. Pieniądze. Zasuszanie ziół i innych roślin. Przygotowanie kompozycji na deseczce lub tekturze z zaszuszonych roślin i kwiatów. Akompaniowanie do piosenek i utworów instrumentalnych. Podskoki, biegi, marsz w podanym rytmie z piosenką.

4. Wiosenne ożywienie owadów, ptaków i ssaków

Opowiadania i opisy życia zwierząt. Łańcuchy pokarmowe. Tworzenie swobodnego dialogu między zwierzętami sąsiadującymi w łańcuchu pokarmowym. Wyjaśnianie wyrazów i związków frazeologicznych. Zadania praktyczne – części dziesiąte, wielokrotności dziesiątki. Śpiewanie pytań i odpowiedzi – improwizowanie melodii i rytmu. Skoki w dal ponad przeszkodą, biegi z pokonywaniem niskich przeszkód.

5. Rośliny i zwierzęta mórz i oceanów

Czytanie ciche i głośne tekstów opowiadających o przygodach rybaków. Wzbogacanie słownictwa – ryby, połowy, kutry, itd. Pisanie wyrazów z *ó* i *rz* niewymiennymi. Wyrazy brzmiące jednakowo, ale o różnym znaczeniu i pisowni. Mnożenie przez pełne dziesiątki. Planowanie sprzedaży przez tydzień, 10 dni. Porównywanie długości. Powiększanie i pomniejszanie odcinków. Rozpoznawanie cech i określanie charakteru i nastroju pieśni. Zabawy piłką w drużynach – mini siatkówka.

6. Święta wielkanocne obchodzone przez ludzi różnych wyznań

Nagranie magnetofonowe lub czytanie opowiadania. Wypowiedzi i oceny – co mi się podoba i dlaczego? Formuły i zwroty grzecznościowe w liście, zaproszeniu. List do kolegów z innej miejscowości lub kraju. Mnożenie liczby jednocyfrowej przez 100. Przekazy bankowe. Liczenie pieniędzy. Dzielenie z resztą. Przygotowanie pisanek. Rozpoznawanie i określanie charakterystycznych cech pieśni wielkanocnych. Biegi, marszobiegi, ćwiczenia ruchowe, odmierzanie czasu.

7. Zwyczaje związane z pożegnaniem zimy i powitaniem wiosny

Czytanie ciche i głośne. Opowiadanie o wybranym zwyczaju. Opis zwyczaju w zeszycie. Uwględnianie zgodności form rzeczownika i czasow-

nika w liczbie. Powtórzenie o systemie dziesiątkowym. Mnożenie przez 10 i 100. Zadania na dzielenie z resztą. Podzielniki liczby naturalnej. Zapis prostych melodii na pięciolinii. Rozpoznawanie dźwięków wysokich i niskich. Dowolne kompozycje ćwiczeń z udziałem ramion, szyi, tułowia i nóg w rytmie piosenki.

8. Przesadzanie kwiatów, sadzenie drzew

Przesadzanie kwiatów doniczkowych, sadzenie drzew owocowych. Zalesianie – szkółki leśne. Rozmowy o kwiatach doniczkowych – które kwiaty się lubią, a które się nie lubią. Układanie pytań i odpowiedzi. Sadzenie drzew owocowych, karłowatych i wysokich. Pisanie zdań prostych i rozwiniętych. Algorytm szukania podzielników. Siatka sześcianu. Wykonanie ozdobnego pudełka na prezent. Zadania arytmetyczno-geometryczne. Zadania praktyczne – kalendarz, daty. Prace porządkowe – mycie okien – środki czystości. Pielęgnacja kwiatów, nawożenie. Słuchanie muzyki, rozpoznawanie melodii wznoszącej się i opadającej. Rzuty piłeczką palantową na odległość z rozbiegu. Konkurs rzutów.

VII. Majowy krajobraz (maj)

1. Wycieczki rowerowe

Zasady poruszania się rowerem po drogach publicznych, w parkach, na ulicy. Egzamin na kartę rowerową. Walki o wolność, opowiadanie.

Praca listonosza, pisownia wyrazów z *ó* i *rz* wymiennymi. Prawo rozdzielności mnożenia względem dodawania. Zastosowanie prawa w sytuacjach praktycznych. Przygotowanie kanapek i napojów na wycieczkę. Powtarzanie w formie echa tematów rytmicznych. Jazda na rowerze z utrzymywaniem bezpiecznej odległości między rowerami. Sygnalizowanie zmian kierunków jazdy, zatrzymywanie się na sygnał dźwiękowy i wzrokowy.

2. Wycieczki autobusowe

Plan wycieczki autobusowej, swobodne wypowiedzi dzieci. Dworzec PKS, stanowiska, przystanki, przesiadki itp. Wycieczka do miasta, rozmowy o zabytkach. Ćwiczenia umiejętności poprawnego pisania planu. Formułowanie planu – co warto zwiedzać w mieście. Mnożenie liczby jednocyfrowej przez dwucyfrową. Obliczenia zegarowe. Układanie zadań tekstowych. Mnożenie liczby jednocyfrowej przez trzycyfrową. Śpiewanie piosenek o tematyce turystycznej. Średnie prędkości jazdy autobusem i innymi środkami lokomocji. Zabawy w mini piłkę ręczną, rzuty piłki w biegu, z wysokości do bramki.

3. Pociągi pasażerskie i towarowe. Poduszkwonce

Wypowiedzi dzieci. Wzbogacanie słownika – dworzec, kasy, perony, tory, sektory, informacja. Rozkład jazdy. Stopniowanie przymiotników. Zadania rachunkowe z rozkładem jazdy PKP. Porównywanie ilorazowe. Rysowanie w pomniejszeniu. Prawo rozdzielności mnożenia względem odejmowania. Przygotowanie mapy połączeń miejscowości, w której znajduje się szkoła z głównymi miastami w Polsce. Średnie prędkości jazdy różnymi rodzajami pociągów. Obliczanie czasu przejazdu. Zabawy ruchowe w rytmie i przy muzyce. Elementy tańców polskich i tańców innych krajów.   Pojazdy moich marzeń – malowanie obrazów.

4. Majowy krajobraz mojej miejscowości, powiatu i województwa

Wycieczka do miasta powiatowego lub wojewódzkiego; sprawozdanie z wycieczki według planu. Wspólne redagowanie sprawozdania. Wyraży o znaczeniu przeciwnym. Mierzenie i porównywanie długości. Zadania tekstowe i rachunkowe z zastosowaniem prawa rozdzielności mnożenia

nia względem dodawania i odejmowania. Rytmizowanie przysłów i wierszy z urozmaiceniem rytmicznym. Jazda na wrotkach. Mierzenie czasu. Porównywanie szybkości poruszania się na wrotkach i na rowerze.

5. Główne zawody ludzi w mieście i na wsi

Wypowiedzi dzieci o różnych zawodach. Wyraży o znaczeniu podobnym. Korzystanie ze słownika. Redagowanie klasowego słownika objaśniającego zawody. Algorytm pisemnego dodawania i odejmowania – powtórzenie wiadomości. Związek dodawania z mnożeniem. Algorytm mnożenia pisemnego. Odcinki prostopadłe. Portret osoby o wybranym zawodzie. Elementy tańców nowoczesnych. Ruch z muzyką, ćwiczenia nóg, ramion, szyi, tułowia.

6. Dzień Matki – upominek dla mamy

Film lub opowiadanie o zapracowanej mamie. Rozmowa – w czym można mamie pomagać. W pamiętniku opis ostatniego wspólnego z mamą przeżycia. Zadania tekstowe – własności działań. Kolejność działań – powtórzenie. Kąty proste, ostre, rozwarte. Zadania tekstowe z zastosowaniem pisemnych algorytmów działań. Stuchanie pieśni o matce. Przeżywanie nastroju tych pieśni. Improwizowanie kompozycji ćwiczeń ramion, tułowia, nóg w takt muzyki i wyrażanie nastroju.

7. Lokalny samorząd i jego władze

Ciche i głośne czytanie o rządzeniu regionem i zadaniach władz. Wyjaśnianie niezrozumiałych wyrazów i związków frazeologicznych. Rozmowa – czy nasza klasa dobrze się rządzi i dobrze się sprawuje. Mierzenie długości. Podzielniki liczb naturalnych. Zadania rachunkowe z zastosowaniem tabliczki mnożenia. Stuchanie dowolnie wybranych utworów wokalnie-instrumentalnych, dwuczęściowych (forma AB). Wskazywanie, na przykład przez podniesienie ręki, tych miejsc w utworze, które stanowią

ich nową część. Zabawy w mini piłkę nożną, prowadzenie piłki, strzały na bramkę.

VIII. Solidna praca i zasłużony odpoczynek (czerwiec)

1. Nagrody z okazji Dnia Dziecka – bilety do cyrku

Czytanie lektury na temat cyrku. Dzieci cyrku. Wzbogacanie słownictwa – cyrk, arena, zwierzęta, akrobaci, trapez, itp. Przygotowanie inscenizacji dla kl. I, zaplanowanie wspólnych zabaw. List z życzeniami do równoległej klasy w mieście – od uczniów ze wsi i odwrotnie. Dzielenie liczby dwucyfrowej i trzycyfrowej przez liczbę jednocyfrową. Zadania tekstowe. Prawo rozdzielności mnożenia względem dodawania. Tworzenie formy ABA i ronda z zastosowaniem różnych środków wyrazu muzycznego. Zabawy ruchowe ze śpiewem. Zabawy ze skakanką.

2. Piknik z rodziną i znajomymi przy ognisku

Wycieczka lub opowiadanie o pikniku. Związek między rzeczonikiem, przmiotnikiem i czasownikiem w zdaniu w zakresie liczby i rodzaju. Rozmowa – co widzieliśmy na łące podczas pikniku, co w lesie? Prawo rozdzielności mnożenia względem odejmowania. Porównywanie różnicowe i ilorazowe. Różne sposoby dzielenia pisemnego. Algorytm dzielenia pisemnego przez liczbę jednocyfrową. Śpiewanie i akompaniowanie. Tańce – oberek i walc. Zabawy ruchowe przy muzyce.

3. Planujemy podróż za granicę i w kosmos

Czytanie wiersza o podróżach. Układanie i zapisywanie zdań prostych i rozwiniętych, pojedynczych i złożonych, jako odpowiedzi na pytania nauczyciela. Pisownia wyrazów z ó i rz niewymiennymi. Słownik tematyczny. Dziesiątkowy system pozycyjny, liczby większe od 1000.

Liczby wielocyfrowe i ułamki dziesiętne. Części dziesiąte i setne. Powię-

kszenie i pomniejszanie rysunków. Przygotowanie planszy w klasie z systemem dziesiątkowym i przykładami liczb. Tworzenie formy ABA i ronda z zastosowaniem różnych środków wyrazu muzycznego. Konkursy biegów; bieg sztafetowy z przekazywaniem piłeczki.

4. Życzenia i prezent na wakacje dla mojego taty

Nagranie magnetofonowe lub czytanie opowiadania o wycieczce z tatą. Formuły i zwroty grzecznościowe w liście do taty, który jest na delegacji za granicą. Opis prostopadłościanu. Budowle z kostek – intuicje objętości. Zadania rachunkowe z zastosowaniem tabliczki mnożenia i dzielenia. Rozkład figury na części. Wykonanie rysunku roboczego i projektu siatki prostopadłościanu (pudełka). Śpiewanie piosenek. Improwizowanie melodii do wiersza z życzeniami dla taty. Zabawy ruchowe z pokonywaniem przeszkód, elementami biegu, skoku, rzutu, wspinania, czworakowania, itp.

5. Sposoby przekazywania informacji o sobie podczas wakacji
Rozmowy na temat przekazywania informacji pocztą, telefonicznie, telegraficznie, faksem, elektronicznie. Opowiadania o tym, jak szybka informacja uratowała życie, zapobiegła nieprzyjemnościom, ułatwiła rozwiązanie problemu. Redagowanie i zapisywanie zawiadomień różnego rodzaju. Liczby wielocyfrowe. Zadania tekstowe i równania. Wyrażenia dwumianowane – zł, gr, km, m, cm, mm, kg, dag, g. Śpiewanie piosenek wakacyjnych o charakterze marszowym, szybkim, wesołym. Konkurs rzutów piłką o wadze 1 kg w dal, konkurs biegów na 100 m. Odmierzanie i porównywanie czasu osiągniętego przez poszczególnych uczniów.

4.9 Wykaz proponowanych lektur w klasie III

Uwaga: Spośród wykazanych powyżej książek należałoby wybrać co najmniej pięć do przeczytania w klasie przez nauczyciela; cztery, pięć do przeczytania przez uczniów w klasie i co najmniej trzy do przeczytania przez dziecko w domu. Wykaz uwzględnia wydania nowsze i najnowsze, co nie oznacza, że wydania poprzednie nie mogą być wykorzystywane.

Hans Christian Andersen, *Baśnie* /przeł. Cecylia Niewiadomska; il. Jacek Skrzydlewski; oprac. Danuta Sadkowska. Siedmiogród, Wrocław 1998.
Czesław Jacek Centkiewicz, *Anaruk, chłopiec z Grenlandii*. Nasza Księgarnia, Warszawa 1998.

Wanda Chotomska, *Dzieci Pana Astronoma* /il. Ryszard Ronowski, Piotr Kozera, Joanna Chmielewska. Wyd. II. Kama, Warszawa 1996.

Mira Jaworczakowa, *Oto jest Kasia* /il. Hanna Czajkowska. Nasza Księgarnia, Warszawa 1998.

Maria Konopnicka, *Co słonko widziało wędrując po niebie* /il. Renata Krześniak. Wyd. 2. Kama, Warszawa 1998.

Maria Konopnicka, *O krasnoludkach i o sierotce Marysi*. PWW, Warszawa 1998.

Maria Kownacka, *Rogaś z doliny Roztoki* /il. Janusz Grabiański. GMP, Poznań 1994.

Astrid Lindgren, *Dzieci z Bullerbyn* /przeł. ze szw. Irena Wyszomirska; il. Ilon Wikland. Nasza Księgarnia, Warszawa 1998.

Kornel Makuszyński, *Awantura o Basię*. Nasza Księgarnia, Warszawa 1998.

Roman Pisarski, *O psie, który jeździł koleją* /il. Ewa Bogucka-Pudlis. Wyd. 2. Kama, Warszawa 1997.

Józef Ratajczak, *Wiersze dla mojej mamy* /pod red. Ryszarda Waksmun-
da. Wydaw. Wacław Bogiński, Wrocław 1996.

U złotego źródła: baśnie polskie /wybór Stefanii Wortman; il. Zbigniew Rychlicki. Nasza Księgarnia, Warszawa 1998.

5. Wiodące strategie realizacji programu

Realizacja zintegrowanego programu kształcenia i wychowania wczesnoszkolnego zakłada różnorodność i elastyczność w doborze metod i technik nauczania-uczenia się i zależy od środowiska szkoły, jej zasobności i otwartości na nowoczesne podejście do spełnianych funkcji, składu społecznego uczniów, ich liczby w klasie, a także od wykształcenia ogólnego i zawodowego oraz preferencji metodycznych nauczyciela. Głównie jednak odbywa się na gruncie dwóch wiodących strategii nauczania, które różnią się według sposobu postępowania metodycznego nauczyciela i odpowiadających im sposobów zdobywania i stosowania wiedzy i umiejętności przez uczniów. Są to strategie kształcenia bezpośredniego i pośredniego.

5.1 Strategia nauczania bezpośredniego

Przekazywanie przez nauczyciela informacji o faktach, prostych regułach czy serii zdarzeń obrazuje strategię nauczania bezpośredniego. Głównym źródłem wiedzy jest tu sam nauczyciel i jego umiejętności przekazywania informacji w uporządkowanej postaci. Obejmuje ono nie tylko słowną prezentację tych informacji, wyjaśnianie, podawanie przykładów, stosowanie środków dydaktycznych, ukazywanie możliwości sprawdzania informacji czy ich zapamiętania, lecz także pytania uczniów, ćwiczenia, poprawianie popełnianych błędów, sporządzanie szkiców sumujących informacje itp. Choć w klasach I-III ta strategia nie jest zalecana, jako że powoduje szybkie zmęczenie dziecka i hamuje jego naturalną aktywność poznawczą, to jednak nie można jej całkowicie wyeliminować, gdyż obok realizacji celów poznawczych za jej pośrednictwem jest akcentowana emocjonalna strona przekazywanych przez nauczyciela informacji, co – dodajmy – stanowi ważną powinność nauczania we wczesnym wieku szkolnym. Ponadto prosta obserwacja praktyki szkolnej

prowadzi do wniosku, że mimo krytyki strategia ta jest obecnie nadal powszechnie stosowana, na co wpływ ma nie tylko niedostatek innowacyjnych inicjatyw nauczycieli, ale przede wszystkim ogólne warunki funkcjonowania systemu klasowo-lekcyjnego, w którym dominuje nauczanie frontalne, skoncentrowane na czynnościach nauczyciela, nie zaś na poznaniu ucznia.

Toteż nie tyle należy oczekiwać definitywnego rozstania się ze strategią nauczania bezpośredniego na etapie edukacji wczesnoszkolnej, ile poprawności w jej stosowaniu, a tym samym większej efektywności. W procesie zintegrowanego kształcenia spełnia ona bowiem rolę porządkującą rozproszony i nie usystematyzowany wedle kryterium naukowego materiał nauczania, jak i rolę eksponującą uczuciową stronę przekazywanych informacji. Ponadto służy ona formowaniu tak fundamentalnych umiejętności, jak: uważne słuchanie, świadome podążanie za tokiem opowiadania, powtarzanie i zapamiętywanie informacji, ich fragmentaryczne i całościowe rekonstruowanie, jakościowe i ilościowe opisywanie faktów, odtwarzanie własności przedmiotów i cech ludzi, porządkowanie opisów według różnych kryteriów, wyrażanie opinii o opisywanych zdarzeniach, odtwarzanie ról i wcielanie się w postaci bohaterów opowiadań itp.

Stosowanie tej strategii nauczania w realizacji zintegrowanego programu nauczania w klasach I-III wymaga pewnych rygorów metodycznych, które powinny zostać uwzględnione w planowaniu poszczególnych tematów realistycznych i lekcji. Należy zatem:

- a) jasno określić cel prezentacji i rolę jej treści w całym temacie realistycznym czy też lekcji;
- b) koncentrować się na jednej głównej myśli prezentowanej treści, unikając dygresji i dwuznaczności;
- c) prezentację poprzedzić całościowym zarysem jej treści;
- d) przedstawiać treść małymi odcinkami;
- e) upewnić się, czy treść odcinka poprzedniego została opanowana przed przejściem do odcinka następnego;

- f) dokładnie objaśnić i poprzeć różnymi, konkretnymi przykładami trudne fragmenty treści;
- g) sprawdzić zrozumienie kolejnych odcinków przedstawianej treści przez zadawanie pytań i udzielanie pomocy w formułowaniu odpowiedzi;
- h) pobudzić uczniów do podsumowania przekazanych informacji i ewentualnie powtórzyć te fragmenty treści, które nie zostały należycie opowiedziane.

Należy pamiętać, że stosowanie strategii nauczania bezpośredniego nie może dominować w systemie procedur realizacji zintegrowanego programu edukacji wczesnoszkolnej i że przede wszystkim koresponduje ona z inną, bardziej właściwą na tym poziomie szkoły strategią nauczania pośredniego.

5.2 Strategia nauczania pośredniego

W procesie realizacji celów zintegrowanego programu wczesnoszkolnego kształcenia i wychowania należy w pełni uhonorować znaną i zalecaną od dawna w pedagogice zasadę, która orzeka o tym, że wychowanie i kształcenie są skuteczne wówczas, gdy oddziałujemy na wychowanka i ucznia pośrednio, to jest w toku wspólnie wykonywanych zadań. Kształtowanie pojęć, nadawanie im postaci symbolicznej i abstrakcyjnej, przekazywanie wartości, sprawdzanie prawdziwości twierdzeń dokonuje się za pośrednictwem pytań problemowych, skoncentrowanych na otaczającej rzeczywistości, aktywności w wyszukiwaniu na nie odpowiedzi i elementarnych czynnościach badawczych. Ten tok postępowania metodycznego jest istotą strategii nauczania pośredniego, której stosowania bezwzględnie wymaga zintegrowany program nauczania początkowego.

Program ten przyjmuje trzy poziomy kształtowania pojęć, czyli wprowadzania ucznia w wiedzę naukową w sensie szkolnym i porządkowania jego wiedzy potocznej. Są to:

- a) **poziom czynności konkretnych**, gdy dzieci podejmują działania i obserwację rzeczywistych przedmiotów, faktów i zjawisk. Będzie to na przykład wycieczka na skrzyżowanie ze światłami, na dworzec kolejowy, na łąkę, do sklepu, na pocztę, dalej – zabawa w mierzenie wysokości dzieci, obwodów głów, pasa, długości stóp, numeracja ubrań, obserwowanie budowy i pracy różnych urządzeń; w końcu – proste spostrzeżenia na temat ludzi, ich wieku, zajęć, „różnic” pomiędzy dziećmi i dorosłymi itp. W celu ożywienia czynności tego poziomu będą potrzebne proste środki dydaktyczne, na przykład: klocki, plastelina, waga z odważnikami, kolekcje różnych przedmiotów codziennego użytku, plastikowe modele ludzi, zwierząt, drzew, instrumentów muzycznych itp.;
- b) **poziom czynności wyobraźniowych**, gdy dzieci zaobserwowane przedmioty lub zjawiska próbują przedstawiać za pośrednictwem gestu, mimiki, naśladowania ruchów ludzi, zwierząt i roślin, symulowania pracy urządzeń, inscenizacji zdarzenia itp. Towarzyszy temu muzyka i śpiew, opowiadanie, scenka rodzajowa, przedstawianie na rysunkach i schematach stosunków wielkościowych, ilościowych i przestrzennych różnych obiektów realnego otoczenia lub symbolizujących te obiekty środków dydaktycznych – modeli, klocków, plansz;
- c) **poziom czynności abstrakcyjnych**, gdy dzieci komunikują się z otaczającym je światem za pośrednictwem opartej na elementarnych regułach mowy i pisma. Na tym poziomie umieją one wyróżniać głoski, sylaby, wyrazy, zdania, czytać ze zrozumieniem, budować wypowiedzi kilkuzdaniowe na określony temat, posługiwać się prostymi symbolami liczb i działań matematycznych, umieć przedstawić na rysunku proste figury geometryczne, znać elementarne kody przekazywania informacji tak w świecie przyrody, jak i wśród ludzi.

Strategia kształtowania pojęć na różnych poziomach czynności przedkłada aktywność poznawczą dziecka w realnym otoczeniu nad jego bierną percepcję gotowych informacji w klasie szkolnej. Celem jest tu ukształ-

towanie pojęcia pośrednio, w toku działania, nie zaś przyswojenie pamięciowe terminu, który pojęcie to reprezentuje. Stąd też zintegrowany program kształcenia wczesnoszkolnego dostarcza nieograniczonych możliwości opanowania pojęć przez działanie i wymusza takie organizowanie pośredniego poznania, które eliminuje do minimum werbalizm i towarzyszący mu zwykle encyklopedyzm.

W programie dominują tematy realistyczne, związane z naturalnymi zmianami zachodzącymi w przyrodzie, czyli porami roku. Tematy te zostały zgrupowane w taki sposób, że wyrażają etapy kształtowania pojęć na różnych poziomach czynności dziecka na tle przemian w otaczającym je środowisku. Z reguły są one zatem identyczne we wszystkich klasach wczesnoszkolnego etapu kształcenia, ale w klasach drugiej i trzeciej nie powtarzają się w sensie dosłownym. W każdej klasie występują bowiem w innym wymiarze, w połączeniu z innymi doświadczeniami dzieci, innymi wycieczkami, opowiadaniem, obrazkami, piosenkami, zabawami ruchowymi, opisami matematycznymi, aktywnością artystyczną i próbami stosowania wyuczonych już pojęć i reguł w działaniu.

Zasadę rozszerzającego się zakresu poznania i związaną z tym regułą układu treści nauczania w programie ilustruje przykład opracowania tematu realistycznego „Las”.

Klasa I: „Las jesienia” – piętra roślinności w lesie, nazwy typowych drzew, krzewów, roślin runa, wygląd liści, owoców, drzewa liściaste i iglaste, liczenie drzew na wybranym obszarze, kwiaty w lesie, zwierzęta leśne, ochrona roślin i zwierząt.

Klasa II: „Las wiosną i latem” – liczba drzew liściastych i iglastych na sto, budowa drzewa, znaczenie korzeni, pnia, kory i liści, wysokość drzew, wielkość liści, szkodniki i przyjaciele lasu, lasy w prehistorii, dinozaury i inne wielkie zwierzęta leśne dawniej i dziś.

Klasa III: „Las w zimie” – rysowanie drzew, krzewów i zwierząt w zimowej scenarii lasu, uzasadnianie czemu służy ściółka leśna, pozostałości dawnych lasów – skamieliny, wykopaliska, lasy w świecie, egzotyczna roślinność,

tajga, tundra, dżungla, reguły polowania na zwierzęta zimową porą, wyroby z drewna, budowa domów, zastosowanie półproduktów z drewna.

Najistotniejszym zaleceniem metodycznym na każdym etapie zintegrowanego nauczania początkowego jest postulat pełnego uznania dominującej roli czynności dziecka, jego wielostronnej aktywności, ukierunkowanej nie tyle na poznanie rzeczy czy zjawisk, ile na kształtowanie pojęć. Proste, ale celowe obserwacje, doświadczenia, próby wyjaśniania związków, odkrywania reguł – wszystko to musi być podporządkowane wzbogacaniu, profilowaniu i uogólnianiu pojęć. Ze swojej istoty mają one charakter abstrakcyjny i są przedstawiane w postaci symbolicznej. Jako takie stanowią wielką barierę poznawczą dla dziecka w młodszym wieku szkolnym, a przyswojone bez konkretnej konotacji stanowią zacząć ignorancji i podstawowe źródło pojawiających się w późniejszym okresie trudności w nauce szkolnej i życiu społecznym. Wskutek tego czynności dziecka, związane z poznaniem przedmiotów czy zjawisk otaczającego świata lub specjalnie w celach dydaktycznych skonstruowanych modeli, powinny zajmować nie mniej niż 1/3 czasu przewidzianego na zajęcia szkolne. Kolejną 1/3 czasu zajmuje praca ze środkami wizualnymi, audiowizualnymi i tekstowymi, a więc na przykład: z obrazami, ilustracjami, schematami, planami, nagraniami na taśmie magnetofonowej, – jeśli istnieją możliwości – magnetowidowej czy na dyskietce komputerowej. Towarzyszy temu praca z podręcznikiem, który będzie nasycony obrazami i tekstami prowokującymi do działania i różnorodnych ćwiczeń, a także sterującymi samodzielną pracą ucznia pod kierunkiem nauczyciela. Ostatnia część czasu zajęć szkolnych obejmie samodzielne rozwiązywanie zadań, twórczość plastyczną, redagowanie własnego zeszytu, książeczki, albumu, konstruowanie prostych modeli zaobserwowanych przedmiotów i faktów, jak również fizyczne i emocjonalne wyrażanie samego siebie.

Realizacja zintegrowanego programu kształcenia wczesnoszkolnego wymaga integralnego podejścia do metod i technik nauczania, wyraża-

jących ideę łącznego postrzegania zarówno treści nauczania, jak i sposobów ich realizacji. Na przykład jedna ilustracja może być doskonałym środkiem przekazu i gromadzenia informacji, nośnikiem narracji w opowiadaniu, zaczynem zadania tekstowego, pomocą w orientacji przestrzennej, przeliczaniu, poznawaniu litery, cyfry, wzorem dla twórczości plastycznej itp. Podobne możliwości dają poznawane przez dzieci przedmioty i fakty z otaczającego je środowiska naturalnego i społecznego. Należy więc zmierzać do wielostronnego ich wykorzystania, oczywiście z uwzględnieniem kryterium przydatności w realizacji danego celu kształcenia.

Na zasadzie równoległe występujących, ale zjednoczonych w harmonijną całość kolorów tęczy, zintegrowany program uwzględnia wszystkie podstawowe dziedziny kształcenia wczesnoszkolnego. Nadając im postać całościową i realistyczną, wymaga wielostronnych czynności ucznia i ściśle korespondujących z nimi elastycznych, pozbawionych dogmatyzmu czynności metodycznych nauczyciela. Strategie nauczania bezpośredniego i pośredniego nie tylko uzasadniają potrzebę integralnego podejścia do metody nauczania w klasach I-III i przez to wspomagają formalną realizację programu, ale także czynią zadość zasadzie pełnego związku powyższych czynności, jako dwóch podstawowych kategorii procesu wychowania i kształcenia.

5.3 Tok nauczania

Przygotowanie realizacji tematu realistycznego czy też pojedynczej lekcji wymaga w miarę precyzyjnego planu, który obejmuje sformułowanie celów, uświadomienie potrzeb i możliwości uczniów, doboru treści i metod nauczania. Choć zintegrowane kształcenie często pociąga za sobą konieczność improwizowania i wykorzystania swoistej intuicji metodycznej, to jednak zarówno doraźne, jak i perspektywiczne planowanie nie może być ignorowane, jako że – podobnie jak w codziennym życiu – wydattanie wpływa ono na efekty pracy. W klasach I-III występuje ono na

dwoch podstawowych poziomach, mianowicie na poziomie planowania tematu realistycznego i na poziomie pojedynczej lekcji.

5.3.1 Planowanie tematu realistycznego

Planując realizację jednostki wypełniającej dany temat realistyczny, należy przyjąć, że proces uczenia się dziecka w młodszym wieku szkolnym ma charakter całościowy i że jest to wstępny okres przyswajania przez nie pojęć, reguł, poglądów i przekonań. Stąd też nie można dążyć do wyczerpania problematyki rzeczowej tematu, ani tym bardziej do nadania mu postaci zamkniętej. Przeciwnie, każdy realizowany temat jest zaledwie wstępem do samodzielnego dostrzegania i rozwiązywania problemów, formułowania elementarnych uogólnień, rozwijania indywidualnych zainteresowań i stylów uczenia się, wreszcie – środkiem kształtowania umiejętności pracy w małych grupach, czyli partnerstwa w spełnianiu zadań. Świadomość tej reguły jest podstawą właściwego planowania. Jego ważnym, choć zapewne ubocznym celem jest ograniczenie ambicji w kierunku przekazywania detalicznych informacji o tym, co w obszernym zazwyczaj temacie realistycznym występuje.

Oprócz wiedzy na temat poznawczego potencjału uczniów, znajomości zewnętrznych możliwości i środowiskowych warunków realizacji danego tematu, przed przystąpieniem do opracowania planu jednostki tematycznej, należy przyjąć czas jej realizacji. W zintegrowanym programie przyjęto dwu- albo trzydniowe sekwencje realizacji danej jednostki, ale nie oznacza to, że limit ten należy bezwzględnie przestrzegać. Ma on jedynie spełniać rolę ogólnej wskazówki i zarazem funkcję w postrzeganiu perspektywy urzeczywistnienia całości. Całość ta obejmuje po 8 głównych działów w każdej klasie, związanych z kolejnymi porami roku. Z kolei poszczególne działy zawierają po kilka tematów realistycznych, dając w sumie 58 jednostek w klasie I, 55 w klasie II i 57 w klasie III. Należy podkreślić, że zależnie od warunków szkoły, składu społecznego uczniów, możliwości dotarcia do określonego środowiska naturalnego

i społecznego, skąd bierze początek dany temat realistyczny, można przyjąć własny tok realizacji programu, odstępując tym samym od sugerowanych w programie dwu- albo trzydniowych cykli opracowywania jednostek. Przestrzeganie tej sugestii nie jest bowiem najważniejsze; gdyż najistotniejszym celem zintegrowanego nauczania jest bezpośrednie zetknięcie ucznia ze środowiskiem i jego czynności poznawcze czyli aktywność w procesie kształtowania względnie bogactwa pojęć, a w dalszej perspektywie pobudzanie rozwoju fizycznego, intelektualnego, emocjonalnego, moralnego i estetycznego.

Przykład planu realizacji tematu „Przekazywanie informacji”, który w programie występuje w klasie III pod nazwą „Sposoby przekazywania informacji o sobie podczas wakacji.” Jego opracowanie powinno trwać trzy dni.

i. Rozmowa z uczniami o różnych sposobach przekazywania informacji ze szczególnym akcentem na formy bezpośrednie i pośrednie. Wśród form bezpośrednich wyróżnić należy między innymi: mowę (akcent, artykulacja, modulacja głosu, emocjonalne zabarwienie), gest, mimikę, ruch, postawę ciała. Odbić sesję wzajemnego przekazywania informacji w trybie kontaktu indywidualnego, z grupą i całą klasą. Naśladowanie przekazywania informacji wśród zwierząt. Formy pośrednie zilustrować przykładami notatek, listów, kart pocztowych, widokówek, zapisów w zeszytach szkolnych, dzienniczkach ucznia, artykułów z gazet, reklam, rachunków do zapłacenja itp. Szczególną uwagę zwrócić na formy instytucjonalnego przekazywania informacji, za pośrednictwem poczty, telefonu, telegrafu, telefaksu, teksu, komputera (poczta elektroniczna), radia, telewizji. Podkreślenie roli informacji w życiu współczesnego człowieka i potrzeby krytycyzmu w ocenie jej wiarygodności. Zabawa w „głuchy telefon”. Podział klasy na pięć grup, wybór liderów, przydzielenie zadań związanych z planowaną wycieczką na pocztę, zabawy tematyczne w grupach o różnych sposobach przekazywania informacji.

ii. Wycieczka do pobliskiej poczty, realizacja przydzielonych zadań przez grupy: grupa I gromadzi informacje na temat wysyłania listów, adresowania, adresowania zwrotnego, listów miejscowych i zamiejscowych, krajowych i zagranicznych, naklejek znaczących pocztę lotniczą i przesyłkę ekspresową, polecenia listów (wypełnianie kwitu polecającego), naklejania znaczków, określania wartości znaczków na różne rodzaje listów, a także na temat różnych rodzajów skrzynek pocztowych, ich przeznaczenia ze względu na wielkość i kolor; grupa II dowie się jak powinna zostać zapakowana i zaadresowana paczka; dlaczego opłata zależy od wagi i wymiarów paczki, jak wygląda blankiet przekazu na paczkę i jak go należy wypełnić, czego nie należy w paczce przysyłać i jak oznaczać paczkę wartościową, co to jest przesyłanie paczki „za zaliczeniem pocztowym”; grupa III pozna różne formy przesyłania pieniędzy (zwykłe i telegraficzne) oraz zaznajomi się z odpowiednimi blankietami przekazów pieniężnych, zapisze wysokość opłat pobieranych za określone kwoty przesyłanych pieniędzy; grupa IV uzyska informacje na temat nadawania telegramów, zapisze nazwy rodzajów telegramów, wysokości opłat zależnych od liczby sylab w treści telegramu, a także zapyta o przekazywanie informacji za pośrednictwem innych urządzeń (teleks, telefaks); grupa V pozna różne rodzaje aparatów telefonicznych i sposoby wybierania numerów telefonicznych miejscowych, krajowych i zagranicznych, dowie się o zamawianiu rozmów, stosowaniu żetonów i kart magnetycznych, opłatach za rozmowy, porówna wysokość opłat za rozmowy miejscowe, krajowe i zagraniczne i pozna możliwość zamawiania rozmów na koszt abonenta, zapamięta numery telefonów najważniejszych służb ratowniczych (pogotowie ratunkowe, straż pożarna, policja). Każda grupa, stosownie do realizowanego zadania, przyniesie do szkoły druki pocztowe.

iii. Sprawozdania o dorobku poszczególnych grup z sesją pytań i odpowiedzi uczniów pod kierunkiem nauczyciela, korygowanie spostrzeżeń

uczniów, redagowanie informacji na blankietach różnych operacji pocztowych, obliczanie kosztów wysyłki kilku listów krajowych, kartek pocztowych, widokówek, układanie treści telegramu i wysokości opłaty za określoną liczbę sylab, redagowanie i adresowanie listów do kolegów z innej szkoły, miejscowości w Polsce i za granicą, znaczenie kodów pocztowych, redagowanie zaproszeń dla rodziców na uroczystość zakończenia roku szkolnego, formułowanie treści pocztówki z wakacji, opowiadanie o ważności szybkiego przekazywania informacji w razie niebezpieczeństwa lub wypadku, redagowanie zadań tekstowych o tematyce pocztowej, zapamiętanie znaczeń skrótów wyrażających w języku polskim jednostki wagi (kg, dag, g), czasu (godz., min, sek.), pieniędzy (zł, gr), zabawa w sztafetę symulującą sposób przekazywania poczty w dawnych czasach, mierzenie odległości pomiędzy stacjami pocztowymi przez zkształcenie zmierzonych odległości w metrach na odległości w kilometrach, czynności symulujące rozładowywanie przesyłek ciężkich i lekkich na stacjach pocztowych, historia poczty, rysowanie symboli pocztowych, inscenizacja pracy urzędników na poczcie, śpiewanie piosenki tematycznej względnie słuchanie muzyki (na przykład fragmentów tańca węgierskiego, hiszpańskiego i neapolitańskiego P. Czajkowskiego). Sprawdzenie uzyskanych wiadomości, a zwłaszcza nabytych umiejętności, ocena wyników pracy poszczególnych grup i ich liderów, prośba o wysłanie kartki z wakacji.

Powyższy przykład planu realizacji tematu realistycznego nie stanowi jedynie obowiązującego kanonu organizacji procesu kształcenia. Planowanie tej organizacji zależy głównie od warunków pracy szkoły, jej lokalnego kolorytu i znajomości środowiska wychowawczego przez nauczyciela. Jego inwencja, pomysłowość, nastawienie innowacyjne i umiejętność wychodzenia naprzeciw potrzebom uczących się są tu najbardziej pożądane.

5.3.2 Planowanie lekcji

Chociaż w zintegrowanym programie kształcenia zdecydowanie dominują jednostki tematyczne, nie ograniczone schematem systemu klasowo-lekcyjnego, to jednak nie wyklucza on możliwości, a niekiedy nawet konieczności organizowania kształcenia w toku lekcji. Tematy realistyczne można bowiem podzielić na lekcje, zwłaszcza w fazie przygotowanej i podsumowującej. Od lekcji nie należałoby zwłaszcza stronić w klasie III, aby z wolna przygotować dzieci do obowiązującej w wyższych klasach lekcyjnej organizacji procesu kształcenia. W tym przypadku należałoby dokładnie policzyć lekcje przypadające na dany temat, wydzielić z niego te zagadnienia, które pozwalają na ujęcie w strukturze 45-minutowej lekcji i przystąpić do sporządzenia jej planu. Ale i tu nie można zapominać o realistycznym wymiarze procesu kształcenia wczesnoszkolnego. Lekcja ta może być bowiem jedynie etapem przygotowania do realizacji jednostki względnie odcinkiem jej rekapitulacji. Nie może zatem zastąpić bezpośredniego zetknięcia się dziecka z przedmiotem, faktem, zjawiskiem występującym w naturalnym środowisku dziecka.

Lekcja w zintegrowanym procesie kształcenia przyjmuje zazwyczaj czteroczołową strukturę.

- i. Rozmowa wprowadzająca, oparta na pytaniach nauczyciela i uczniów, podczas której formułowane są szczegółowe cele lekcji i zarysowana jej kompozycja. W rozmowie biorą udział wszyscy uczniowie dzięki inspirowanym do aktywności przykładom z najbliższego środowiska i doświadczeniom uczniów. Rozmowa kończy się zredagowaniem pytania problemowego, które zarazem stanowi główne zadanie do wykonania.
- ii. Samodzielna praca uczniów w grupach, które otrzymują pojedyncze, jednoznacznie sformułowane polecenia do realizacji na podstawie ilustracji, tekstów i innych środków dydaktycznych, symbolizujących całe zadanie lub jego część. Uczniowie manipulują tymi środkami, wiążą je z posiadanymi doświadczeniami i formułują nowe pytania na

temat rzeczywistej struktury i funkcji poznawanych pośrednio przedmiotów lub faktów i zjawisk.

- iii. Sesja podsumowująca uzyskane wiadomości i umiejętności, przekazywanie informacji zwrotnych na ich temat, wiązanie odpowiedzi szczegółowych z próbami formułowania odpowiedzi na główne pytanie lekcji, wyrażanie niedostatku uzyskanych informacji dla pełnego opracowania odpowiedzi na to pytanie, formułowanie wniosków do dalszych poszukiwań danych do rozwiązania problemu.
- iv. Próby dostrzegania zastosowań nabytych wiadomości i umiejętności w życiu ucznia, środowiska i formułowanie indywidualnych zadań, których celem jest praktyczna orientacja czynności poznawczych.

Podobnie jak plan realizacji tematu realistycznego, ogólny szkic kompozycji lekcji jest jedynie propozycją, której zastosowanie zależy od środowiskowych warunków pracy szkoły, liczebności klasy i metodycznych upodobań nauczyciela. Nie ma więc postaci zamkniętej i nie pretenduje do oferty wyczerpującej wielorakie możliwości organizowania lekcji.

Planując tok realizacji programu zintegrowanego kształcenia wczesnoszkolnego, należałoby wziąć pod uwagę potrzebę stałego uatrakcyjniania pobytu i zajęć dzieci w szkole. W tym celu dobrze byłoby stosować atrakcyjne pomysły metodyczne, mobilizujące uwagę dzieci i ich chęci do nauki. Godne polecenia jest między innymi czytanie fragmentów interesujących książek w odcinkach, słuchanie muzyki i śpiewanie piosenek, oglądanie programu telewizyjnego, filmu przyrodniczego na taśmie magnetowidowej, programu komputerowego, organizowanie imienin i urodzin dzieci, czytanie listów od kolegów z innych szkół itp. Po wcześniejszym ustaleniu z dziećmi cyklu występowania tych momentów, trzeba przewidzieć ich powiązanie z realizowaną tematyką programu i stosować się do zadeklarowanych wcześniej terminów.

Organizowanie toku kształcenia wymaga również czynności związanych z podziałem dzieci na grupy, wyłanianiem grupowych w drodze

wyborów, kadencją sprawowania tej funkcji, a także z przewidywaniem dodatkowych zajęć dla dzieci, które wybijają się ponad przeciętność klasy z jednej strony oraz dla dzieci, które pozostają nieco w tyle za postęпами innych z drugiej.

5.4 Kontrola i ocena

Ważną powinnością nauczyciela jest kontrolowanie i ocenianie postępów dzieci. W procesie realizacji programu zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej powinno się ta nabiera tym większego znaczenia, że kontroli i ocenie podlegają osiągnięcia ucznia rozumiane całościowo, a nie jego postępy z poszczególnych przedmiotów. Wynika z tego potrzeba stosowania nieco odmiennych form kontroli i oceny aniżeli w tradycyjnym nauczaniu przedmiotowym.

Do najbardziej stosownych i tym samym wiarygodnych form kontroli i oceny uczniów należy zaliczyć obserwację ucznia przy pomocy standardowego arkusza obserwacyjnego, obejmującego nie tylko dające się zmierzyć wyniki w nauce, ale i ogólny rozwój fizyczny, emocjonalny, społeczny, estetyczny dziecka. Wypełniając arkusz, nauczyciel systematycznie notuje uwagi na temat różnych jego osiągnięć i braków, a przez to kształtuje własny pogląd o kierunkach dalszej pracy z danym uczniem. Pomaga to widzieć całościowo obraz osobowości ucznia i wyrażać osobistą, choć zobiektywizowaną ocenę dziecka, której zadaniem jest mobilizowanie go do pracy, zaspokajanie potrzeby akceptacji i spełnianie zasady sprawiedliwości. U dzieci w młodszym wieku szkolnym potrzeby akceptacji i sprawiedliwości są często manifestowane, toteż zarówno sposób, jak i przedmiot kontroli i oceny wymagają szczególnego namysłu. W każdym razie muszą one przylegać do programu nauczania, ogólnego poziomu całej klasy i indywidualnych dyspozycji kontrolowanych i ocenianych uczniów. Wynika stąd oczywisty postulat samodzielnego konstruowania narzędzi kontroli i oceny przez nauczyciela, który dzięki

prowadzonemu arkuszowi obserwacji poznał możliwości, rytm pracy i ambicje poszczególnych uczniów.

Kolejnym, ważnym postulatem metodycznym kontrolowania i oceniania uczniów jest uznanie oceny opisowej za najbardziej wiarygodną, ponieważ składa się na nią komentarz na temat przebiegu czynności ucznia, jego osiągnięć i możliwości doskonalenia sposobu wykonywania tych czynności. Ponadto takie wyrażanie oceny daje dodatkową korzyść, ponieważ w miarę precyzyjnie definiuje cechy wyniku, jaki uczeń powinien uzyskać w wypełnianiu następnych zadań. W tym znaczeniu spełnia ona nie tylko funkcję informacyjną (wiadomość o osiągnięciach) i diagnostyczną (jakie są i skąd się biorą te osiągnięcia), ale i funkcję afirmacyjną (potwierdzenie wartości osiągnięcia albo jego brak) i instruktażowo-sterującą (co należy zrobić i w jakim kierunku pójść, aby osiągnięcie to polepszyć).

Ocenie opisowej często towarzyszy używanie symboli (plus, strzałka, serduszko, itp.), które służą jako swoista nagroda za wykonanie czynności i w konsekwencji są przeliczane na tradycyjne stopnie, na przykład pięć pieczątek serduszka daje szóstkę, trzy plusy są równoważne piątce itp. Niekiedy jest ona poparta entuzjastycznymi sformułowaniami w rodzaju: „ślicznie”, „świetnie”, „brawo” oraz komunikatami niewerbalnymi, czyli potakiwanie, kręcenie głową, wyrażające zaprzeczenie lub dezaprobatę, uśmiech, grymas twarzy, klaskanie w dłonie itp. Techniki te mają charakter doraźny i jako takie są podporządkowane głównej formie kontroli i oceny osiągnięć ucznia wyrażanej w postaci opisowej na podstawie kwestionariusza obserwacji.

Ważnym składnikiem oceny opisowej są różne sprawdziany pisemne, dyktanda, ćwiczenia praktyczne, zadania problemowe do samodzielnego wykonania, konkursy, karty pracy ucznia, testy wiadomości, a także rozmowy i odpytywanie. W zintegrowanym kształceniu wczesnoszkolnym nie mają one charakteru autonomicznego, bo nie wyrażają wartości diagnostycznej w odniesieniu do całości osiągnięć ucznia. Jednakże ich zu-

pełne wyeliminowanie z systemu oceniania na tym poziomie szkoły byłoby niewskazane. Oprócz służebnej roli w kontroli i ocenianiu opisowym zajmują one bowiem znaczące miejsce w kształtowaniu krytycyzmu ucznia, także wobec samego siebie, a w konsekwencji stają się podstawą formowania umiejętności samooceny. Przedstawiane w postaci dającej się wymierzyć, przemawiają pewniej do wyobraźni ucznia i stają się środkiem określania swojego miejsca w grupie, a w dalszej perspektywie czynnikiem definiowania pozycji w rodzinie, wśród rówieśników, w społeczności lokalnej i społeczeństwie.

6 Wyniki wychowania i kształcenia

Klasa I – Wyniki po kolejnych działach programu

I

- ✓ Rozumie potrzebę wakacyjnego odpoczynku dla zdrowia i integracji rodziny.
- ✓ Potrafi wypowiadać się w kilku zdaniach na temat różnych miejscowości w Polsce, środków lokomocji, zwierząt, roślin itp.
- ✓ Wdraża się do dyscypliny szkolnej, posługiwania się przyborami szkolnymi, poprawnego zachowania się w klasie.
- ✓ Próbuje stawiać pytania o wyjaśnienie niezrozumiałych dla niego terminów.
- ✓ Przelicza elementy różnych zbiorów dokąd potrafi, porównuje ich liczebność, nazywa i ćwiczy poprawne określanie ich wzajemnego położenia.
- ✓ Potrafi wyjaśnić przyczyny niektórych zagrożeń w domu, w szkole, w podróży i wie jak się zachować, aby ich uniknąć.
- ✓ Potrafi wymienić imiona kilku kolegów, wdraża się do pracy w zespole
- ✓ Uczy się pisania liter: *o, m, a, t, i, l, e, d, u, ó, k, r, q* w oparciu o analizę słuchowo-wzrokową wyrazów, pisze proste wyrazy i krótkie zdania utworzone z poznanych liter.
- ✓ Umie rozpoznać znak zapytania i z odpowiednią intonacją przeczytać najprostsze zdania pytające.
- ✓ Uczy się pisać cyfry: 1, 2 i 3 oraz poznaje znaki dodawania, odejmowania i równości.
- ✓ Rozumie, że ruch, ćwiczenia fizyczne, działalność plastyczna, wspólny śpiew piosenek są przyjemne, pożyteczne dla zdrowia, służą wzajemnemu poznaniu i nawiązaniu stosunków koleżeńskich i przyjacielskich.

II

- ✓ Uświadamia sobie znaczenie warzyw i owoców dla zdrowia człowieka.
- ✓ Posługuje się liczbą 3 w zadaniach rachunkowych i tekstowych.
- ✓ Przeżywa wspólnie z klasą święto szkoły, uczy się składania życzeń z okazji Dnia Nauczyciela.
- ✓ Poznaje zasady bezpiecznego posługiwania się nożyczkami, nożem, klejem przy tworzeniu modeli z materiałów przyrodniczych.
- ✓ Poznaje litery: *e, y, s, t, b, j, c, g* oraz znak zapytania – prawidłowo je zapisuje i łączy.
- ✓ Przelicza, z ilu liter składają się różne wyrazy i porównuje liczby.
- ✓ Przelicza różne przedmioty dokąd potrafi, a zapisuje formuły matematyczne w zakresie 5.
- ✓ Recytuje wiersz, podejmuje próby akompaniowania piosence na instrumencie perkusyjnym – Dostrzega i rozróżnia piękne barwy jesieni i potrzebę zbierania plonów, ale także różne kształty geometryczne, nazwy prostych figur: trójkąt, kwadrat, koło, prostokąt.
- ✓ Odczuwa potrzebę opiekowania się grobami zmarłych.

III

- ✓ Rozumie uwarunkowania wędrowki ptaków, poznaje nowe nazwy.
- ✓ Posługuje się liczbami od 0 do 8 w zadaniach związanych z dodawaniem, odejmowaniem, mierzeniem i w zadaniach z treścią.
- ✓ Potrafi opowiedzieć przeczytany przez nauczyciela tekst.
- ✓ Rozpoznaje i umie napisać litery: *n, f, z, p, w*, a także poznaje i zapisuje *sz, cz, ż, rz*,
- ✓ Potrafi stawiać pytania, formułować odpowiedzi na pytania kolegów lub nauczyciela.
- ✓ Dostrzega konieczność przygotowania się zwierząt i ludzi do zimy, ekonomikę gospodarowania zasobami, różnicę między życiem dawniej i dzisiaj.
- ✓ Próbuje pisać z pamięci wyrazy i bardzo proste zdania.

- ✓ Umie rozpoznać objawy przeziębienia i uczy się postępowania w czasie choroby, a także poznaje skutki przegrzania i nieumiejętnego korzystania z urządzeń grzewczych.
- ✓ Poznaje stosunki ilościowe i jakościowe otaczającego świata, w szczególności pożytki z wykorzystywania prawa przemienności dodawania, obliczania na konkretnych pola i objętości (bez nazw, intuicyjnie).
- ✓ Dostrzega przyjemność i pozytywne skutki dla zdrowia wynikające z uprawiania rozmaitych ćwiczeń gimnastycznych i muzykowania.

IV

- ✓ Poznaje elementy krajobrazu zimowego, uczy się bezpiecznego poruszania się po śniegu i lodzie.
- ✓ Ćwiczy wyróżnianie zdań w opowiadaniach.
- ✓ Potrafi odróżnić zdania oznajmujące od pytających i wykrzyknikowych.
- ✓ Rozumie treści prostych zadań tekstowych i umie ułożyć działanie arytmetyczne w celu jego rozwiązania.
- ✓ Umie rozróżnić głoski, dwuznaki i zmiękczenia: *s, si, h, dz, ch, ć, ci, ś, ni, ź, zi, dź, dzi, dż*, poznaje zasadę pisania wielkiej litery w imionach i nazwiskach oraz na początku zdania.
- ✓ Opracowuje monografię liczb: 9 i 10.
- ✓ Uczy się wspólnego przygotowywania świąt, w szczególności potrafi wykonać proste ozdoby na choinkę.
- ✓ Potrafi rozróżnić tekst drukowany od pisanego, podejmuje próby układania i zapisywania wypowiedzi utworzonej z 2-3 zdań, a także zadania tekstowego do prostej formuły arytmetycznej w zakresie liczbowym 10.
- ✓ Uznaje potrzebę okazywania szacunku i uczuć osobom starszym, zwłaszcza dziadkom i babciom. Odróżnia przedstawicieli trzech pokoleń w rodzinie.
- ✓ Wdraża się do słuchania muzyki i wspólnego śpiewania.

V

- ✓ Uświadamia sobie, że poznał już wszystkie litery alfabetu i ich brzmienie zarówno w postaci jednostkowej, jak i dwuznaków.
- ✓ Próbuje opowiadać oraz układać pytania i odpowiedzi do wysłuchanego tekstu.
- ✓ Przelicza elementy różnych zbiorów do 50, natomiast poznaje kolejne monografie liczb od 11 do 16.
- ✓ Poznaje nowe słowa o zwierzętach i roślinach oraz ich zachowaniach u progu wiosny.
- ✓ Podejmuje próby czytania z podziałem na role, akompaniowania piosenek, akcentowania ich nastroju.
- ✓ Poznaje niektóre instytucje życia kulturalnego człowieka.
- ✓ Potrafi nazwać i podpisać ilustracje.
- ✓ Utrwala zasady dzielenia wyrazu na sylaby i podejmuje próby przenoszenia części wyrazów.
- ✓ Zapoznaje się z zegarem, wagą i pieniędzmi.
- ✓ Wdraża się do honorowania zasad wspólnych zabaw rytmiczno-ruchowych i gier zespołowych.

VI

- ✓ Dostrzega konieczność ochrony niektórych roślin i zwierząt, zaczyna rozumieć współzależności w świecie przyrody i potrzebę dbania o własne środowisko.
- ✓ Potrafi głośno czytać krótkie teksty, opowiadać, uświadamiać sobie istnienie związków w frazeologicznych.
- ✓ Układa proste zdania w oparciu o przeczytany tekst lub ilustrację, potrafi ułożyć zadanie tekstowe i rozwiązać je.
- ✓ Poznaje monografie liczb od 17 do 20.
- ✓ Potrafi wyróżnić rzeczowniki oznaczające ludzi, zwierzęta, rośliny i rzeczy.
- ✓ Potrafi odczytać atmosferę, nastrój czytanych fragmentów tekstów, oglądanych ilustracji i słuchanych fragmentów muzyki.

- ✓ Pozpoznaje brzmienie fortepianu i skrzypiec.
- ✓ Umie wykorzystać prawo przemienności dodawania i przekraczać próg dziesiątkowy
- ✓ Poznaje pisownię wyrazów *ó* i *rz* wymiennymi
- ✓ Opanował zasady ekonomicznego zachowania się podczas marszu, biegu w terenie.
- ✓ Zdobywa sprawność posługiwania się prostymi narzędziami i materiałami.

VII

- ✓ Podejmuje próby rozwijania zdań pojedynczych.
- ✓ Uczy się zastępować dodawanie jednakowych składników za pomocą mnożenia.
- ✓ Poznaje zasady poruszania się pociągiem, samolotem i statkiem.
- ✓ Uczy się podstawowych znaków drogowych i potrafi zastosować się do nich podczas jazdy rowerem.
- ✓ Umie odróżnić czasownik (jako wyraz oznaczający czynność) od rzeczownika (jako wyrazu oznaczającego obiekt).
- ✓ Potrafi odróżnić liczbę pojedynczą czasownika od liczby mnogiej.
- ✓ Podejmuje próby rozwiązywania zadań z iloczynem, mieszaniem i podziałem.
- ✓ Zapisuje z pamięci wyrazy i krótkie zdania.
- ✓ Potrafi rozpoznać ogólne reguły przynależności do rodziny, kościoła, własnej miejscowości i własnego kraju.
- ✓ Wyraża przywiązanie do polskich symboli i polskiego hymnu.
- ✓ Poznaje różnice i podobieństwa życia ludzi jemu najbliższych, dawniej i dziś.
- ✓ Zaczyna rozumieć związki między mnożeniem i dzieleniem oraz prawo przemienności mnożenia.

VIII

- ✓ Dostrzega zasadę zachowania zgodności form czasownika i rzeczownika w liczbie pojedynczej i w liczbie mnogiej w zdaniu.
- ✓ Potrafi opowiedzieć treść przeczytanego tekstu z zachowaniem kolejności zdarzeń.
- ✓ Zna podstawowe formy grzecznościowe stosowane w różnych okolicznościach kontaktów międzyludzkich.
- ✓ Rozumie potrzebę pracy jako źródła utrzymania i konieczność szanowania jej efektów.
- ✓ Poznaje niektóre zawody.
- ✓ Potrafi uzasadnić potrzebę zabawy i wypoczynku dzieci i dorosłych.
- ✓ Wykonuje różne działania w zakresie 100, rozumie zapis liczby dwucyfrowej, mierzy przedmioty i porównuje ich wymiary, rozpoznaje niektóre figury geometryczne płaskie i przestrzenne, mierzy czas w minutach.
- ✓ Uczy się planowania czynności podczas pracy, zabawy i wypoczynku.

Klasa II – Wyniki po kolejnych działach programu

I

- ✓ Potrafi czytać cicho i głośno krótkie opowiadania ze zrozumieniem, omawiać treści ilustracji pełnymi zdaniami.
- ✓ Rozumie treść zadań tekstowych jedno- i dwudziałaniowych i potrafi zapisać formuły matematyczne lub równanie w celu ich rozwiązania.
- ✓ Samodzielnie umie zapisać kilka zdań z przestrzeganiem znanych zasad ortografii.
- ✓ Umie sformułować odpowiedź do zadania matematycznego z treścią.
- ✓ Pamięta i stosuje dużą literę na początku zdania, kończy zdanie oznajmujące, pytające i wykrzyknikowe odpowiednio kropką, znakiem zapytania i wykrzyknikiem.

- ✓ Stawia przecinek przy wyliczaniu, przenosi prawidłowo wyrazy.
- ✓ Odróżnia liczbę pojedynczą od liczby mnogiej rzeczownika, umie zapisywać liczby do 20.
- ✓ Rozumie, że nie tylko odpoczynek w czasie wakacji jest ważny, ale że na co dzień należy dbać o czyste środowisko, ruch fizyczny i rozrywkę, pozwalającą na realizowanie zainteresowań artystycznych itp.
- ✓ Poznaje alfabet, a także cyfry rzymskie i zapisywanie liczb systemem rzymskim do 12.
- ✓ Umie odczytać godziny na zegarze, posługiwać się różnymi rodzajami linii w rysowaniu oraz interpretuje dodawanie i odejmowanie na osi liczbowej.
- ✓ Zna i potrafi recytować wiersz i zaśpiewać z pamięci piosenkę związaną z tematem realistycznym.

II

- ✓ W oparciu o obserwację, ilustrację i czytankę potrafi opowiedzieć, jak powstają podstawowe produkty spożywcze i jakie jest ich znaczenie dla zdrowia człowieka.
- ✓ Umie wymienić miesiące i wyróżnić kwartały w roku, zapisać datę.
- ✓ Potrafi dodawać, odejmować, mnożyć i dzielić w zakresie 20 (łatwe przypadki w pamięci, trudniejsze na konkretach), przekraczać próg dziesiątkowy z wykorzystaniem środków dydaktycznych i modeli.
- ✓ Podejmuje próby pisania swobodnych tekstów, pytań i odpowiedzi na podstawie ilustracji i tekstu oraz opisywania przedmiotów.
- ✓ Utrwała zasady pisowni wyrazów z *q* oraz z *e*, *ó* i *rz* wymiennymi, uczy się posługiwać słownikiem ortograficznym.
- ✓ Utrwała odróżnianie liczby pojedynczej czasownika od liczby mnogiej oraz zachowywanie zgodności form czasownika i rzeczownika w liczbie.
- ✓ Odróżnia liczbę jednocyfrową od dwucyfrowej i potrafi wyróżnić liczbę jedności i dziesiątek w liczbie dwucyfrowej.
- ✓ Potrafi odczytać godziny i minuty na zegarze.

- ✓ Rozwija aktywność ruchową, plastyczną i muzyczną, uczy się zasad porządku, współpracy oraz przyjemnych i zdrowych form spędzania wolnego czasu na świeżym powietrzu.

III

- ✓ Umie opowiedzieć o uwarunkowaniach w zachowaniu zwierząt, roślin, ludzi w związku z nadchodzącą zimą i naśladować w inscenizacji niektóre z tych zachowań.
- ✓ Podejmuje próby opisów przedmiotów i ich funkcji, gdy przestrzegając zasady pisania wielkich liter (również w nazwach miast i kontynentów), stawiania kropki i przecinka, przenoszenia wyrazów.
- ✓ Wzbogaca swój słownik o wyrazy pokrewne, podstawowe i pochodne o znaczeniu przeciwnym i kontrastowym.
- ✓ Uczy się zapisywania liczb dwucyfrowych, porównywania i porządkowania liczb.
- ✓ Dodaje i odejmuje w zakresie 100 bez przekraczania progu dziesiątkowego.
- ✓ Potrafi odczytać temperaturę na termometrze, mierzyć odcinki w cm.
- ✓ Podejmuje próby improwizacji w opowiadaniu, tworzenia melodii, inscenizacji ruchem utworów instrumentalnych.
- ✓ Zna kilka zabaw i gier z piłką oraz ćwiczeń kształtujących prawidłową postawę ciała.

IV

- ✓ Dostrzega przebieg wydarzeń w utworze literackim lub filmie.
- ✓ Potrafi w grupie zapisać plan wydarzeń lub opisać własne czynności.
- ✓ Zna na pamięć podstawowe słowa z *ó* niewymiennym oraz *h*.
- ✓ Próbuje rozwijać zdania pojedyncze oraz porządkować rozsypanki wyrazowe w zdania.
- ✓ Odróżnia dobro od zła, cechy dobrego kolegi i przyjaciela od cech sobka i egoisty.

- ✓ Pogłębia rozumienie więzi rodzinnych, miłości i powinności względem najbliższej rodziny i krewnych.
- ✓ Umie zaśpiewać dwie, trzy kolędy, recytować wiersz z życzeniami.
- ✓ Zna miejsce ważnych świąt w kalendarzu.
- ✓ Potrafi rozwiązywać zadania tekstowe jednodziałaniowe (na dodawanie lub odejmowanie), uczy się rozwiązywać zadania dwudziałaniowe w zakresie 100.
- ✓ Stosuje proste równania do rozwiązywania zadań z treścią.
- ✓ Wie, że metr to 100 cm, potrafi mierzyć długość.
- ✓ Reaguje ruchem na zmiany tempa, dynamiki, wysokości dźwięków, podejmuje próby realizowania ruchem wartości nut – półnuta, cała nuta.

V

- ✓ Umie w grupie ułożyć słownik tematyczny w oparciu o alfabet.
- ✓ Czyta ze zrozumieniem, wyodrębnia głównego bohatera, czas i miejsce akcji oraz kolejność zdarzeń.
- ✓ Utrwala zasady pisowni – wielka litera w imionach i nazwiskach, kropka, znak zapytania i wykrzyknik w zdaniach oznajmujących, pytających i wykrzyknikowych, dzielenie na sylaby i przenoszenie wyrazów, pisownia z rz i ż niewymiennymi.
- ✓ Rozumie zagrożenia wynikające z niektórych chorób oraz poznaje zasady zażywania leków, zdaje sobie sprawę z ich pozytywnych i negatywnych skutków.
- ✓ Rozumie związek mnożenia z dodawaniem.
- ✓ Umie mnożyć liczby jednocyfrowe na konkretach, kratownicy, osi liczbowej itp., zna tabliczkę mnożenia do 20.
- ✓ Umie zamienić godzinę na minuty, kwadransy, a minutę na sekundy.
- ✓ Rozumie na czym polega dzielenie i potrafi dzielić liczby w zakresie 30.
- ✓ Improwizuje melodie do tekstu, wczuwa się w nastrój, rozpoznaje zmiany rytmu, tempa i dynamiki.

- ✓ Rozumie więcej zależności między światem roślin, zwierząt i ludzi niż w klasie I. Wie, że trzeba chronić niektóre rośliny, dbać o ptaki zimą, itp.

VI

- ✓ Potrafi swobodnie wypowiadać się na określony temat.
- ✓ Podejmuje próby samodzielnego układania planu, używając równoważników zdań.
- ✓ Poznaje stany skupienia wody, rodzaje gleb, relacje między roślinami i zwierzętami.
- ✓ Uczestniczy w dramach na temat świąt (Wielkanoc) i powitania wiosny.
- ✓ Umie recytować wiersz o wiosnie, zaśpiewać pieśń wielkanocną.
- ✓ Uczy się korzystać z encyklopedii, zna skróty: s., pt., dn.
- ✓ Potrafi opowiedzieć treść czytanki, przestrzegając zgodności form czasownika i rzeczownika w liczbie.
- ✓ Rozpoznaje odcinki prostopadłe i równoległe, proste ułamki – 1/2, 1/4, 2/4, 3/4, 4/4, a także taktę 2/4, 3/4, 4/4.
- ✓ Korzysta z prawa rozdzielności mnożenia względem dodawania.
- ✓ Potrafi analizować zapis w formułach arytmetycznych i ustalić kolejność działań.
- ✓ Umie ważyć i określać masę w kg i dag.
- ✓ Rozumie, że pomniejszanie i powiększanie figur wiąże się z dzieleniem i mnożeniem.
- ✓ Rozwija swoją wrażliwość estetyczną, wykonując prace plastyczne, akompaniując piosenką, improwizując ruchem słyszane melodie.

VII

- ✓ Odróżnia podstawowe drzewa iglaste i liściaste.
- ✓ Rozumie proste współzależności występujące w życiu lasu.
- ✓ Potrafi zapisać plan kolejnych czynności, związanych z własnym działaniem.

- ✓ Coraz sprawniej czyta głośno z odpowiednią intonacją i potrafi odgrywać role związane z aktualną tematyką.
- ✓ Uczy się redagowania krótkich sprawozdań i opisów, zapisuje je z przestrzeganiem znanych już zasad ortograficznych, potrafi układać zdania złożone.
- ✓ Potrafi obliczyć iloczyny liczb: 5, 6, 7, 8, 9, 10 przez liczby jednocyfrowe i 10.
- ✓ Rozumie dzielenie i związki mnożenia z dzieleniem.
- ✓ Umie w grupie rozwiązać zadania tekstowe na mnożenie i dzielenie oraz samodzielnie – w przypadku zadań jedno działaniowych.
- ✓ Poznaje lokalne środowisko i rozumie potrzebę współdziałania i jednoczenia się ludzi.
- ✓ Zna banknoty i monety, potrafi posługiwać się złotymi i groszami robiąc małe zakupy.
- ✓ Zna jednostki masy – kg, dag i pojemności – l.
- ✓ Poznaje zabawy z piłką i zasady gry w piłkę ręczną i nożną.
- ✓ Uczy się wierszyków, piosenek, zabaw rytmiczno-ruchowych. Rozwija wrażliwość plastyczną.

VIII

- ✓ Orientuje się w zasadach bezpiecznego zachowania się w wesołym miasteczku.
- ✓ Próbuje opisać i zilustrować rysunkiem obiekty w wesołym miasteczku.
- ✓ Przestrzega zasady ortograficzne pisowni z *ó* i *rz* niewymiennymi.
- ✓ Potrafi zachować się w barze, restauracji, a także na poczcie. Poznaje, do czego służą te obiekty publicznego użytkowania.
- ✓ Widzi potrzebę pomocy w przygotowaniach do wakacji w rodzinie, umie zrobić spis rzeczy, które zabierze na kolonię lub wczasy.
- ✓ Potrafi wykorzystać przemienność mnożenia, prawo rozdzielności mnożenia względem dodawania w sytuacjach życiowych – przy obliczaniu kosztów, robieniu zakupów itp., a także w zadaniach rachunkowych.

- ✓ Poznaje sposoby uzyskania rysunku w pomniejszeniu i powiększeniu oraz intuicyjnie rozumie skalę pomniejszenia na mapie.
- ✓ Rozpoznaje główne znaki drogowe.
- ✓ Uczy się inscenizacji, zabaw i gier ruchowych, wyrażania swoich uczuć i nastroju w działalności plastycznej.

Klasa III – Wyniki po kolejnych działach programu

I

- ✓ Potrafi nazwać i ogólnie opisać cechy charakteru bohaterów poznanych opowiadań i porównać je z cechami ludzi z własnego otoczenia.
- ✓ Umie czytać ze zrozumieniem (cicho, głośno, z podziałem na role, indywidualnie, zbiorowo).
- ✓ Uczy się rozumienia powszechnie używanych skrótów, stosowania ich w prostej wypowiedzi pisemnej i poprawnego ich redagowania.
- ✓ Potrafi estetycznie i zarazem racjonalnie rozmieścić tekst na stronie, gdy przepisuje lub pisze ze słuchu przeczytany wcześniej fragment opowiadania; wie, kiedy stosować akapity i główne znaki przestankowe.
- ✓ Rozumie potrzebę czynnego wyczynu człowieka w środowisku naturalnym oraz wagę zachowań i akcji zmierzających do ochrony środowiska, jak i do zmniejszania skutków ingerencji człowieka w przyrodę.
- ✓ Umie wymienić dane i niewiadome w prostych zadaniach tekstowych, określić wysokości w obliczaniu obwodu prostokąta.
- ✓ Intuicyjnie rozumie symetrię i asymetrię figur, potrafi przedstawić obydwie własności w postaci rysunków.
- ✓ Potrafi przyjmować na siebie rolę do spełnienia tak w inscenizacji, grze zespołowej, jak i w realizacji zadania w grupie.

II

- ✓ Umie napisać krótkie sprawozdanie z dłuższy czas trwającej obserwa-

cji wybranego zjawiska przyrodniczego i wyprowadzić wnioski z odnotowanych zmian.

- ✓ Osiąga biegłość w rozpoznawaniu podstawowych czasów i określa rolę czasownika w zdaniu.
- ✓ Nabywa umiejętność analizy opowiadania, potrafi ustalić kolejność zdarzeń, wyróżnić zdarzenia główne, istotne i mało istotne.
- ✓ Wykazuje praktyczną znajomość zdań pojedynczych i złożonych, formułowania pytań i odpowiedzi.
- ✓ Umie liczyć do 1000 i zapisywać liczby w systemie dziesiętkowym, zna terminy związane z dodawaniem, odejmowaniem, mnożeniem i dzieleniem.
- ✓ Rozpoznaje kąt prosty, umie praktycznie obliczyć obwód prostokąta, odczytać plan gospodarstwa lub budynku w skali.
- ✓ Dostrzega zależności pomiędzy surowcem wyprodukowanym w gospodarstwie rolnym, a jego finalną postacią spożywaną przez człowieka.
- ✓ Umie pisemnie dodawać i odejmować liczby trzycyfrowe w łatwych przypadkach, rozwiązywać zadania tekstowe.
- ✓ Odróżnia zadania na porównywanie ilorazowe i różnicowe.
- ✓ Rozumie posłannictwo nauczycieli i potrafi wymienić nazwiska wybitnych nauczycieli środowiska lokalnego i kraju.
- ✓ Pozna pojęcie wieszca i nauczy się jednego z wierszy Adama Mickiewicza.
- ✓ Rozwija wrażliwość muzyczną, rozpoznaje popularne instrumenty muzyczne, improwizuje ruchem melodie i teksty piosenek.
- ✓ Rozwija swoją sprawność fizyczną poprzez urozmaicone ćwiczenia gimnastyczne.

III

- ✓ Rozumie zasady przystosowania się organizmów żywych do warunków klimatycznych, zasady właściwego ubierania się dostosowanego do pór roku i okoliczności.

- ✓ Wypowiada się swobodnie na temat wędrówki ptaków w oparciu o schematyczne mapy, opisy „sejmowania” ptaków przed wędrówką.
- ✓ Próbuje opisywać krajobraz jesienny w oparciu o ilustrację i tekst, używając rozmaitych przymiotników i właściwie je stopniując.
- ✓ Utrwała wiadomości o alfabecie, podejmuje próby porządkowania wyrazów i nazw przedmiotów według pierwszej i drugiej litery.
- ✓ Umie pisemnie dodawać i odejmować liczby trzycyfrowe, rozumie związki między działaniami wzajemnie odwrotnymi, dostrzega korzyści ze stosowania prawa przemienności, łączności oraz własności związanych ze zwiększaniem lub zmniejszaniem się sumy, gdy zmieniają się składniki.
- ✓ Utrwała pojęcie kompozytor i poznaje nazwiska najwybitniejszych kompozytorów.
- ✓ Rozumie, że melodię zapisuje się za pomocą nut i zna podstawowe ich wartości, odróżnia brzmienie instrumentów klawiszowych i głosów ludzkich, rozpoznaje dźwięki wysokie i niskie.
- ✓ Poznaje niektóre zawody związane z budownictwem i remontowaniem mieszkań oraz rozumie potrzebę zachowania porządku w planowaniu ich prac.
- ✓ Poznaje reguły kolejności działań i rolę nawiasów przy obliczaniu wartości wyrażeń arytmetycznych.
- ✓ Rozwija sprawność fizyczną, poznaje różne ćwiczenia kształtujące prawidłową postawę ciała.

IV

- ✓ Próbuje zaplanować własne czynności w zależności od przewidywanej (prognozowanej) pogody.
- ✓ Poznaje podstawowe reguły przyjmowania gości i zachowania się u znajomych.
- ✓ Potrafi odszukać informację w encyklopedii, przeczytać ją ze zrozumieniem oraz korzystać ze słownika ortograficznego.

- ✓ Potrafi opowiedzieć lub zapisać relację z przeżytego zdarzenia lub w oparciu o przeczytany tekst.
- ✓ Umie stopniować przymiotniki oraz zachowuje związek między rzeczownikiem, przymiotnikiem i czasownikiem w zakresie liczby i rodzaju.
- ✓ Dowiaduje się o symbolicznej roli patrona.
- ✓ Praktycznie rozumie liczby ujemne jako ujemne temperatury.
- ✓ Zna tabliczkę mnożenia i dzielenia w zakresie 100.
- ✓ Pogłębia rozumienie roli świąt i uroczystości w cementowaniu rodziny i podtrzymywaniu tradycji rodzinnych. Interesuje się historią swojej rodziny.
- ✓ Odróżnia sytuację z porównywaniem różnicowym od porównywania ilorazowego.
- ✓ Utrwała prawa przemienności, łączności i rozdzielności mnożenia względem dodawania, umie zastosować również prawo rozdzielności dzielenia względem dodawania i odejmowania.
- ✓ Umie posłużyć się skróconym rozkładem jazdy PKP i PKS, zaplanować podróż, obliczyć długość jej trwania, długość trasy, itp.
- ✓ Potrafi wymienić cechy zimowego krajobrazu w górach, w lesie, nad rzeką, potrafi wymienić kilka popularnych sportów w zimowych, polskie tradycje i osiągnięcia w tych dyscyplinach sportowych.
- ✓ Poznaje zasady (najlepiej w akcji) bezpiecznego poruszania się na sanckach, łyżwach, nartach.

V

- ✓ Rozumie potrzebę istnienia różnych instytucji kulturalnych i ich znaczenia w organizacji wolnego czasu oraz ich roli w rozwoju duchowym człowieka.
- ✓ Umie odczytać publikowany repertuar teatralny, kinowy, wystawieniczny w najbliższym środowisku.
- ✓ Poznaje liczebniki i ich pisownię, wykorzystuje te umiejętności w sytuacjach praktycznych (przekazy, czeki).

- ✓ Utrwała wiadomości na temat czterech działań arytmetycznych, porównywania różnicowego i ilorazowego.
- ✓ Rozwiązuje samodzielnie zadania tekstowe. Poznaje metodę grafów do rozwiązywania równań.
- ✓ Umie opisać samodzielnie w kilku zdaniach zmiany, jakie zachodzą w życiu zwierząt domowych u progu wiosny.
- ✓ Potrafi stosować tabliczkę dzielenia i mnożenia w zakresie 100 do zadań rachunkowych i arytmetyczno-geometrycznych.
- ✓ Umie odróżnić sześcian od innych brył i zbudować z kostek różne sześciany.
- ✓ Uczy się zasad przestrzegania higienicznego trybu życia, zwłaszcza w okresie przedwiośnia.
- ✓ Wie, jak postępować w stanach zagrożenia, do czego służy pogotowie, straż pożarna, policja.
- ✓ Poznaje liczby czterocyfrowe.
- ✓ Potrafi ocenić w prostych utworach muzycznych nastroj i zauważyć podstawowe cechy w zakresie wykonania oraz odróżnić regionalne tańce polskie.
- ✓ Poznaje zasady udziału w konkursach sportowych i uczy się właściwego w nich zachowania.
- ✓ Poprawnie kojarzy nazwę z przedmiotem lub czynnością w opisywaniu prac domowych i urządzeń technicznych.

VI

- ✓ Czyta ze zrozumieniem i potrafi uzasadnić różnice i podobieństwa życia roślin i zwierząt na obszarach chronionych i eksploatowanych przez człowieka. Potrafi wartościować zachowania człowieka wobec roślin i zwierząt dzikich i domowych.
- ✓ Podejmuje próby tworzenia swobodnych wypowiedzi pisemnych na wybrany, względnie zadany temat, używając świadomie wyrazów bliskoznacznych, o znaczeniu przeciwnym i w związkach frazeologicznych.

- ✓ Umie wyróżnić w tekście rzeczowniki oznaczające zjawiska.
- ✓ Poszerza znajomość dziesiętowego systemu pozycyjnego o ułamki dziesiętne.
- ✓ Umie w sytuacjach praktycznych wyznaczyć wielokrotności 10, mnożyć liczby jednocyfrowe przez 100, wykonywać dzielenie z resztą i zapisywać je.
- ✓ Potrafi rozpoznać siatki sześcianu i określić podstawowe własności sześcianu związane z ilością ścian, krawędzi, wierzchołków.
- ✓ Zna tabliczkę mnożenia, dzielenia i poznaje obrazowe sposoby szukania dzielników liczb naturalnych.
- ✓ Umie świadomie wykorzystać elementy formy plastycznej (linii, barwy, faktury, kształtu) w scenach uwzględniających wiosenny nastrój.
- ✓ Potrafi twórczo przekształcić materiał muzyczny i konstruować najprostsze formy muzyczne.
- ✓ Poznaje nowe gry i zabawy terenowe, rozumie znaczenie atletyki terenowej i wycieczek dla zdrowia.
- ✓ Umie ocenić skutki własnej działalności technicznej i osób z najbliższego otoczenia dla środowiska.

VII

- ✓ Umie sporządzić plan sprawozdania z wycieczki, zredagować dyspozycję i krótki tekst sprawozdania.
- ✓ Dostrzega rolę matki w życiu każdego człowieka i docenia rolę własnej matki oraz odczuwa potrzebę pomagania jej w pracach domowych.
- ✓ Poznaje zasady samorządności lokalnej i rolę wyborów demokratycznych. Wie, co należy do obowiązków sołtysa, wójta, przewodniczącego rady dzielnic.
- ✓ Umie zaplanować i przygotować się do wycieczki rowerowej, autobusowej, kolejowej. Mierzy długości, przelicza długości dane w pomniejszeniu, rozróżnia kąty proste, ostre, rozwarte.

- ✓ Potrafi wykorzystywać prawo rozdzielności mnożenia względem dodawania i odejmowania w różnych sytuacjach.
- ✓ Umie posłużyć się mapą i skróconym rozkładem PKP i PKS, obliczyć czas podróży, ceny biletów, odległości.
- ✓ Utrwała pisemny algorytm dodawania i odejmowania i poznaje algorytm pisemnego mnożenia przez liczbę jednocyfrową.
- ✓ Potrafi wyrazić tematykę fantastyczną, wyrażającą własne marzenia w postaci plamy, kształtu, barwy.
- ✓ Rozróżnia czas trwania, dynamikę, wysokość i barwy dźwięków w piosenkach dla dzieci, w muzyce do tańców polskich i innych krajów.
- ✓ Dysponuje określonym zasobem umiejętności ruchowych, użytecznych w jeździe rowerem, na wrotkach, naśladowujących piłkę ręczną i nożną.

VIII

- ✓ Umie formułować odpowiedzi na pytania w postaci zdań prostych i rozwiniętych, pojedynczych i złożonych.
- ✓ Rozpoznaje związek pomiędzy rzeczownikiem, przymiotnikiem i czasownikiem w zdaniu w zakresie liczby i rodzaju.
- ✓ Poznał zawód swojego ojca i jego rolę w rodzinie. Umie sformułować życzenia dla ojca na wykonanej przez siebie laurce.
- ✓ Wzbogaca słownik wyrazów związanych z cyrkiem, piknikiem, wycieczkami zagranicznymi i podróżami w kosmos.
- ✓ Potrafi zredagować prostą informację o sobie, zaadresować list i posłużyć się telefonem.
- ✓ Umie zastosować prawo rozdzielności dzielenia względem dodawania i odejmowania.
- ✓ Poznaje algorytm dzielenia pisemnego przez liczbę jednocyfrową.
- ✓ Rozszerza znajomość dziesiętowego systemu pozycyjnego o części setne.
- ✓ Odróżnia prostopadłościan od innych brył, zna jego podstawowe własności.

- ✓ Umie rozwiązywać zadania praktyczne z wyrażeniami dwumianowanymi.
- ✓ Potrafi stosować równania do rozwiązywania zadań z treścią, przestrzegać kolejności planu, rozwiązać i formułować odpowiedź.
- ✓ Potrafi śpiewać i akompaniować oraz wyrażać ruchowo rytm przy muzyce.
- ✓ Rozróżnia podstawowe dyscypliny plastyczne: rysunek, malarstwo, grafika, rzeźba, scenografia, architektura.
- ✓ Umie przedstawić atmosferę pikniku w formie plastycznej.
- ✓ Umie poddać się regułom konkurencji podczas zawodów sportowych, cieszyć się ze zwycięstwa i odbierać porażki jako czynnik mobilizacji do doskonalenia swoich umiejętności.

tęczowa szkoła

Wydawnictwa KLEKS

ZINTEGROWANE NAUCZANIE POCZĄTKOWE

Mój jedyny podręcznik

- 4 zeszyty ćwiczeń
- Przewodnik metodyczny
- Program nauczania

MATEMATYKA KL. IV–VI

Cztery strony świata

- 2 zeszyty ćwiczeń
- Przewodnik metodyczny
- Program nauczania

Wydawnictwo KLEKS

ul. Olszówka 62, 43-309 BIELSKO-BIAŁA

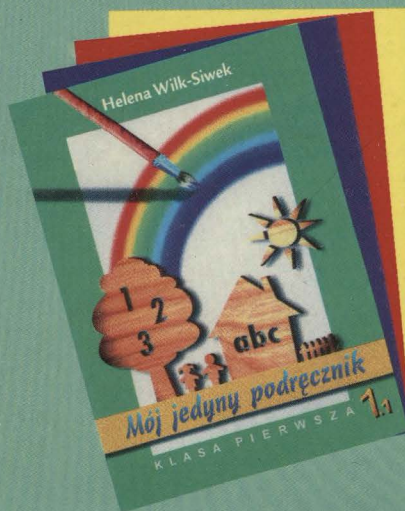
tel./fax (0 33) 812 34 09, 811 00 25, 812 29 62, 812 29 59

BEZPŁATNA INFOLINIA ☎ 0-800 163 107

Do każdego programu **łęczowej szkoły** zestaw
nowoczesnych podręczników i materiałów metodycznych

Wysokie rabaty dla szkół!

Wydawnictwo KLEKS

ul. Olszówka 62, 43-309 BIELSKO-BIAŁA

tel./fax (0 33) 812 34 09, 811 00 25, 812 29 62, 812 29 59

BEZPŁATNA INFOLINIA ☎ 0-800 163 107

